

8594

విజయ
జ్యేష్ఠము

భారతి

సంపుటము 30
నంచిక 6

శ్రీ వాగీశ్వరి

శ్రీ చల్లా పిచ్చయ్యశాస్త్రి

అవ్యక్తప్రమదాద్భి కేగు రసవాహంబందు దోగాడి శి
క్తి వ్యుత్పత్తులు తూగి కొల్వ ననురక్తిగాంతి జాల్యాలుగా
గావ్య శ్రీపుట భేదనమ్మునను నేడ్క న్భావసాధంబున
న్యవ్యక్తంబగు నిన్ను గన్గొనినదో జూపోపు? వాగీశ్వరీ.

శరదారంభ నదీజలంబువలె స్వచ్ఛంబై స్ఫురత్సూచికాం
కురముంబోలె నిశాతమై విషయపంక్తుల్ మెల్చి యానందమం
దరహింజెందు మనీషయే మధురచంద్ర జ్యోతిరున్నేష భా
స్వరమా నీరుచి నున్న దున్నటులఁ గాంచంజాలు వాగీశ్వరీ.

రాగంబుల్ పదిపాడవచ్చు గళసారస్యమ్ముతో నందఱున్
త్యాగయ్యం బలె గ్రోలగాఁగలరె నాదానంద మాధుర్యమున్

ప్రాగల్భ్యమునఁ జూడవచ్చు బహుశగ్రంథములకా దధ్యని
శ్రీ గన్గోఁగవివోలె నేర్వ రితరుల్ సిద్ధంబువాగీశ్వరీ.

భక్తిం బాదయి యొప్పి పూర్వము కవిబ్రహ్మల్ మహాభాగు లా
సక్తింగొల్పిరి నీ స్వరూపమును విశ్వానమ్ముతో నేటికిన్
వక్తల్ శ్రోతలు దైవతంబులని కొల్వక నిల్చి రవ్వారి ధీ
శక్తిం బేర్కొన నెవ్వ రోపుదురు విశ్వధ్యేయి వాగీశ్వరీ.

నిను సింహాసనమందు నిల్చిన నృపుల్ నీమంగళాకారము
స్థనులం జూపిన సత్కవీశులును లోకంబుద్ధరింపంగ నే
డును గ్రంథాకృతి దోచుచుండిరి విరాట్టుంబోలి బోధామృత
ప్రణయప్రస్ఫురణ ప్రపాషితసమగ్ర శ్రీక! వాగీశ్వరీ!

స్త్రీల కథాగేయములు

‘కృష్ణతీ’

కల్పనా రసానందమూ పండితుల ప్రశ్నక
వాక్కులు కావు. జనసామాన్య మంతటిలోనూ
యనస్సులు కల్పననీ. వాదనలు రసానందాన్నీ
కోరుకుంటాయి. చిన్నపల్లెల లేతమనస్సులూ హృదయ
నూలూ కూడా కల్పనల్ని మెచ్చుకోవడమూ, రసా
నందన రచనలకి ఘోషించడమూ వారి కథాశ్రవణ సమయ
ముల్లో ఎక్కువ అనుభవమే. మానవుని అనుభవాలు
నిన్ను మానవహృదయాల ఘోషించడమూ, మానవుని
కల్పనల్ని యనస్సులు ఆమోదించడమూ నైసర్గికమే.
దీని ప్రయోగముకూడా పెంజురుందని వేరే పెప్ప
మించుకుంటే? ఇంకాలో నిన్నటికరకూ పురుషులు నలి
దెట్టినా, గృహస్థులూనూ, గ్రామస్థులూనూ,
మంత్రీ నలుగులూనూ స్త్రీల సంస్కృతి సహజ
గోచరమై పంచుకుంటూనే వుండినది. ఈ
అంశపు సంస్కృతికి దోహదముచేసినవే కథా
గేయములు. ఆకృష్టిమత్వమూ, హృదయాభి ముఖ
య్యమూ ఈ రెండుల జన్మహక్కులు. వీటి శ్రోతలు
అనుభవించుకుంటూ, స్వాధ్యాయంకార రహితు
య్యారు. వారు కోరేది రీతి, అలంకారమూ, గుణమూ,
స్వరీ, అని నిర్వచిపోయి ఉండవు. అందువల్ల వారి
కానందాన్నిచ్చే పద్ధతులు నైసర్గికములే గాని కృత
కములుకావు. మాత్రమే బద్ధములే వుండడమూ, పరిమితి
కలిగివుండడమూ మాత్రమే వీటికి వర్తించే నియమాలు.
కీటిని నీళ్ళి దిద్దేది రచయితల మనస్సులు కాదు,
హృదయము. కాబట్టి సాంస్కృతికసభావాలే వుంటాయి
వీటిలో. అక్కడక్కడ మాత్రం సత్కృతాల లాగ—
కాగు మెరుపుల లాగ—వ్యక్తుల రచనాసౌందర్యము
తగుక్కుమంటూ ఉంటుంది. ఇది చూడండి.

కనకా కనకా వేములతాత
కనకా పన్నా కామనరూపు
వాగు నీళ్ళ వనమూ పత్రీ
తెల్లని గుళ్ళో నల్లనిస్వామికి
నాలుచేతులా నమస్కారాలు.

బదు పంక్తులు! తల్లి పిల్లా గుడికి వెళ్ళినదృశ్యము.
ననకనైపున ‘కనక’ పండ్లతో వేము ‘తాత!’, వాగు,
నీళ్ళాను. గుడిచుట్టూ వనమూ, పత్రీ. తెల్లగా వెల్ల
వేసిన గుడిలో నల్లని లింగము! చిత్రకారులు ఇంత
కన్నా చక్కగా ఆదృశ్యాన్ని కళ్ళకి కట్టించగలరా?
పుత్రవతి నమస్కారము నాలుగుచేతులతో చేస్తోంది.
స్వామి ఉబ్బులింగడాయె. ఇంక లోటేమిటి?

కలవారి కోడలు కలికి కామాక్షి పుట్టింటి
ప్రయాణము చూడండి. ఆమె పప్పును కడవలో పోసి
కడుగుచున్నది. ‘అప్పుడే యేతెంచె ఆమె పెద్దన్న;
‘కాళ్ళకు నీళ్ళిచ్చి కన్నీళ్లు నింపె,’ ‘ఎందుకు
కన్నీరు విమకష్టముక్కు, తుడుచుకో నెల్లెలా ముడు
చుకో కురులు, ఎత్తుకో బిడ్డను ఎక్కు అందలము,
మీ అత్తమామలకు చెప్పిరావమ్మా’ అన్నాడు అన్న.
‘కుర్చీ పీటమీద కూర్చున్న అత్త, మా అన్న
లొచ్చారు మమ్మంపుతర?’ అని అడిగింది. ఆమె
‘నే నెరుగనే నెరుగ నీ మామ నడుగు’ మన్నది.
కామాక్షి వరసగా ‘పట్టెమంచము మీది పడుకున్న
మామ’ నీ, ‘భారతము చదివేటి బావ పెదబావ’ నీ,
వంటచేసే తల్లి ‘అక్క’ గారిని పై రీతినే అడిగి
అందరూ అలాగే ‘నే నెరుగనని’ తరవాతి వారి దగ్గరికి
పళ్ళమనగా, చివ్వరికి ‘రచ్చలో మెలిగేటి రాజేంద్ర
భోగి’ ని అడిగింది. ఆయనగారు ‘పెట్టుకో సాములు
కట్టుకో చీర, పోయిరా సుఖముగా పుట్టినింటికిని’
అన్నాడు. సామాన్య జీవితములోని ఈ చెఱుకుతునుక
పండితుల దృక్పథంలో పడగలదా? దీని బరువంత
నియమబద్ధమైన అవిభక్త కుటుంబమీద వుంది.
అయినా కామాక్షి కాముడు ‘రాజేంద్ర భోగి’
హుందాగిరి చక్కగా కనపడుతుంది. బాలకృష్ణుడు
పళ్ళుకొనుక్కు నే కథవినండి చిత్రంగా వుంటుంది.
‘అంగడికి చెంచెతా పండ్లమ్మ తెచ్చె’, ‘అమ్మ
నాకో పండ్లు అడిగె కృష్ణమ్మ, ‘ముంగిటా వున్నాది
ముత్యాలరాశి, నట్టింట వున్నాది రత్నాలరాశి,
తవ్వుకో కృష్ణమ్మ దోసిళ్ళనిండు’ అన్నది గోపెమ్మ.

‘పట్టవే చెంచెతా పెట్టవే పండ్లు’ అన్నాడు స్వామి. పెట్టంగ ఒక పండు గంపలో పడెను. సరి, జరగవలసి వదిరిగింది. గంపలో పండ్లన్ని కనకంబులాయె, గంపకిందీ చుట్టా మాణిక్యమాయె, అది కట్టిన మనిపాత పట్టచీరాయె. కోరిన కుచేలునికి పిరి ఆలస్యముగా అందింది కాని కోరిని చెంచెతకు విశ్వవిభుని కర స్పర్శ సదృశిఫలితము నిచ్చినది.

పెండ్లల్లో స్త్రీలగే పెట్టినము. గా, కోర్కా వారిదే. కనక వారి పాటలలో పెండ్లిప్పు ఎక్కువ వివరితమైతాయి. శాంత కల్యాణానికి అవ తారిక వినండి:

పదికోట్ల తెలిక తైలు ఆ పణిని గొల్చుచుండె
కూతుర్నీ క్షించి రాజు కుండనంపు ప్రతిమనెను
బాలనీక్షించి రాజు బంగారు బొమ్మనెను
మాతల్లి రమ్మని ఆరాజు తొడలనుంచె
ఆడిన స్త్రీకమ్మ మేనెల్ల చెమ్మటబట్టె
ముద్దుగ నిలిచి ఆబాల ముసేవరించు కొనెను
అండ్రెచ్చాటున ఆబాల కిలకిలముని నవ్వెను
పెండ్లి ప్రాయము శాంతకూ ప్రేమతో చేతా
మనెను

దశరథరాజు కూడా ఎవలాంటి గృహస్థుడే. అలా తూన్న శాంతను అట్టేదాచి, ‘పిల్లకు పెండ్లిచేయాలి’ని సంకల్పించాడు. సతాకల్యాణం కోరితీగా నిచ్చు యము కాలేదు.

‘బాలప్రాయమునాడు నాతి పాగుచునా
వేల్పులై త్రిగలేని విల్లు తానెత్తే
దాచి జనకౌమునీ చోద్యంబు నొందీ
ఈ సీత నెవ్వరికి ఇస్తునని దలచీ
ఘనులు దెవ్వరురాని కరమునా బట్టె
పూని వంచి తెయిస్తు పొలతివారికినీ’

అని నిశ్చయించుకున్నాడు. ‘రఘువంశ తిలకుడు గామచంద్రుడూ. మునుకొని హరివిల్లు ముమ్మారు వంచి, నుణగ్వునులు చేసెను! తరువాత దశరథరాజుకు ‘కలుగు’ వెల్లింది. సన్నాహము చేసుకుని బయల్దేరింది.

‘రాకమ్మ యీవేళ రాము పెండ్లికిని
పట్టించు చీరతో పణతి రావమ్మా
మట్టెల పిల్లేళ్ళ మనుక రావమ్మా
నిలంచు చీరతో నెలతి రావమ్మా
చెరుకాకు చీరతో చెలియా రావమ్మా
కరకంచు చీరతో కలికీ రావమ్మా

మల్లెపూవుల చీర మనుక రావమ్మా
ఉల్లిమళ్ళా చీర యువిదరావమ్మా’

అని యువిదల నందర్నీ పీలిచారు. వారంతా ముందు పసుపు వంచి, తర్వాత ధాన్యాలు దంచారట. ఎన్ని రకాల ధాన్యాలో చూపండి. “గరుడవాహనాలు గోరీ కుంకాయా. కురువబాణాములూ, కృష్ణా ఘోగాలూ, వంకనన్నము పెద్ద వడ్డాణములూ, కంక ణములు లక్ష్మీనారాయణములూ, మా దేవి కొటుకలు మల్లెచిన్నాలూ, దూదిసోగాలును దొంతి మల్లెలును, గోరుప్రాయగాలు గోడబధాన్యములూ, ముత్యాల ధాన్యములు ముక్కధాన్యములూ, బంగారు తీగెలూ ఒడిగురె బులనూ, గంగాబాదలేమి కామఘోగాలూ, నీవితాధాన్యాలు” వించినారట. స్త్రీలైతే సాధా రణపు చీరలే కట్టేదటగాని, వారి తాళాతు చూపండి. ‘పసుకంపు గోకమ్మి బంగారు కట్టూ, మిసలా చంద్రుని మించు మోములు మెరయూ. భాసిల్లు రత్నాల బావిలేలు మెరయూ, గంధకస్తూరి పూతి కలికి చెమరింపూ, నంగీటి దంపిలూ జారినపయ్యదలూ, కుడి ఎడమ బాహుల కూడి బట్టుచునూ, నాటరాగములాతో పాట ఆడుచునూ, కొట్నాలు తరుణులందరూ దంచే రట. శశిరేఖ పెండ్లి చాలా అల్లరిగా జరిగింది. అందరికీ శశిరేఖ అనే కనిపడే ఘట్టాత్మకమిట్టి చూచి అక్క-కుమారుడు

అయ్యయ్య పెద్దపులి అమ్మయ్య పాము
అమ్మయ్య సింహము అమ్మయ్య తేలు
అమ్మయ్య నలుగుబంటమ్మయ్య కైరి
అమ్మయ్య గండుబిల్లి అమ్మయ్య రేమి
.. .. .
అమ్మయ్య రాక్షసి అమ్మయ్య భూతం
(తకతకిట తకపకిట తకతికిట తకతికిట)

‘అనుచు గడగడ వణకి అవతలికి’ పోయాడు. లింగంపల్లి గోపయ్య రచించిన వరదరాజు పెండ్లి చాలా సాగసుగా ఉంది. ‘కవులకల్ల మేటియైన కాలి దాసు వదిని ఏలతు కార్యంపు కర్తయైన స్వామి దల చెదా!’ అని ఉపక్రమించాడు పాట, సముద్రుని లనయ పేరుండేది తెల్లిదగ్గరుండగా, ‘పొన్నపూలు కోయుటాకు పోదమనుచు’ కాంత ఒక్కతే ఆమెను ‘కన్న సన్న జేసి’ పిల్చింది. పల్లి ‘రాణివాసమెల్ల విడిచి రమణి తట్ల నంటనేగ భావ్యమా?’ అని గార వించింది. ‘వినక నా పెరుండేవి కొంగుగట్టిన వరహా లన్ని పారజల్లెనూ, ఘల్లుఘల్లు మనుచు తన గడ్డె లండల్ రవముసేయ మొల్లగంధి హారమూలు మ్రోగు

మండెనూ, తరుణిచేరు మక్కజొట్టూ నుదుట నాట్య
మూలుసేయ, కొప్పున ముడిచిన పూలవంశ గునిసి
యాడెనూ, కన్యకా దిగులుజేంది బాలిపడ్డ నంద
మయిన తల్లి చేరదీసి అపుడు పోరుమాన్వెనూ, తల్లి
గర్భమపుడు కరిగి లసయ నప్ప డెత్తుకొని పూలు
గోయ బోవుమాని బుజ్జగించెనూ.' 'పోరుమాన్వెను,'
'తల్లి గర్భమపుడు కరిగి' అని వాద్యము నెయ్య
కుంటే హారాల ధ్వనికి ఇంకా గొప్పశక్తి అలవడి
యుండును.

పెనుండేవి పన్నిట ఒలకమాడి కెం గావి చీర
గట్టి, వన్నె మీరు పెంపేసుకుని, నీటుగా శృంగా
రించుకుని, పసిడిగూడ చీతబట్టుకుని పొన్నపూలు
కోయబోయింది. తోటలో ఆమెకు అతివలంత
'తెచ్చ' గావించి, పన్నపూల సురటిగాలి విసిరి, గుర్ర
వీణ మీటినాడు. కుండరదన చేతులెత్తి నునిసిగూడేంది.
అప్పుడు కంచి వరదరాజు పొంచిమాడారు. ఆయన
'కగుణ' వల్ల కోయ్యలకు కోయకుండానే పొన్నపూలు
గూడలలో నిండిపోయాయి. ముఝుజు చెక్కుబూ
నాలు సంతభాల ఆటా ఆడేరు. అప్పుడు వరదరాజు

పట్టుదట్టి మొలనుబట్టి బంగారు చిక్కటమున
వంక మొలనుబట్టి కంటి వరదు పెప్పుడొక
కర్ణమూరి చవుకగండు నీలంపు చాయనం
దిట దంపిలాను వంకలు మెరయగా
ముని చేతులకు మంచి ముత్యాల కడియములూ
(తెకిట తెకిట తెకిట తెకిట తెకిట తెకిట తెకిట తెకిట)
మొలగంటల రివమూలు మోగుమంపగా
(తెకిట తెకిట తెకిట తెకిట తెకిట తెకిట తెకిట తెకిట)

వచ్చి, భౌమయోగుడు నిలుచుంటే 'చంకచాచి' శబ్ద
రించాడు. అతివలంకా వాసుడు సజ్జలలోకి న్నాడు.
'పోదురే పణతులార పొన్న పూలకుంక మీక విపు మీర
మా వనముల కేలవ స్తరీ, గూఢు కోక్కనా పి యిచ్చి
భౌమ చనుదెందుచుంటే పసిడి బొమ్మ కోసమేలే
పణతి నీకునూ' అన్నాడు. అప్పుడా పరుండేవి
పైటవెంగు కప్పుకొనుచు మెచ్చగా సలిచి కంచి
వరదు తోడనూ 'గొప్పపుచ్చు కొనాలేవు చూకపుచ్చు
కొనాలేవు, చచ్చేప వికా రాగికాను. కొందువలర!
బావజూచి వచములోకి ఆరుగ నున్నది. 'కలికి చిలుక
సెత్తికొని కంచిపురము కరుగవలె, అమూల విగాన
చనగె వేగిరమ్మనా' అన్నాడు స్వామి. జడసింది
సూపం. 'శనివారమ్మ శని వనాభోజనమ్మ కొస్తే,
ఘనమునేసి పోరి యింక ఘాతశత్రుపం | కోసినా
పువ్వులన్ని కోమలి పారజల్లుకొని,' మరి వేగిరమున

బోయి వెలులలో కలుసుకోన్నది. వెలులంతా తను
గూడలలోని పూలు ఆమె గూడలలో పోసి, భయము
పుడిసి గారవించాడు. పెరుండేవి ఇంటికినల్లి 'వెరి
స్తవా' అన్న తల్లికి 'అమ్మా! మాదారికి కుంజరము
అడ్డువచ్చింద'ని చెప్పి రిప్పించుకుంది. కంచి వర
దుడు నాటినుంచీ అన్నము ముట్టలేదు. శివుడూ
బ్రహ్మసముద్రుడు దగ్గరికి రావారం వెళ్ళారు. సహ
ఇక చెప్పడానికి ముందీ? ఆకాశ మంత సందిగ్ధా,
భూమి అంత ఆరుసులూ వేసి వెళ్ళిచేసి, కనకంపు
సశ్శెరములలోని మూత్యాలు సులబాలు పోయించి,
అస్పగింతలుపెట్టి సముద్రుడు, కొగలించి 'నాసుకను
గారవించి ఎడ్డుశెట్టి, ఖాసు లోయలోయ సాలలి
విభుని - స్తివా?" అన్నాడు. పరువాల బంగరపు మేస
లోను పన్నీరూ, అల్లిగూ చిలికించి, నల్ల విర
బాజులూ సంపెగలు జల్లిన పసి పొన్నువిగవ వరద
రాజస్వామి పెరుండేవిలో 'సుంకరీలుతోటి నీవు
శూదమాడి నోడవివా, (ఇప్పుడు) అంత సము గెల్పు
కో ఇందువడనా' అన్నాడు.

సంపత్తులు కావ్యాలు పెండ్లితో : : స్త్రీలు
కావ్యాలు పెండ్లిని ఏనాంల పెట్టగా మారివు. జీవిత
ములో పెండ్లి ఒక్కఘటనే. 'జీవితము పెండ్లితో
ప్రారంభము' అనవచ్చును కూడాను. పెండ్లిలోని
ఒకగుడుకులు ప్రారంభిస్తాయి. కనక స్త్రీల కథా
గేయములలో పెండ్లితో ప్రారంభించే అచ్చటూ
ముచ్చటూ అన్నీ ప్రవేశిస్తాయి. గ్రీకమును వివా
హపు గోమ్యులో ఒకనాడు అలిగి దళరథుని నగరికి
(అనగా విశిదికి) వచ్చి పేదలోనల కూర్చున్నాడు.
జనకుడు అతని అలక కీర్తుటకు 'అకులకు సుజ్ఞనలు
పోక కట్నాలు, కోకలదింకులే కొలుగు రుమాళ్ళు,
గంపు గిన్నెలు పుచ్చల పంటలు, సొమ్మల తెలు
కులు, నాలుగు వేళ్ళ ఉంగరలో, నవ గాహిబతువు,
సన్నదుప్పట్లు, జోగుతాలువలు, సడుకట్టు చిళ్ళల
సేవోము కుపు నలుగ్రాడు. పచ్చల పరికములు
పతకహారములు, దండ్రహారములు, బంగారు మరు
గులు, చొక్కటా న్నీలమి దొవకులు. జలతాగు పాగ
బంగారు తురాయి తెచ్చాడు. ఇంకేనా? సీతమ్మని,
సిగివని, పని నుడి. పన్నెగి ఒలకముచ్చి, పారాణి
బెట్టి, గిన్నెలు కడియగాలు గట్టలు పిట్టెళ్ళు, మనువక
మచ్చి, పేనులమీద బొడ్డోలు వేయించి, ఘంకా
ని బత్తులు ప్రోయించుండగా, రెండు పూర్వసి మేన
కొడులు ఒకరినొకరి నుడిచి ముందురాగా, సకల
సన్నాయిలూ కంమదివిట్టలూ, సవళ్ళ త్రిములూతో
దళరథ నగరికి వేంచేసారు. దళరథుడు తివాసులు

జంబుకొనాల్ కంబుచ్చు చాపలు సర్దిపరిపించాడు. ముల్గిము లమర్చిన ముకురముల యెదుట, రత్నాల దీపములు రంజిల్లుచుండగా ముత్యాలగడ్డపై ముర హరిని ఉంచి, రత్నాలగడ్డపై సీతమ్మనుంచి, రాము వద్దను సీత గూర్చుండిబెట్టి, రాముణ్ణి బ్రతిమాలు తున్నాడు.

గుర్రముపట్టి ఈకొమ్మ వచ్చినది
గోల చింత నాశి లేచిరావయ్య
అందు ము యక్కి ఈ యతివ వచ్చినది
అందమయిన పెండ్లకొడుక లేచిరావయ్య
గుడ్డలా ఎడ్లెళ్ళ మగువ వచ్చినది
గుడిన కంపిసిప్పు లేచిరావయ్య
సూడపిమ్మల పట్టి సుదితి వచ్చినది
గుడ్డెల్ల పెండ్రూ లేచిరావయ్య

అని అనేక విధాల బ్రతిమాలి తే నోగువిడిచి స్వామికి.

ధర్మకరుణలు గెండు బారి వేంబులనూ
అర మిస్తే కాని లేచిగ నెననూ
అధిక సంపన్నుడే మూల జనకుండు
అచ్చును ప్రాసం లేచిరమ్మననూ

కాని అది ఒక్కటే కాదు ఆయన గారికి కావలసినది! మంచి గంభీర చెక్క సుక్కపాన, భిక్షువ సున్నపు కామ చిలుకలపక్షి, అంగారు గొలుసుతో పావు రము ఎట్టా, నందకొలుసు మంచి భిక్షుడి గోలెములూ, పాదావుల మండ, పంటభూమిలూ, అరణమిస్తేగాని లేచిరా నన్నాడు. నకుడు అన్నీ ఇచ్చాడు. ఆణి ముత్యాల అమరపరికరాలు. అ సీత వేసెను గామాని మెడనుసీతదగ్గరకురా గానే 'సిగ్గునశ్రిరా మిదిగ్గునా లేచె' సరి, ఇటువైపు గురి పెను తీరిపోయింది. ఇంక అల్లరి చేశాక వేరంగండ్లు తీరుకుంటారా? 'సుట్టయ్యలేదనీ యేలరిగినావూ అంపల మయక్కి నీవు లేచిర వయ్యా, పల్లకి లేచని యేలరిగినావూ పక్షిలేకనెక్కి లేచి రావయ్యా, అని ఎప్పు, 'నత్తిగింజల కుడితి పాచి యున్నాది, పాదావు మంపలకు పంపిరావయ్యా, చేబియ్యమన్నూ చెల్లకున్నాది విడిచి మరవళ్ళను చెల్లించమనుము,' అని ఎగతాళిచెస్తూ సీత విడిదికి తీసుకువెళ్ళారు. వెళ్ళేసరిలో ఒరిగే అచ్చట్టా ముచ్చట్టా అన్నీ సామ్ర స్త్రీలపాటలకి. స్త్రీలు నిన్నటదాకా కేవలం గృహిణులే. కనక గృహజీవన ఘట్టాలన్నీ వారి కానందదాయకాలే. ప్రతీ ఘట్టము లోనూ సాగసుంటుంది. ఈ నాగనీ స్త్రీలపాటలకి ముఖ్యాధారము. సీతని అప్పగిస్తున్నారు: "నెయికొచ నేరదు నెలత ఓ వదిన | నేర్పుతో పనులెల్ల నేరుపా

వమ్మ | మీ బాలలలో నొక్కబాలగా చూడు | బుద్ధు లెరుగదు మంకు బుద్ధులే కాని | బుద్ధివచ్చినదాక దిద్దుకోవమ్మ | " ఇవి మన పిల్లలపట్లనే చెల్లుతాయి గాని సీతమ్మకు చెల్లవని అందరికీ తెలుసు. ఇక లక్ష్మీ దేవికి బుద్ధులు చెప్తున్నారు వినండి. "చెలగి మీ అత్తింట్లా బుద్ధిగనుండుమ్మా — యెవ్వ రేమాడినా యెదురాడకమ్మ—పలుగాకు పలుచరిచి నవ్వబో కమ్మ—నాతోటి చేసిన మంకుపోరల్—యెరుగని అత్తింట్లా చేయబోకమ్మ—నెలవంటి బాలుడే నీల మేఘమురీతి - నెలతొ యెడబాయకుండు నాయన— యిన్నాళ్ళవలె కోపముంచబోకమ్మ—నీవు యేమి న్నాను మేము విన్నాము—అత్తివారింట యేమన బోకు మమ్మా" అని. అన్నీ ఏమి ఎల్లకనా? అల్లు డికో? "అల్లుడవూ, చలికాడవు తల్లివి పెండ్లివి నీవే" చాలు. లక్షలు చేస్తుంది ఆనాట. ఇక బయలుదేరించి, 'మదిపుటెనుగులు పదివేయి | గడియెక్కిన గేజీలు లక్షలు గుర్రములు గట్టియిచ్చె | భామలు భూమిలు రత్నపు సొమ్ములు భానులేజ కపుదూ | బంగారు రథ ములు పల్లకిల్లనకుడు తాను యిచ్చే | " నాగపెట్టి సీతమ్మని అత్తివారింటికి పంపేరు.

తల్లిదండ్రులూ బంధువులూ ఒప్పుకుని చేసిన పెండ్లిలో ఈ ముచ్చట్లు అన్నీ తీరేయి. అద్దినూరు సుభద్రని ఎత్తుకుపోయాడు. అతనికి ఈ అరణాలు ముట్టలేదు; సుభద్రతో అంటాడు: "పున్నమునాడైన అల్లు వండుకుని, అల్లుడా రమ్మనిపిల్చిర మీవాళ్ళ, కనుము నాడైనాను గారెలాండుకుని, కాముడా రమ్మని పిల్చిర మీవాళ్ళు?" అమె నిమి లెక్కువదా? "మావాళ్ళు వేదవాళ్ళు మాకమిగలదు, పెట్టగల పెద్దింట పెల్లాడిలేను, అచ్చటా ముచ్చటాలన్నియూ జరుగు" నన్నది. మగరాజుకి కోపము వచ్చింది. 'ఆతివ పల్కులువిని గుడ్డెరజేసి, యెడమ మీదం దువ్వి పాంకోళ్ళు యెత్తి, పావకోళ్ళతో తన్ని పక్కునా నెవ్వ.' పాపము ఏంచేస్తుంది? 'అరటాకు వంటిది అపజన్మంబు.' 'గోలుగోలుమని గోడిపై కొరిగి, వంటి సొమ్ములుదీసి భరిణిలో నుంచి, మాసిన బట్టగట్టి మడుగులువిప్పి, మవ్వలముద్దుణ్ణి చంక బెట్టు కుని, పళ్ళెను సుభద్ర అన్నవాడలకు. వాకిళ్ళ వారన్న నిద్ర శయనించె.' వదిన యెదురుగావచ్చి, అడవిడ్డను చూచి అతి జాలినోంది, 'నిద్రబోతున్నావు నీలవస్తుండ, నీ చెల్లెలాచ్చింది నిద్రలేవయ్యా' అని లేపింది. 'నా ముద్దుచెల్లెలా విమె సుభద్ర, యేనుగలు ఉండంగ గుర్రాలుండంగ, హోదాలువుండంగ పల్లకి లుండ, కాలినడకలతోను వంటరిగ నీవు, విడిబడి

వచ్చుటకు వరిగడ్డమేమో?" అని బుజ్జగించాడు. చెప్పింది.

"పున్నమ్మ నాడైన బూరలొందుకుని
పుణ్యుడా రమ్మని పిల్చిర మీవాళ్ళు
అమవాస్య నాడైన అల్లు వండుకుని
అల్లుడా రమ్మని పిల్చిర మీవాళ్ళు
...
పుల్ల విరుపుల మాటలాడి పురుషుండు
గుడ్డెరగా జేసి పాదాలదన్నె"

పాపము కష్టపడ్డాడు స్రభువు. చెల్లెలను వోదార్చుచేరంగ నీసి, 'కంట తడిచెట్టుకుమ కాంతతో నీవు,' అని,

"దండెమునా వున్న కొత్తచీరలు
ఇవిగోనె చెల్లెలా నీకు అరణమ్మ
పెట్టెలో వున్నాయి పట్టుచీరలు
ఇవిగోనె చెల్లెలా నీకు అరణమ్మ
గూర్చున వున్నాయి గుండు గిన్నెలు
అటక మీదున్నాయి అంచు బిండిలు
భరిశెల్లా వున్నాయి పతకముల పేర్లు
ఇవిగోనె చెల్లెలా నీకు అరణమ్మ"

అని సుభద్రకు సారె ఇచ్చిపంపేడు.

సారెలూ, అరణాలూ తక్కువే అవనక్కరలేకు. ఏపాటి మనసెరిగి వర్తింపకున్నా వస్తువుకి చిక్క. ఒకనాడు శ్రీరాముడు పడకటింట నీత కొరకు ఎగురుచూచాడు.

'బాబుల తనువునా జవ్వాది యలది
వేచియు తానుండే బేవిరాకలకు
ఎదురెదురు చూచెనూ జలదిరాదనుచూ
తపవయ్యెరాదని తొందరా పడుచూ
సూర్యవంశజు డెపుడు చాల కోపించి
ఘడియ గ్రక్కునబెట్టె కాకుంధతనయు
సీతగో నీ పనులు కోధిస్తువేగ
అవనిజా మైమరచి నీవు ఉన్నావ
అనుచు తలపంకించి కడు భ్రమనుజెంది
శయ్యపై పవళించె రామచంద్రుండు'

ఒక సీతమ్మా! 'అత్త కాసల్యకు అడుగులువత్తి, మామ దశరథులకు మడతలందిచ్చె, సుమిత్ర కైకకూ సురటిలువేసె—పరగ కాసల్యకూ పాన్పునూ పరచె (సీతమ్మ!) తరవాత 'మజ్జనంబులుజేసి పసుపులు బూసి, బంగారు పూలచీర బాగమరగట్టి, దువ్వి పాపటతీసి తింత్రిణీబెట్టి, తింత్రిణీలా ముత్యాల పతి

కంటబెట్టి—రవ్వలా ముత్యాల జల్లిదిగవేసి—వేయి జేయు కమ్మలూ నెలయంగ బెట్టి—రెండువేలూజేయు హారములు వేసి—మూడువేలూసేయు గుంగరాబెట్టి నాలుగువేలూదీయు నాను మెరిచిసి — పదివేలూ జేయు పతకంబుబెట్టి—గంటల వడ్డాణం కాంత తాబెట్టి—నీలలు తాపన కీలకడియగులూ—నీల వస్తున దేవి నేవళంబెట్టె — కడునుం— కన్నులకు కాటుకాబెట్టె—ఈ సింగారాల చందకి నాయకమణి చూడండి.' నిలుపుటస్తుములోన లేన రూపుజూచి— చూచి ముచ్చటకెంది మగువనవ్వుచును,' జలుగు బుటేదారు పచ్చడిం గప్పి—బంగారు కలశముతో ఉదకంబుబట్టి — మల్లెలు మొల్లలు విరజాజులును కొప్పున ముడిచి సంతోషమున విభునిచగ్గరకేగ నిందీవ రాక్షి. కాని లాయన లేలుపులు దిగించాడు. 'తలు వేయి కోపమును తాళనూగలనా' అంది, ఎలుచుండ పాదాలు చేతులును నొచ్చె, నంది. 'పటపటా చినుకు పడి పైకొంగు తడిసె' నంది. 'రత్నహారం బిస్తు తియ్యవో ఘడియ' అంది. కరుణించి దీప్తిని కాళ్ళ కడవైన, ఎరచి వక నిద్రైన శరనొందిపోడు' వన్నది. తీశాడు కాదు. అత్త కాసల్యకు అన్నీ చెప్పింది. ఆమెవచ్చి. 'దశరథుల పుత్రుడవు జనకు ల్లుకవు— భూమి దేవల్లుడవు బుద్ధురనీకు, సీత సీసిన తప్ప శీమూన శిష్య' మన్నది. ఏమి చెప్పగలడు? తిప్పే శాడు: 'అమ్మ నీ కోపిల్లు అని గౌరవమునా—నలి నాక్షి పెంచితే నన్ను గైకొనునా' అని చిరునవ్వు నవ్వుచూ, రాయంగు తీసెనూ తలుపు.

సాధించింది సీతమ్మ. మూడింటి విషయగర్వము! 'మా మామ దశరథు వక్కరున్నార, అత్త మీరూ పొండి మా మామ కడకు' అని చెప్పింది. 'ఆడవారి కోపంబు యెట్టిదో యనుచు—చుట్టి పరుండెను రవి వంశజుండు.' 'అగ్ని చెంతట నన్ను యెంతలెడవగునో, ఆడవారి కోపమ్ము అట్టిదే యనుచు, శీమూన కలిసెను శ్రీ లక్ష్మీ యంతి'... ఈ కథలన్నీ సామాన్య గృహస్థుల ఇంట్లో జరిగే కథలే. వాటిని కావ్య గౌరవము లేవడానికి దీ జోనాతావరణము సమ కూర్చారు కవిగారు. ఆ కూర్పులో కనబడుతుంది మనకి వారి కల్పనా సౌందర్యము. అనుభవాల్ని పెంచి అందంగా రచించడమే కాని అతిలోక దృశ్యాల్ని భావనా బలమువల్ల సాధించే యల్ని ఈ పాటల్లో కనపడుదు. వీటిలోని పాత్రలందరూ ఈ లోకము లోని వారే. ఆకాశము మీదనుంచి ఊడిపడ్డవారు కాదు. కనక కథాసౌందర్యమే మనకి స్ఫురిస్తూ వుంటుంది గాని రచనాచాతుర్యము స్ఫురించదు.

కవులు పాటలో నంతటా ఆద్యస్యలే. పాట చివర కూడా వేరుపెట్టకూడదు. వారి స్వార్థమంతా కలిసి, ఫలశ్రుతి మాపాన్ని “ఫలశ్రుతి” ఈ పాట పాడినా విన్నా—అయిశ్వర్యవంతులయి అతిపలుండెదమా” అని చివ్వర వుంటుంది. శ్రీ సారస్వత మంతటా ఈ ఫలశ్రుతి కవచమునునే వుంటుంది.

కూటల శంఖానికి దారి లెప్పోయూను. శ్రీరాముని కోపాన్ని కాదూ చూచాము? సీతాపార్శ్వంకి అలక నూర్చాము పదంకి. అలకూటములో అటచే అలసి శ్రీరాముని చెమట చూచువరమునీ సీతమ్మను వెలిచాడు. ఆమె చిలకకు పేలికను శీకాకు పడెను. వానితో శ్రీరాముని గుర్రని కనులకు కోపము వచ్చింది. పువ్వులబంతిలో పూగొట్టికొట్టే ముద్దరాలు సీతమ్మ మూర్ఛపోయింది. పరిమళపు పన్నీరుడల్లి, ఎల్లెఱ్ఱావుల పాన్పువేసి. శేట నువక నుతో యుగము కడిగితే ఆమెకు తెలివొచ్చింది. కోపముతో వంటిస్తంభం మేడలో, వైడి తరిమెణికోళ్ళ పల్లెనుంచునున ముప్పదిమూరల మరక పచ్చిపము మును గమరబెట్టి కలవరంబుతోని కాంఠ నిద్రించె. రాముడి కాంగతి తెలిసింది. ముగ్ధచిలకని ‘కొమ్మ జాడలు’ పు క్రొక్కర వెల్పుచున్నా. శీరవాణిని జూపి శీరమంతలను ఆకాశపెద్దకి అచ్చటను వ్రాసె. ఉత్తరప ద్వారమూ, దక్షిణపు ద్వారమూ, తూర్పు పడమరల ద్వారాలూ మూసిఉన్నాయి. గాఢ తెరతో కిటికీల ద్వారా వెళ్ళి ‘పూర్ణిమ’ శ్రీ రాముల రెరగ. ఆమె పొక్కుచువచ్చుకొనను మోమె డ్రెసు. చిలక అడిగింది. ‘ఘోరేవీ కూతురవు యిది బుద్ధి నీకు, అలపరచూచకము అది అప్సరలనా’ అని సీతమ్మ రస ‘తప్ప’ చెప్పి ‘మనవారి కింఛ దురుసు తనమేల’ అని చిలకను పొంగుంప. చిలకవళ్ళి రాము డితో చెప్పుతున్నది: ‘సూక్ష్మల పంటిది పూర్ణోపి శేహం కాక పాటలకు కాగియున్నాడి’ అని చెప్పింది. కలకల చుట్టులు విని గాముడు లేచి గాని పంజేగు. చిలక వళ్ళి బుద్ధులు చెప్పబోయింది. సీతమ్మ ‘వదరకే వో చిలక వస్తమండాకు, రెలబగల గొట్టేను రెన్ని పెంజేను’ అని బెదిరించి రికిమేసింది. అప్పటికి లక్ష్మణస్వామి వేటనుంచి వచ్చాడు. చిన్న బోయిన చిలకనుంచి శంగతులు తెలుసుకుని, దానిక అసలైన మాంత్రిము చెప్పాడు. చిలకవళ్ళి నీటికి రిచ బజ్జెట్టగా ‘రమారాము వంట్లోను లగ్నపు వచ్చింది’ అన్నది. ఎంటునే కలకలలేచి బయల్దేరింది! తిన్నగా పడకటింటికివళ్ళి రాసభగ్రుడు గిప్పన ముసుగు తీసింది. ‘ఫక్కుమని నవ్వేనే బాలరామండు.’ ఈ

మాయ నెవరు కల్పించారు? అని అడిగితే సామ్రాతి కల్పించా నన్నాడు. కథ తిన్నగా, నూటిగా, నేటి చిన్న కథలాగ సాగిపోతుంది. వేరుకే రాముడూ సీతా, కోటలా, ఒంటిస్తంభాల మేడలూగాని, పెంపు అంతా మర కవితాల్లోని ఒడిదుడుకులే. ఈ సుందరశియ్యలలో ఫరాణగాధలు ప్రవహిస్తాయి. శియ్యలు పరిచితములే అయినా సీగు కొత్తనీరు. లంపుగా ఉండిచూ మని? గాఢలు పారాణికములు కావూ జీవితఘట్టాలే అనడానికి ఉపపత్తి ఈ గాఢ వక్రగతి. ఫరాణగాధలకి విరుద్ధముగా కూడా వుంటాయి కొన్నిచోట్ల. ‘సుధాద్ర సాగ’ లో అగు నుడు కోపంపచ్చి రింజే సుధాద్ర ‘యవ్వ’ ముద్దజ్జి చంక బెట్టుకుని, గంటలూ బాలుణ్ణి చెట్టబట్టుకుని అన్ననాచిలకు వెళ్ళింది. సుధాద్రకి ఎద్దరు కొడుకు తెవమా? ‘సీతాద్రావారి వంఠం’లో ‘పమంపపము’ లోను జగదేకరాము, కచలు మూసుకు ఒపం చేయు చుండిగను. గంటల వడ్డాణం మోయుకుంపగను, శంఖిట సైలు ఘట్టుమనకుంప, పాదాల అంశలు రివము వింకుంప, శ్వర్గకలశముతోన వంఠంబుచచ్చి, చల్లి యా సద్దాక్షి ఒరిగిపోయిందట. శ్రీరాముడు జపముచెశాడా? శత, నానికేమి అసలు కథవినండి. సీతా పాహాదేవి (శ్రీరాముని మరచి) చెల్లెంట్లో బొమ్మరిల్లు కట్టుకుని ఆగొతోందట. శ్రీరామ చంద్రుడు ఆమెని ఉడించాలని, రంభోడులను వెలిచి ఆకంచాడట. ఏమిటి గలలలని సీత బంగారు రెలుపు కొంఠెము అడిగూందట. గాముని సీతను గూడాపట. అంతలో ఆమెకి అతినిమిష (ఆరకంగా విశోదిస్తాన్నందుకు) కోపమువచ్చి ఆ పనిడిమేళలు దిగిపోయిందట. రఘువుడు సీతమ్మ తన్నుజూచి రంభోనాట్యముచూపక మరణి పోయినదని ఆమెను పలుమకరమ్మన్నాడు. ‘నాకు నిగ్గమా నేను రాసంది. చెల్లెల్లో అందయా వచ్చి తీసుకువల్లారు. ఆమెరాగానే రఘువుడు మత్తాలహారా లతో వైడిస్తంభాలకు పడతిని ముడిచేసి, ‘బానకీ, నాపము సిగ్గానీకూ, విల్లు విరవడానికి మేము వచ్చి నప్పుడు ఆగడలో ఉండిడానికి సిగ్గు రాలేదా? నీనాటకం నేనెరుగుదునులే’ అన్నాడు. ఆమె తల వంచింది, చేతులు వణిలేయి. మనసులోని గురగుర వేదూ! నీలవర్ణండు అర్ధాంగినెత్తుకుని అంతఃపురము లోనెళ్ళి నేవచేశాడు. ఆమె నునిసింది. ఆ గొడవలో పూబంతి రిగిలి ఆమె మూర్ఛపోయింది. నెలికలైల్ని పలిచి వారి కప్పగించి నెల్లాడు. శేరుకొన్న తిర్వాత మళ్ళి బొమ్మరిల్లటలు ప్రారంభించారు. కాసల్య

‘ఉ సాస్వత్తు ము’లో ఘటనే ఏదీలేదు! అని గుడ్డల కిలగప్పు ఉడుగు వర్షిస్తారు తెలికత్తెలు. అందులో పాలికల బలపట్టక చక్కగా ఉం! ‘ఘం’-‘గిరి, చచ్చుచు, గుడిగిరిగుంజమా, రాగు మూలలు, ముగ్గులు, వాటిచుట్టూ, కన్నెలు, కన్నెలగుంజులు, కట్టిబట్టలు, వాగునగుంజులు, వాటికిలు, వాగులు, జంతులు, పరిగింజలు, ముగ్గులు, బూజులు, నెలగ్గులు, వాగులవలూలు, ఒక ముగ్గులు, పువలలు, నొల్లచెల్లు, వన్నెలవల్లులు, ముగ్గుకడుగు, కాళ్ళగడ్డ, నలగవెంట్ల, వొప్పులెట్లు, తొమరిమ్మలు, టెల్లు, గుమ్మచక్క, లాంబంతి, వంటి ఆటలేపి ఆనవడుడు! తెలికత్తెఒకడే ‘తాయెదు గత్తెచను పగుడొకెప్పు పగడొక కృ’యింసగో అన్నది. ఉడు అన్నపుడు ‘ఘం’మంటలే దత్తవతో గూట్టచోరుకువచ్చేనే’ అన్నది. ‘అనగానే తెలికత్తె అంబయును తెలికొని అతివ యింమ్రుకు వచ్చేనే’ అనగానే కొదమ్మ యమరి నాయకునన్న సతిపాప ముచ్చునాకు ‘మళ్ళీ తెలికత్తె అబ్బుధవునా, పార్వతీ విభుడు...’ ఇలాగ తెనిసినాచినందరినీ అదేప్రకారంగా చేర్కొని చివరకు అనిరుద్ధుణ్ణిచెప్పి ఉడు తెలవంతిలే చేతితో తలయొర్తిచవివినా, ఉడు సిగ్గుతో తలయొర్తిలేచట! ఈపాటలలో చెప్పవపాదములు సేమళ్ళీ మళ్ళీ చెప్పడము మామూలు. ఉ సాస్వత్తుము, శ్రీకృష్ణుని జననము, లక్ష్మీదేవి సాగబాలాట,

[illegible]

సీతమ్మవారి అలక, గంగాగోరీ సంవాదము, ధర్మ రాజునాదము, సత్యభామసరసము, వీటన్నిటిలోనూ ఎక్కడో ఒకచోట చెప్పినమాటే కొంచెం మార్చి చెప్పియు కనబడుతుంది. అవతారాల ప్రశంసకివీలుంటే ఇది అన్ని అవతారాలూ ఏకరువు పెట్టేస్తారు. నగలు, ధాన్యాలు, నేసలూ, పువ్వులూ, లాంఛనాలూ, అటలూ వీటి క్షేత్రాన్నిటినీ సందుదారికి తేచాలు ఏకరువు పెట్టేస్తారు. చెప్పినపాదాలే మళ్ళీ — ఒక్కమాట మార్చి చెప్పియు పురాతనపు కథకథకీక్కి. చిన్న పిల్లలకిచెప్పే పేదరాని పెద్దనాక్క, విడుచేపలూ, నూతిలో పుట్టినాడీ, చలిచీమా పులిచీమా, చోతిముల్లు—, కథల్లోవచ్చినపాటలేవన్నా వినే రేతమనస్సులకి కథ తెలుస్తోందన్న సమ్యక్తం పుట్టిస్తాయి. చిన్నపిల్ల ల్నించి పెద్దవారిగాకా అందరూ వినే ఈ పాటల్లోని ఆ మేదినాలుకూడా అందుకేనేమో. ఇక వస్తువిధూ తినివ్వించియు ప్రబంధాల వన, సరోవర, వర్షనల లోనూ, పెళ్ళిళ్ళలో ముహూర్తానికి ముందుచేసే రత్నాలు—, బెహలా—, పట్టికల్లోనూ, ప్రబంధాల ఆశ్వాసాంత పద్యాలలోనూ మనకి గోచరిస్తూనే వుంటుంది. ఇది ఒకరమైన విద్యావిధానం. స్త్రీలకి పాటల్లో ఇవ్వడం సులువు. అందు కవతరించాయేమో తెలి.

ఈపాటల్లో ఒక అవతారానికీ, ఇంకొక అవ తారానికీ కథలోనేగాని వ్యక్తుల్లో తేడా లేదు. కృష్ణుణ్ణి, రాముణ్ణి, వామనుణ్ణి ఒక్క వ్యక్తి గానే ఒకచేస్తారు ఈ పాటలకవులు. అలాగే రుక్మిణీ, శకుంతల, సీతా, ఒక్కవ్యక్త — లక్ష్మీ. ఇంత నూత్రించేస్తే దీనిసాగసు తెలియదు. గుక్మిణీదేవి సీమంతములో కృష్ణుడు రుక్మిణితో 'నాతిరా నీకేమైనా మనసులు కలిగున్నాను! నాగలోకమంతా సాధించి వెచ్చేనే!' అంటాడు. అందుకు లక్ష్మీదేవి "మందు రామావతారములో మనుపడిగిన కోరికకూ, తమ్ముని యెవలకిచ్చి చంపబంపితిరి మీర"నెనూ. దీనికి ప్రభువు సమాధానము చెప్పలేదు. వామనుడు రెండడు గులతో గూహ్యకాశా లాక్రమించి మూడోఅడుగుకి చోటా చూపమంటాడు. దానికి బలిచక్రవర్తి జవాబు 'కాళింగుశిరసుపై నుండుపాదములు | అహల్యకాపంబు బాపు పాదములు | నా తలనుంచుమి నలినాయతాక్ష! అని. తన్ను కరుణించిన బాలకృష్ణుని అర్చించుటకు

కాళింగుడు గంగాజలముతెప్పించి, 'అవనియొక్కడు గుగా గొలుచుపాదములు, అహల్యకాపము బాపినట్టి పాదములు, బలిశిరస్సున మోపినట్టిపాదములు' ఇమిడి పల్లెరములో భక్తితో నుంచి, కడిగినాడట.

ఇవీ, ఇంకా ఇంకాంటి ఉచాహరణలూదూస్తే ప్రబంధకవులలోవలెనే కవికవుల వంగడములోకూడా తమ పూర్వులు రచించిన కౌవ్యాల్ని చదివి అంద మైనచోట్ల వాటి ననుకరించడము కలదు. తెలుస్తుంది 'కాళింగమునును'లో కాళింగుని భార్యలు కృష్ణుడితో అంటారు: "అబలప్రాయమునాటిదని పెండ్లిగాదూ, నీవుజేయుమి పెండ్లి నిక్కముగ వాకు" అని. గుక్మిణీదేవి సీమంతములో కృష్ణుడి కథని రుక్మిణితో చెప్పతూ, "నీవుజేసినదీ పెండ్లి నిక్కమూ భద్రమూ | చిన్న నాటిది పెండ్లి చూరి పెండ్లిగాదు" పలికినా రంటాగు. 'యశోద కొంగపాట'లోనూ 'సుమ్మడి పాట'లోనూ కూడా నోగు తెరచి సకలబ్రహ్మాండమునూ మోసిన కృష్ణుడికి యశోద "కన్నబలిమిని చరతువని పలికితిని గాని" అంటుంది. "కన్నబలిమి" అన్నది చక్కని మాట. ముందు యశోద కొంగపాటలోనున్న ఈ పాత్ర యాన్ని 'సుమ్మడుపాట' రచించిన హరిహరసు గ్రహించి ఈ పాత్రవేషాన్నే అందింగా రచించాడేమోనని నా యూహ. ('తిరుచంద్రము' ప్రాసిననా డీ హరిదాసేనా?)

ఈ పాటలగుండున్న చాలా శరణ్ణి మైనది. సామాన్యముగా 'తెకతిటతక' అనే ఆరక్షరాల ఆవృతాలు నాలుగేసి ఉంటాయి పాదానికి. ఏనాచానికి ఆవి డమే అయిన శాంతాకల్యాణంలాంటిపాటల్లో, చివ్వరి ఆవృతము 'తెకతిటత' అని, సీతాకల్యాణమూ, శ్రీరాములవారి అలకా, సుభద్రసాగెవంటి పాటల్లోనాగ 'తెకత' అనే ముసుస్తుంది. ఈ ముగింపువల్ల పాదము తర్వాతిపాదములోకి ప్రవహించి పాటకి నడక నల వరుస్తుంది. వరదరాజు పెండ్లిపాటలో 'తెకతిటతక' అని ఏడావృతాలున్నా 'తా' అనే ఎనిమిదో ఆవృత మున్నూ చేరి గెండ్డిచరణాలుగా నడుస్తుంది పాట. శిశిరేఖ పెండ్లి 'తెకతిట' అనే అయిదక్షరాల ఆవృతాలు గానూ చదువుకోవచ్చూ, 'తెకతిటతక' అనే ఆరక్షరాల ఆవృతాలుగానూ పాడుకోవచ్చు. మొదటిపద్ధతి ద్వీపదకి దగ్గర. కాని పాటగా దిగేసరికి ఆరక్షరాల ఆవృతలే నడుస్తాయి.

501

“తానా సుందర నందు డ న్యెలదియా
తన్వంగలావణ్య లీ
లాచంద్రక నిధాన మొండొగుల
క్రేమాలాప కేళీ విసో
దానూనానుభవము లా
మదన విద్యా పైశికముల్ సముల్
కానం రాను గోయి! కామి జన
లోకముందు నాదోయికిన్.”

ఈ సర్గలో ఈ విశ్వమైన సుకుమార వ్యంగ్య భోరణిలో సుందరినందుల శృంగార వర్ణనము, పరిహాసాది ప్రసంగ వర్ణనము నాగిపోతుంది. ‘కామి గాక మోక్ష కామి గాకు’ అనే నూత్నిని పురస్కరించుకుని సౌందర్యసంపద కవులీవిధంగా లలితంగా కీరి శృంగార వర్ణనం సాగించారు. కాని అంతలోనే బుద్ధుడు భిక్షువుగా వచ్చి తరలిపోయిన తర్వాత నందునికి తెలుస్తుంది. ఇంటనే ఆతడు సుందరి అనుభవ స్వీకరించి ఆందోళిత హృదయంతో అక్కడినించి కదలి వెళ్ళిపోతాడు. దీనినో గంపవ సర్గ ముగిసిపోతుంది.

ఇక మూడవ సర్గలో సందుడు బుద్ధుడేవుని ‘మర దలొసగు భిక్ష స్వీకరింపవలసిని’ చని వేరుకొంటాడు. కాని బుద్ధుడెంతలోనో నాటికి భిక్షువైన మక్కరలేదన్న విషయం హస్తాంతంగా మార్పించేతనే తెలియజేసి భిక్షుపాత్ర ఆలని హస్తాంతంగా ఉంచి మానిగూ వాద్దవిహారానికి సాగిపోతూఉంటాడు. నందునికి మళ్ళీ ఆందోళన ప్రారంభమవుతుంది. అప్పుడు బుద్ధుడు నందుణ్ణి అనునియించి విభులంగా సర్గలో చేస్తాడు. సుమా రొక పది వృత్తులలో ఈ బుద్ధుని సర్గలో ముగిసిపోతుంది. అప్పుడు బుద్ధుని అర్చనకారం గౌతమ శిష్యుడొకడు సందునిచేచి సర్గలో స్వకారం చేయించబోతే మళ్ళీ సందు డెరిని ఆడు తిసుకుతాడు. ఆపైన గౌతమశిష్యు డెరినికి ‘ఈ విషయంలో నీవు చాలా అదృష్టవంతుడవే సుమా’ అని బోధించి సర్గదీక్షా స్వీకారం చేయిస్తాడు. తరవాత తిగి దోహందోలితి మైన సందుని మనస్థితి వర్ణనలో ఈ సర్గ ముగిసిపోతుంది.

క్రమికమైన సందుని మనఃపరిణతిలో అడుగుడుగునా ఉద్భవించే పేదన, ఆందోళన స్వస్థత స్ఫురింపజేయడానికి కవులు చూపించిన శిల్పనైపుణి ప్రదర్శించడానికి నేనీ విషయాలింతగా వివరించి వ్రాస్తున్నాను.

సుందరికూడా నందునివలెనే అనేక విధాలయిన మనో ప్రకల్యాలకు లోనవుతుంది. ఈమెకూడా చివ

రికి ధర్మదీక్ష స్వీకరింపబోతున్నది. కనకనే కవులింతగా ఈమె మనఃపరిణతి ప్రదర్శించడానికి ప్రయత్నించారు. ఇందువల్లనే నాలుగో సర్గ అంతా ఆమె మనః పరితాపంతోనే ముగిసిపోతుంది. ఇటుపైన ధర్మదీక్ష స్వీకరించిన తరవాతకూడా పూర్వనాసనా బలంవల్ల నందుని హృదయపరితాపం సమసిపోలేదు. ఆ పూర్వనాసనా బలంవల్ల ఏర్పడిన పరితప్త మనస్థితి అంతా ‘అనునాపం’ అనే అయిదో సర్గలో కనిపిస్తుంది.

అటుపిమ్మట మళ్ళీ బుద్ధుడొకరిని అనునయిస్తూ సర్గోపదేశం చేస్తాడు. ఆరో సర్గలో చివరే భిక్షుత్వమంతా చాలావరకు గౌతముని సర్గోపదేశమే. అప్పటికిన్నీ నందునికి తన అనురాగమే గొప్పదనేభావం పూర్తిగా సమసిపోలేదు. పిమ్మట బుద్ధు డెరినికి కేవలం మమతా విరహితమైన అనురాగమే మహితమైనదనీ, ఒకే వ్యక్తి విదా కేంద్రీకృతమైన అనురాగం మమతావిరహితమై విశ్వవ్యాప్తమైనపు డది నిరవధికమై విరాజిల్లగలదనీ ఆదేశిస్తాడు. ధర్మసంనాదంలోని గౌతమోపదేశ భాగంలోని ఈ వృత్తాలు గండు ఈ భావం నూర్చుకొని గర్వనిస్తున్నాయి.

“విరియం బూచెగు ప్రేమ పుష్పములనీ
విశ్వము నిక్కమై క్రొ
వ్యసనీ వొక్కటి పుట్టి రాలించి
పుద్బుత్తాను రాగముమై
నురమం, పయ్యది నాడిరాలునపు
సమ్యా! కంటక మొందు ని
ఘోరతన్ నాటును, దాని బుచ్చగల
జ్ఞాన్ మున్నెయోజింపుమా!”
“నిన్ను గృహము వీడుమని
నే వచియించుట కర్మమిట్టిదో
యన్న ! మమత్వ భూనయము
వ్యాజవిహీనమునైన ప్రేమ నే
నెన్నడు కొదవన్; సుకృతివీవు
రసార్ద్రము నీయెడంద యీ
తెన్నునబోయి సర్వజగతిన్
భజియింపుము నీకు మేలగున్.”

ఈవిధంగా ధర్మోపదేశం చేసేసరికి నందుని మనస్సు నిర్మలమైనది. అపైన కేవలం మమతా విరహితమైన మనస్సులో ఉద్భవించిన కారుణి

జ్యోత్సము

భావంతో సుందరికికూడా ధర్మదీక్షప్రవేశం కలిగించవలసిందని గౌతముణ్ణి ప్రార్థిస్తాడు.

“తేరి ప్రసన్నమై మనము
తెల్వి వహించెను శోక మోహముల్
దూరములై భవాంశువున
దూలిన జీవుల నుద్ధరింపగాఁ
గోరిక పుట్టె దొంటి వలకూర్చికి
దవ్వుల నిల్చి వేడెదన
బూరుషు లెల్ల నద్దు లయి
బోటులు మాత్ర మనన్త లొదురే!”

అనంతరం కొంచెంసేపాలోచించిన తరువాత బుద్ధుడు సుందరి దీక్షాస్వీకృతికికూడా అంగీకరిస్తాడు. ఇక ఎనిమిదో సర్గలో కవులు కొంతవరకు విరక్త అయిన సుందరి మనస్థితి వర్ణించారు. అటుపిమ్మట బుద్ధ శిష్యుడు సుందరిచేత కూడా ధర్మదీక్ష స్వీకరింప చేస్తాడు.

ఇక తొమ్మిదో సర్గలో కవుల సుందరి నందుల పరస్పర ప్రేమ పునీతమై పరిణతమైన విధం చాలా మనోహరంగాను, సుసూక్ష్మంగాను ధ్వనించారు. ‘సహధర్మచర్యం’ అనే ఈ సర్గలో బుద్ధుడు సుందరికి, నందునికి ప్రత్యేకంగా నందుడు, సుందరి అనే అనాధ శిశువుల నిద్దరిని ఆప్వగించి పెడుతున్నాడు. వీరిద్దరు ఆసన్న మురిత్యు శిల్పవశిష్ట అయిన ఒక అనాధ వృద్ధురాలి శిశువులు. సుందరికి నందగర్భమైన అనురాగం అంతా చివరికి ధర్మశిశువయిన నంద బాలకుని రూపంలో సాక్షాత్కరించింది. అలాగే నందు నికికూడా అనాధ శిశురూపం ధరించిన శిశు సుందరి రూపంలో భార్యానురాగం సాక్షాత్కరించింది. సుందరి నందుల పరస్పరానురాగం ఈవిధంగా పరిణతమై పునీతమై అనాధ శిశుసంరక్షణ రూపంలో విశ్వతోముఖమయినది. దంపతుల పరస్పరానురాగం పుత్ర పుత్రికా రూపంలోనే పరిణతమై పవిత్రం కాగలదని మనప్రాచీనసంప్రదాయమేకాక ఏ ధర్మసంప్రదాయమైనా అంగీకరిస్తుంది. అయితే ఇక్కడ పరస్పరానురక్తులయిన సుందరినందుల పూర్వానురాగం బౌద్ధధర్మ ప్రవేశానంతరం ధర్మ పుత్రికా పుత్ర పరిపాలన రూపంలో పరిణతి పొందింది. ఇది కావ్య లక్ష్యమే కాక నూత్నంగా బుద్ధుని కరుణాశుతకూడా ధ్వనింప చేస్తున్నది.

‘సౌందరనంద’ పరిశీలనము

బౌద్ధ జీవకారుణ్యం

బౌద్ధం ప్రపంచ మతాలన్నిటిలోకన్నా ఎక్కువగా జీవకారుణ్యం బోధించింది. మిగిలిన స్వల్పమైన లక్షణాలన్నీ విడిచి వేస్తే ప్రత్యేకంగా ఈగుణం ఒకటే బౌద్ధానికి మకుటాయమానంగా కనిపిస్తున్నది. కనకనే సౌందరనందకర్త నీవిషయం ప్రధానంగా స్వీకరించి చివరిసర్గలో అంతగా అది ప్రత్యేకంగా అభివర్ణించాడు. ధర్మశిశువులైన సుందరి నందుల సంరక్షించే విషయం మూలంలో లేదు. సంస్కృత కావ్యంలో సుందరి ధర్మశిశు స్వీకరించే విషయమే సూచనా ప్రాయంగా కనిపిస్తున్నది. అయితే తెలుగు సౌందర నందకర్తలకు అనురాగపరిణతి ప్రదర్శమే పరమలక్ష్యం కాబట్టి వారి స్వల్పకవుల విషయం కొత్తగా కల్పించుకుని ఏమి కథ కొక మనోహర కీరీటం మలుచుకున్నాడు. ఈ విధంగా చివరిసర్గలో వీరు మాపించిన కథాశిల్పనైపుణి కీర్తిశక్తికొక చక్కని తార్కాణము.

ఈ కవులకు బౌద్ధధర్మప్రచారం ప్రధానలక్ష్యం కాదన్నది చాలా దగ్గరైతే గమనించవలసిన విషయం. కనకనే నీరా సర్గలో విశ్వజనీయు అయిన విషయాలు మాత్రమే స్వీకరించి నూత్నంగా బౌద్ధవాతావరణం కల్పించుకున్నారు. గౌతమ బుద్ధుడుగాని, అదిని శిష్యులుగాని అనే ధర్మోపదేశ సంపర్కంలో బౌద్ధమతవారం మాట్రికే ప్రశ్నించడానికి, ఈ కావ్యంలో అవసరమయిన ప్రత్యేక బౌద్ధ సిద్ధాంతాలఘోష వినియోగపావడానికికూడా ఇదే కారణం.

రస నిర్వహణ

ఇక రసనిర్వహణ విషయం. నిజానికి శృంగార శాంతాల కంగాంగీ భావం కల్పించి రసంకు రసాలకు పరస్పరవిరోధం లేకుండా కావ్యం రచించింది కవిసామ్రాజ్యం కసాభ్యమే. ఈ కావ్యంలో శాంతం అంగిరసం కనకనే కవులు ప్రథమసర్గ అంతా బుద్ధుని పునరామనంతోను, పాదు లతనియోజిత మాపించే ధర్మప్రపన్తుల వర్ణనతోను, ధర్మబోధతోను ముగిసారు. శాంతరసం అంగిరసం అనే దృష్టితోనే బుద్ధుని పునరామనంతో వీరీ కావ్యం ప్రారంభించారు. ఇక చివరిసర్గ అంతా సుందరినందుల ధర్మాచరణానికి సంబంధించినదే. ఈ కావ్యం బుద్ధశిల్పని సమస్కృతితో ముగిసి పొతుంది. కావ్యంలోని ప్రారంభము, అంతము పరి

లిచ్చు గిట్టె: చెయ్యడంవల్ల సీతారామరావుగా
రిడంతో బలంకాచా! స్త్రీమే చెయ్యడన్నదే భ్రాంతి
—మీరు కొంచెం పాఠకులైనా—కలిగించిన
హాసంన్నాడు!

అంకం నాస్త్రిం ప్రకారం కావ్యవిమర్శనః
సాక్షాత్ కృతం కృతం లేదు. కాని ఆ నాస్త్రిన్ద్రాం
రేలు ప్రకారం గానం, పద్యములలో నాస్త్రిన్ద్రాం
కృతం గానం కృతం గానం పద్యములలో గానం
పద్యములలో గానం! ప్రకారం మారాపుగా గానం
నాస్త్రిన్ద్రాం గానం లోనం పద్యములలో నాస్త్రిన్ద్రాం
పద్యములలో గానం పద్యములలో గానం
పద్యములలో గానం పద్యములలో గానం
పద్యములలో గానం పద్యములలో గానం
పద్యములలో గానం పద్యములలో గానం
పద్యములలో గానం పద్యములలో గానం
పద్యములలో గానం పద్యములలో గానం

[illegible]

ఈ సందర్భంలో బి. కె. ఎస్. ముఖ్యమంత్రి
 బ్రహ్మచారిగా గమనించాలి. అలంకారి శాస్త్రం కోర్కె
 ముఖ్య రసాలున్నాయని, వాటిని చదివిన వారే హాయి
 రాకుండా బ్రహ్మచరీని కోవాలని చెప్పి, అలా
 రచనలలో నడుచు క్రొత్తలకు కోర్కె పెంచుట
 లోబడింది. అంతేగాని సందర్భంలో బి. కె. ఎస్.
 వచ్చిపడిందని అలంకారి శాస్త్రం చెప్పినది!
 ఆ మాట చెప్పి నీతరమాగోపనానీ! అయినే
 అయినదానికి కాని దానికి సంక్రమణోపాధి

[illegible]

కవి రూపకా లభిమానించడం ఎందుకని ఈ నాకావ్యని కర్తం. ఆ కాలంలో ఈ ప్రబంధపదం రూపకార్థంలో వాడే అలవాటుండేదని వల్లనే ఆనంద వర్ధనుడు ఆ ఆర్థంలో అది వాడాడు. అది తెలియక ఆ సందర్భంలో ప్రబంధం అంటే కావ్యంకూడా అవుతుందని అపార్థం చేసుకుని సీతారామరావుగారి సందిగ్ధ సంగమం గాల తిలకం అంతా సౌందర్యసందానికి పట్టించుకుంటూ ప్రారంభించాడు. దీని అంశాలు రహస్యం ఇదీ అని వీరి ఉదాహరణవల్ల తెలిపాయింది! ఈమాత్రం ప్రాథమికవిషయాన్ని నా తన్నుగా బోధపరుచుకోలేని వారంతా ఆ అలంకార శాస్త్రగ్రంథాలు కావడంవల్లనే ఆ శాస్త్రానికి ఆధునిక కావ్యాలకు ఇంతటి తీరని అపచారం కలుగుతున్నది! సంస్కృత సాహిత్యభ్యాసము, అలంకార శాస్త్రభ్యాసము ఈ గోళాల్లో ఎంతగా లుప్తప్రాయమైపోయినా ఇంకా కొంతమంది అలంకార శాస్త్రస్వేచ్ఛ వీరేదేవంగా అక్కడక్కడ ఉండిఉంటారని ఊహించి ఉంటే వీరింతటి సాహసానికి దిగిఉండరని నోస్తుంది!

బలాత్కార సన్యాసం

బలాత్కార సన్యాస విషయం విమర్శిస్తూ గార్హస్థ్యప్రవాసాన్ని విమర్శించిన ఆశ్వమేధుడు ఇది ప్రజ్ఞాశిల్పించిన, విమర్శించిన చుట్టుని సంకల్పబలాని చదివినది పడితే సనిగో విద్వా మేమీ లేదని నేను వ్రాశాను. దీనికి సమాధానంగా వాను ఇలాంటి వ్యంగ్యానికి కావ్యంలో నూచిన ఏదీ లేదని వ్రాశారు. నిన్ను బట్టిచూస్తే ఆశుమపక్షం వీరు సౌందర్యసందమైనా తన్నుగా చదివలేదని స్పష్టపడి పోయింది!

సౌందర్యసంద కావ్యకర్తలు కొన్నికొన్ని సర్గలకు మొదట కొన్ని పద్యాలువ్రాసి ఆ సర్గరహస్యం అంతా సూక్ష్మంగా ఆయా పద్యాలలో ధ్వనించారు. ఇది సందుని సన్యాసం వర్ణించిన 'సత్రవాజన' ఘనే తృతీయసర్గ మొట్టవంపటి పద్యం. ఆ పద్యం ఇక్కడ ఉదాహరిస్తున్నాను.

"హితము నహితము నుచితానుచితలము నెడి
హగుల నతిక్రమించి ఘోష మేయ
ములను నాశ్రయ భాగంభములకు నవ్వి
యగుత విశ్వమునకు శ్రేయమగును గాత!"

ఈ పద్యంలో పూజ్యుల కభారంభాలు సామాన్యుల హితహితోచితానుచితాది అవధులను అతిక్ర

మించి ప్రవర్తనూంటాయని ఈ కవులు స్పష్టంగా నూచించారు. ఈ మాత్రంగానైనా కావ్యం చదవకుండా నవ్యాంగ్ర విమర్శన సాహిత్యోద్ధరణకు పూనుకోడం న్యాయమేనా? అని వారిని సవినయంగా ప్రశ్నిస్తున్నాను.

ప్రాథమిక శబ్దం

నేను వ్రాసిన వ్యాసంలో విశేషక ప్రాథమిక శబ్దాల విషయం విమర్శించి ఈమాత్రం ప్రాథమిక శబ్దజ్ఞానం లేనివారు కావ్య విమర్శ చేయడం న్యాయమేనా? అని ప్రశ్నించాను. గాని మీది వీరు విశేషక శబ్దవిషయం గల్గవల్లగా బాని విడిచివేశారు. ఇదేకాదు. నా వ్యాసంలో విమర్శించిన పగటి శృంగారము, రసాభాసము మొదలైన విషయా లన్నింటికి సమాధానా లివ్వకుండా చాటకుపోయారు. ప్రాథమిక శబ్దంకూడా అలాగే బాని విడిచివేస్తూ కనుకున్నానుగాని అది ఒక రేడు. దానికి లోకంలో (Elementary) అనే అర్థం ఉన్నదనీ అందుచేత ఇది పప్పునీ మళ్ళీ ముసలు పెట్టారు. సౌందర్యసందం గ్రాంథిక భాషాగ్రగణ్యమైన కావ్యం. అందుచేత, అందులో ఉన్న శబ్దాల సాగుత్వ సాగుత్వాలు నిఘంటువులనుబట్టి నిర్ణయించాలిగాని లోకవ్యవహారాన్నిబట్టి నిర్ణయిస్తే ఎలాగ? సౌందర్యసందం వ్యావహారిక భాషాకావ్యమా? కానప్పుడు వీరి ససం వ్యావహారికార్థం పట్టుకుని ఇంకా ఎందుకు వేర్పాడుతున్నానో మరే ఆపా నాత్ముడికి బోధపడాలి!

సౌందర్యసంద కావ్యములోని లక్ష్యము, అలంకారశాస్త్రము, దాని లక్ష్యము, జౌచిత్యవిషయాలు, శబ్ద సాగుత్వాలు మొదలైన వాటిని గురించి ఇంతగా వ్రాసినా శ్రీ సీతారామరావుగారి కావ్యం ఎందుకూ పనికిరానిదాని అర్థపనిగా వాదించడం మొదలు పెడితే వారి వెదకు ఏమీ చేయలేరు!

శ్రీ సీతారామరావుగారు తమవ్యాసం చివరి భాగంలో నా వ్యాసాలకు సమాధానా లివ్వడలుచుటో లేదని భీష్మించారు. ఒక ఉత్తమకావ్యంమీద గుర్తిమర్చుచేసి, న్యాయమైన ప్రతివిమర్శ వచ్చినపుడు సమాధానం ఇవ్వమని భీష్మించడం ధర్మమేనా? ఇలాంటి వాదోపవాదాలకు నేనున్నూ దూర దూరంగా తొలగిపోతూంటాను. అయితే ఈరోజుల్లో ఆధునిక కావ్యవిమర్శ అంతరువు బొత్తిగా దిగజారి పోతుండడంవల్లను, శ్రీ సీతారామరావుగారు సౌందర్య సందంపటి ఉత్తమకావ్యంమీద కేవలం బాధ్యతా

రహితమైన విమర్శ నైర్మల్యంవల్లను నే నీవిమర్శ ప్రారభించాను. వీరీ కావ్యలక్ష్యం కొంచెమైనా అవగాహన చేసుకోకుండా అపార్థం చేసుకుని పాఠకులనుకూడా భ్రమింపచేయడానికి ప్రయత్నించారు.

సౌందరనంద కావ్యంమీదనేగాక ఈదేశంలో మిగిలిన సుప్రసిద్ధ కవులకావ్యాలన్నిటమీద వీరికొంటి విమర్శనలే వ్రాశారు. వీరు చేసిన విమర్శనలనుబట్టి మాస్తే వీరు ఉత్తమకవులని ప్రశంసించినవారు కూడా ఉత్తమకవులు కాకపోవాలని కొంతమంది పాఠకులకు సందేహం కలిగుతుండేమో తెలియదు!

వీరి బాధ్యతావిహితవిమర్శకు ఒక ఉదాహరణ ఇస్తున్నాను. ననకటి భారతిలో వీరు నాథువాగారి కవితనుగురించి విమర్శిస్తూ వారికి వ్యుత్పత్తిలేదని వ్రాశారు. వ్యుత్పత్తిలేదన్నప్పుడు వారికవితలో శబ్దపాండిత్యంలేవని, గాత్ర పాండిత్యంలేవని, సూచించే ప్రయోగా లేమైనా ఎత్తి చూపించారా? లేదు! వీరికి ఉత్తపుష్కానికని ప్రసిద్ధుడైన ఒక కవిమీద ఇలాంటి అభిప్రాయం పడడం నైర్మల్యం ధర్మమేనా! వీరంతటితో ఊగుకోకుండా వారికి అభ్యుదయకవిత్వానికి ఆచార్యపీఠంకూడా అందించారు. దీనినిబట్టిమాస్తే వీరికి అభ్యుదయ కవితాస్వరూపం గాని, నాథువాగారి కవితాస్వరూపం గాని తెలిసినట్లు కనబడుతుంది. ఆపేరానికే నాడు, అభ్యుదయకవులు ఎంతవరకంగీకరిస్తారో తెలియదుగాని అదంతా శ్రీ సీతారామానుగూరి కవిత తారతమ్యజ్ఞానలోపాని కొక చక్కని తార్కాణంగా కనిపిస్తున్నది! అయితే ఇది అంతగా ప్రస్తుతానికి సంబంధించినదికాకపోవడం వల్ల — ఇంతటినో ఈ విషయం విడిచివేస్తున్నాను.

వీరు తమ వ్యాసంలో నా వ్యాసవిషయాలను గురించి బొత్తిగా తాడు బొంగరము లేనివేవేవో వ్రాశారుగాని అవి సమాధాన యోగాలు కాకపోవడంవల్ల ఆ విషయాలబోలికైనా పోకుండా వదిలివేస్తున్నాను.

ఒక్కొక్క విమర్శకులు కావ్య విమర్శలు ప్రారంభించినప్పుడు కావ్యశక్తిసామర్థ్యాలు అపూర్వంగా పాఠకుల కవగతిమైనట్లు భాసిస్తాయి. ఒక్కొక్క

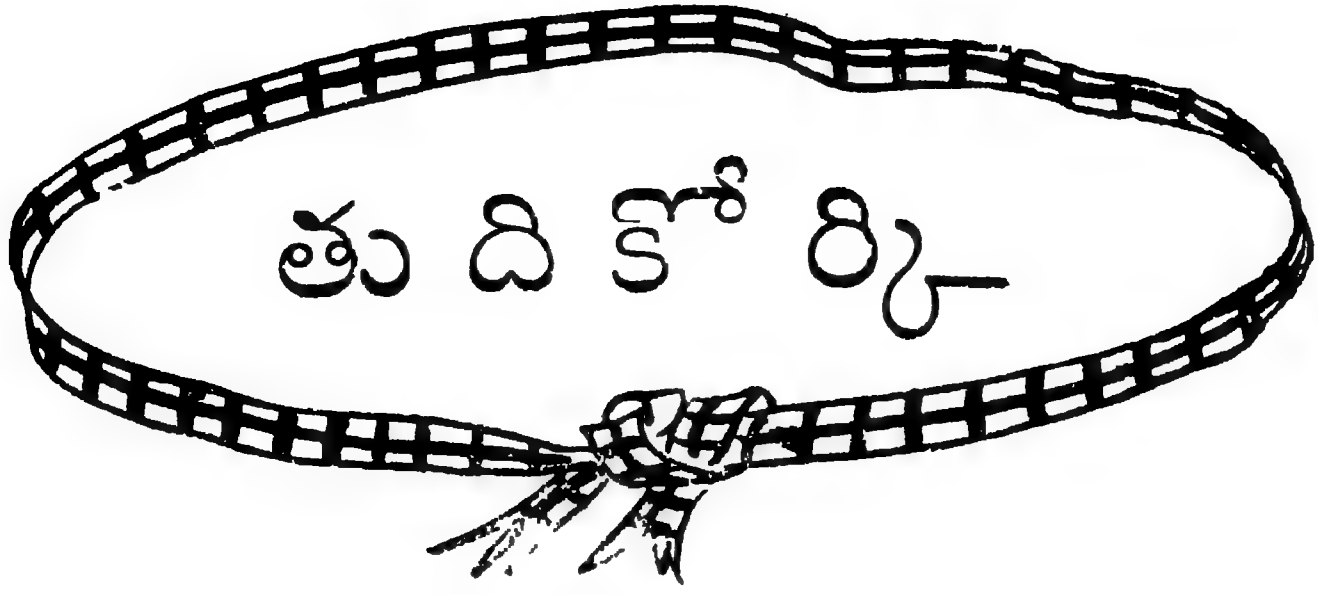
క్కప్పుడు ఒక్కొక్క కావ్యమే విమర్శకులలోపాలను వెల్లడిచేస్తుంది. సౌందరనందవిమర్శలో సరిగా ఇదే జరిగింది!

శ్రీ సీతారామానుగూరు తమ వ్యాసంలో నామీద ఏకవచనప్రయోగా లుపక్రమించారు. మరి ఈ వ్యాసం మానవతరవాత ఇంకా తీవ్రభోగిణిలోకి మారిపోతాడేమో తెలియదుగాని — అయినా సవిషయంగా వారిని అగునాతనాంధ్రకావ్యాలు చాలా బాగ్రతగా పరిశీలించవలసిందనీ, సౌందరనందకావ్యం కూడా నేను విచర్చించినప్పటికీ సరిగ్గా సరిగ్గా వదిలివేస్తున్నాను.

విమర్శకు తేవరయినా పాఠకులకు అత్యంత సన్నిహితులయిన నాథకౌగులుగానే ఉపకరిస్తారు. అంతేగాని నాథుగారు కావ్యస్వాదం కలిగించడంలో విమర్శకుని తోడ్పడలేదు. ఈ అస్వాదకశక్తి ఆయాపాఠకుల అభిరుచిపరమమైనది. శక్తినిబట్టి తరతరభావంతో మారుతూ ఉంటుంది. అందుచేత సౌందరనందకావ్యంలోనించి ఒకపద్యం ఇక్కడ ఉదాహరించి ఆ కవితాపరిణతి నిర్ణయభారం సహృదయులకే వదిలివేస్తున్నాను. ఈ పద్యం సౌందరనందలోని పరిసక్వ కవితారసన కొక చక్కని ఉదాహరణము:

ఇది సౌందరనందంలోని ‘సర్వసంవాచ’మనే అష్టాసాని ప్రారంభంలో సూరనాప్రాయంగా రచించిన సీసము.

‘ఒగిదీరనీ’ యై వ్రావియెలలనా
తారయ్య! నీ బాటసానులార!
చల్లని యీ తరుచ్చాయలసేదజే
అగ విశ్రమింపగారయ్య! సుంత
ముగ్ధులైనఫలముల నారిగింపర
య్య! మాకు నాత్మయులైతిరింక
అడ్డమాకలు లేక యూహకు! పాడుడు
య్యేల లూగుడు సంశయింపవలదు!
కేలిదీర్చిక కలవలు గూలవ్రోసి
మాటవదలితి నలుగులు పాటవిడిచి
అరమరలులేక కొంచక యనుభవింప
రమ్మ! రాయంచలార! భృంగముగ్ధులార!

శ్రీ పురిపండా అప్పలస్వామి

నిన్నెతలపోసి తలపోసి
నీ యుదారమూర్తి ఎవనిల్పి
మరణంశు నేను.
ఎపుడొ
సంజతాంకయో,
చిన్ని మబ్బతునకొ,
గాలిపిల్లలో వచ్చి సీచెవులనూడు
నేను లేనన్న వార్త వినింశురేని,
కంట రాసేకు మొక్క కన్నీటిచుక్క.
నలదు వలదొక్క వేడి నిట్టూరు పేని,
వలదు స్రీయతమా, ఒక్క నిట్టూరు పేని.
చిరుచివరి కొరిక్ మన్నింతువేని సుంత
సీచరణధూళి నా ఎత్తి పోతలపుడు
నాచితా భస్మమున చల్లు మింత;
చాలు.
జన్మజన్మాల ఘల మంది కొందు నేను.

ముమ్మడి కులోత్తుంగ చోళ దేవుడు

(క్రీ. ౧౧౭౮-౧౨౧౬)

శ్రీ భావరాజు వెంకటకృష్ణారావు

చాళుక్య చోళ చక్రవర్తులలో గడపటివాడు ముమ్మడి కులోత్తుంగ చోళుడు. ఆతడు జీవితమంతయు, చితికి చెదరిపోవుచున్న చోళ మంజుల సామ్రాజ్యమును రక్షించుకొనుటతో గడచి పోయెను. తెనుగు చోళు లొకవంక బలవంతులయి, చాళుక్య చోళ చక్రర్తిని ఎదిరింపసాగిరి. పొత్తపి నాంపి తమ రాజధానిని విక్రమ [చోళ] సింహపుర మైన నెల్లూరికి మార్చుకొని విజృంభింపసాగిరి. కులో త్తుంగ చోళుని ఎదిరించి స్వాతంత్ర్యమును ప్రకటింప సాహసించిరి. కులోత్తుంగుడు శక్తిచాలమి మిన్న కుంగుని సంధించెను. అనాంటి రాజేంద్రచోళుని రాజ్యమందుగూడ నట్టి విపరీతిపరిస్థితు లేర్పడెను. కిరగిరాజేంద్ర చోళుడు వృద్ధుడయి, మరణించుటకు బూర్వము రాజ్యభారమును తన కుమారుడయిన మూడవ గొంకరాజుకు నొప్పగించెను. శాసనము లందు మూడవ గొంకరాజు కులోత్తుంగ చోళ గొంక రాజుని వ్యవహరింపబడెను. ఇమ్మడి రాజేంద్ర చోళు నికి ప్రధానియు సంధి విగ్రహియునగు నండూరి కొమ్మనమంత్రి గొంకరాజుకుగూడ రాజ్యతంత్ర ముఖ్యుడై రాజ్యభారము బూనియుండెను.1 ఆనాడు ఎలనాంటి రాజ్యము మహేంద్రగిరి మొదలుకొని కాళహస్తి పర్యంతము వ్యాపించియుండెను.2 కొమ్మన మంత్రి ఎలనాంటి రాజేంద్రచోళ, కులోత్తుంగ చోళ

గొంకరాజుల ఆజ్ఞచొప్పున పాకనా డిరువయొక్క మంజులమును రాజప్రతినిధిగా కూడ పాలించెను.

వీరరాజేంద్ర చోళుని తివరి కాలమునాడును, కులోత్తుంగ చోళ గొంకధూపతి కాలమునాడును, “సమధిగత పంచమహాశబ్ద మహామంజులేశ్వర, ఎల చాయ సింహ” ఇత్యాది ప్రశస్తి హినులయిన కొంపి పశుమటి బుద్ధరాజు రాజ్యము బలవంతుడయిన మహా సామంతుడై రోజ్యచక్రము ద్రిష్టమండెను. దానికి గల ముఖ్యకారణము, కొంపి పశుమటి శాసనులకు నలనాంటి రాజ్యవంశముతో గల బంధుత్వముగా తోచును. రాజేంద్ర చోళుని లన యగ్రమహిషి నుండమడపులు గలించిననాక కొంపి పశుమటి బుద్ధ రాజు వెలియూలు అంకమంచి పక అక్కాండ్లకను పెండ్లియాడెను. ఆ పంపశులకు కులోత్తుంగ చోళ గొంకరాజు జన్మించెను. ఆతడు నెంపవ కులోత్తుంగుని కాలమున బుట్టుటవలన గాబోలు “కులోత్తుంగచోళ” పదము ఆతని పేరుకు చేర్చబడెను. కులోత్తుంగ చోళ గొంకరాజు కొంపి పశుమటి బుద్ధరాజు కూతుని బాహుంబికనుద్యాహమయ్యెను. ఆ పంపతుల కుడయ మయ్యెను సృష్ట్యశ్వరుడు. ఎలనాంటి రాజులలో నాతడు కడపటివాడు.

మూడవ గొంకరాజు, తండ్రి మరణించుటకు పూర్వము నాలుగు సంవత్సరములు రాజ్యాభిషిక్తు డయ్యెను. ఆతని రాజ్యకాలము క్రీ. శ. ౧౧౭౦ సంవత్సరమున ప్రారంభమయి ౧౧౭౮ లో ముగిసెనని యూహింపవచ్చును. గొంకరాజురాజ్యకాలమంతయు నిరంతర సంగ్రామములతో గడిచిపోయెను. ఒకవంక దక్షిణమునుండి తెనుగు చోళులు పురముబూని తమ రాజ్యమును పాకనాటిలోనికి విస్తరింప వేసి, ఎల నాంటి రాజ్యమునకు భంగము కలిగించుచుండిరి.

1. కేయూర బాహుచరిత్రము.

2. కేయూర బాహుచరిత్రము. S. I. I. Vol. VI. No. 211 ఈ శాసనమందు గొంకరాజు పరిపాల నము క్రీ. ౧౧౭౦ కు బూర్వము ప్రారంభమయినట్లు సూచనగలదు. గొంకరాజు పరిపాలన మిందు ఉదాహ రింపబడెను.

కమ్మనాటి తెనుగుచోళులు తమకు సన్నిహితులు బంధువులు, గృహతీయులునైన పొత్తిపి తెనుగు చోళుల తలంపులు ప్రయత్నములు సాగుటకు సాయ పడుచుండిరి. ఒకవిధముగా స్వామిద్రోహపరాయణులై వర్తించుచుండిరి. పడుమటను కళ్యాణ కటక మందు కల మర్కటాశుకద్రాజ్యము లంతరించిన కారణమున, అనుమకొండ గుర్రరాజు (క్రీ. శ. ౧౧౬౦-౧౧౬౬) విజృంభింప సాగెను. అతని ధాటికి నిలుచు వాడు లేనందున, గుర్రరాజు పూర్వాంగ్ర దేశముపై కన్ను పేసియుంచెను. అతడు సతవాహి చతుర్థకుల దుర్గము రాజవంశముతో బాంధవ్యము నెఱపి వారి వారినైన కిష్కిలను కేసుకొనెను. సతవాహి బుద్ధరాజు కుమారుడు గుర్రరాజుకు కాకతి దుద్రుడు తన తమ్ముడు మహాదేవరాజుకూతురు మైలమదేవి నిచ్చి పెండ్లి చేసెను. ఈ బంధువ్య మేర్పడిన కారణమున సతవాహి గుర్రరాజు, నలనాటి కులోస్తుంగ గొంక రాజును, అతని తరువారె సృష్టశ్వరునకు సామంతుడై గుంజించెను, కాకతి దుద్రురాజుపక్షము నేయవలంబించుచు, నలనాటిరాజ్యము విశ్వప్రముగుటకు కూడ చోప్పడినాడు. కులోస్తుంగ గొంకరాజు మహాపరాక్రమశాలియు, సమరసములునైందుడు నగుట చేతన నలనాటి రాజ్యము. అనాటికింకను బహియమై గుంజుటవలనను కాకతి దుద్రుదేవుడు, పైకిగూర్చు ముద్రాభావము ప్రకటించుచు, లోలోన వైరమును తలపోయుచు, తన మున్నె పేచియుంచెను. అతని దేవులు కన్న మగేవి గుంజనాన కిష్కిరామమున కెఱెంచి క్రీ. శ. ౧౧౬౭ సంవత్సరమున కుంభమాసమున క్రీ శ్రీమేష్వర మహాదేవునకు ఆంధ్రవర్తిగా బాహు దివియు నొక్కంటిని సమర్పించెను. అనాడు కాకతి దుద్రుదేవరాజుకూడ దుర్రామమునకు వచ్చి గుంజింపచ్చును. కాని అతని రాజనయ కానరాకున్నది.

నలనాటి రాజ్యమున కీరీతిగా మూడు ప్రభులందు విరోధులు ప్రబలుచుండి, పన్నాగు మౌర్యలిక రాజ్యమందు విపరీతులు బుట్టెను. నలనాటిని అనాడు హైహయవంశ మొకటి సామంతి నృప చిహ్నులు గలిగి పరిపాలించుచుండెను. హైహయములు అశ్రేయ గోత్రులగు సుశ్రుతియులయినను,

1. S. I. I. Vol. IV. No. 1095.

2. పల్నాటి కీరచరిత్రమందు ఈ చారిత్రక గాథయంతయు కలుపబడియున్నది.

చతుర్థకులమువారైన నలనాటి ప్రభువులతో సంబంధ బాంధవ్యములు గల్గియుండిరి. నలనాటి ఇమ్మడి గొంకరాజు (కులోస్తుంగ చోళ గాంధ్య గొంక రాజు. క్రీ. శ. ౧౧౬౭-౧౧౬౮) కూతుగు మైలమదేవి నలనాటి అయిన శేక అనుగు భూపతికి పట్టపుదేవి. ఆ సంవత్సరకు నలగామరాజుని గెంపివ పేరుగల కీరకామస్వపతి బంగింపెను. అనుగురాజు క్రీ. శ. ౧౧౬౮ సంవత్సర ప్రాంతమున మరణించెను. అతడు మరణించునాటికి కీరకామరాజు, ఎరుగు. అతడు గుంజవయస్కుమగువలన పల్నాటి మాంధ్యలిక రాజ్యమును మంత్రి కొట్టనాయుడు, తరువారె అతని కుమారుడు బ్రహ్మనాయుడును శాసించిరి. నలగామరాజు గుంజవయస్కు వచ్చినతరువాత రాజ్యభారము తానే బూనెను. అది బ్రహ్మనాయునికి సమ్మతియు గాకుండెను. తన యధికారము తొలగిపోవుట కాలిడిష్ట పడక, నలగామరాజునకు అతని కుమారులు పెద్దమలి దేవ వినమలిదేవరాజులకు సహమంత్రియై పెండ్లి, తాను పెదమలిదేవ వినమలిదేవుల పక్షమున నిరాజ్యము పంచుచున్నది తనను పెద్దకొనెను. నలగామరాజు రాజ్యము పంచుచున్నట్లుకు సమర్థింపకుండెను. నల (వీర) కామనికి మంత్రిగా కునీన నాయకురాలు వీరకామనికిని గూలని మరణానంతరము సహా సహా నరసింహునికి సుస్థిరమైత్రీ కల్గించి, బ్రహ్మనాయుని యాదరించి, అగూలనిచేత ప నాటి మంత్రి రాజ్యమున పాలింపజేసెను. బ్రహ్మనాయుడు చికిత్సానంద కొడి, మలిదేవరాజుల సహాయమున ముగియ జేసికొని, విజేండ్ల మర్రిస్థలమునందు, క్రీ. శ. ౧౧౭౩ మ. శంల పునీయందు పరమముచేసి, పురిగివచ్చి, తన కంటి క్షయమున్న మలిదేవ రాజులకు రాజ్యము పంచి యున్నది మరల నలగామనికి సందేశమంపెను. నల గామరాజు రాజ్యమున పాలనగిగ, గుంజున్నప్పుడై వచ్చిన బ్రహ్మనాయుని ప్రేమయును కౌరేమలంకి రాగ క్షేత్రమున గదిసెను. సర్వమార్గులయి విజృంభించిన పీఠులు పెక్కండ్రు ముస్థలని గూలిరి. బ్రహ్మనాయుడు పరిజయమంది పరినాగు విచ్చి నాటి పోయెను. విజయుడై కీరకామరాజు సుఖముగ కొంతకాలము పల్నాటిని శాసించు పగల్గెను. కారెంపూడి గుంధము జరుగుటకు ఋద్యము కొంత కాలమునుండియు నలనాటి కులోస్తుంగ చోళ గొంకరాజు, పన్నాగున జరుగుచుండిన విపరీతి పరిస్థితులను అరికట్టి బంధుగులయినవారిలో పుట్టిన అంతః కలహములను బాపజాలకపోయెను. అనాడు మూడవ గొంకరాజు దృష్టియంతయు క్షీణమునండి తెనుగు

చోడుల దాడులను, పడుమటనుండి కాకతి దుద్రరాజు ప్రతికూల చోర ప్రవర్తనలను ఎదుర్కొని నెలనాంటి మహారాజ్యమును సంరక్షించు కొనుటతో నిండి యుండెను. పన్నెటి సేమయందు జరిగిన అంతర్విష్టవము కారణముగా, అకస్మికముగ సంభవించిన కులోస్తుంగ చోళ గొంకరాజు మరణము కారణముగా, 11 నాంటి మహారాజ్యము పడిలి కూలిపోవసాగెను.

పిరాఘరము కుంటి మాధవస్వామి గుహ్యోనున్న నెలనాంటి పృథ్వీశ్వర మహారాజు శిలాశాసనమును పరిశీలించిన నందు గొంకరాజు పరిపాలనము విరీతిగా సాగినదియు కొంతవఱకు నూహింపవచ్చును. పన్నెటను నలగారురాజు 3 వతి సోదరులతోపాటు బ్రహ్మ నాయనితోపాటు ప్రతిఘటించియు, తన రాజ్యమందు బ్రహ్మనాయకు లేవదీసిన సాంఘిక, మతివిస్థవగులను అణగిగొక్కజాలకపోయెను. ఆ నిర్లవకాలమును పునఃక్రమించుకొని, పక్షిణమున శెనునునోగును విజృంభించి పాకనాటను ప్రవేశించి ప్రజల గొంతు భింప చేయసాగిరి. శెనుకు నోడులను బలిమివాటించి అణచివచ్చుచుండెనోపుల, పన్నుకు రుద్రరాజుగా

1. ఎ.పి. ఇం. సం. ౪. పుట. ౩౨ మొ.

2. S. I. I. Vol. IV. No. 1155. ఈ శాసన మందువాహులమైన శక సంవత్సరము ౧౧౧౮ గాను. అనుచో నది గతాబ్దముగాక వర్తమానాబ్దము కావలెను. అట్లయిన శ. ౧౧౧౮ (వర్తమాన) కార్తీక చైత్రము సోమవారము రేరిగా ౨౧ వ అష్టమి ౧౧౧౮ కు సంబంధించును.

3. S. I. I. Vol. IV. No. 1155.

4. S. I. I. Vol. IV. No. 1155, “శక వసుషంబులు ౧౧౧౮ (ఇది వర్తమానాబ్దము) తరు నేటి సర్వలోకాశ్రయ విష్ణువర్ధన మహారాజుల విజయ రాజ్య సంవత్సరంబులు ౫ అను—”

5. ఎ.పి. ఇం. సం. ౪. పుట. ౩౨ మొ. శ్లోకము ౫౮.

శాఖ్యాం శ్రీ పృథ్వీశ్వరః స్వయం
మహాశేషస్థితేః కారణం

దేవః శ్రీ ప్రృథ్వీశ్వరోజని జన
ప్రస్తాయ నానోదయః ।

యస్మిన్నాజని రక్షతి క్షీతిలం

క్షీణారివగ్దేహనో

వృత్ప్తిం రిపు చోరవానిషు

నచప్రహ్నాతి శత్రేష్యపి॥

6. S. I. I. Vol. IV. No. 1155.

మారిపోయెను అది యవనుగా జూచుకొని కాకతి దుద్రరాజు, మిశ్రునివలె ప్రవర్తించుచు నలగామ ధూప తికి కొంతనైవ్యమును సహాయముగా గుంపి, బహుశ నైవ్యముతో పూర్వాంధ్ర దేశమును జొచ్చి కృష్ణా గోదావరి నదుల నడుమనున్న శేళమును స్వాధీన పఱచుకొని నడరామ పర్యంతము జొచ్చుకొని పోయెను.2 ఆ సమయమున తన విశోభభీషము నెఱిగి, ఎప్పుడు ఎన్నంటి తెలుసుకొనుచువచ్చి పైబహుతో యను భీతిని, తన మహాప్రధాని మల్లల వేమాద్రెగడ్డిని, విశేష నైవ్యమిచ్చి, కులోస్తుంగ చోళ గొంకరాజు తలపడి మోపింప వలయునని యాజ్ఞ పించి పంపెను. కృష్ణకు పక్షిణపుటాన నెక్కడో గొంకరాజుకును వేమాద్రెగడ్డికిని భీకర సంక్రామము చుట్టెను. అందు గొంకరాజు ఓడుటయు, వేమాద్రెగడ్డి విజయుపగుటయు సంభవించెను. అది క్రీ. శ. ౧౧౧౮ వ సంవత్సరమున జరిగియుండునని యూహింపవచ్చును. మల్లల వేమాద్రెగడ్డి ఈ యుద్ధము జరిగినదియవారి నలు బదియేండ్లకు పైగా జీవించియుండి, చాడరామ భీష శ్వగునకు అఖండవర్తి దీపదానమునుచేసి గానకాస నము గ్రూయించెను. దానియందు, తాను కులోస్తుంగ చోళ గొంకరాజును సంక్రామ రంగమున జంపినట్లు, “కులోస్తుంగరాయ రాజేంద్ర చోళ గొంకదిశాపట్టు” అని విరుచుకు పోయియున్నదియుండెను.3 గొంక రాజు, మరణించుట, కాకతి దుద్రరాజు చాడరామ శిలాశాసనమునకు బూర్వము జరిగియుండివచ్చును. ఆ శాసనమందు గొంకరాజు ప్రశంసలేదు. అందు4 చాళుక్య చోళ చక్రవర్తి మూవ కులోస్తుంగుని విజయరాజ్య వర్షమువాహులమైనది. మూడవ కులో స్తుంగుకు రాజ చాళుక్యనామముతో సర్వలోకా శ్రయ శ్రీ విష్ణువర్ధన మహారాజని పేర్కొనబడినాడు. దానినిబట్టి కాకతి దుద్రరాజు కులోస్తుంగ చోళ గొంకని సార్వభౌమునితో, అంధ్ర దేశాధిశ్వరునిగా సంగీకరింపలేదని యూహింపవచ్చును. పృథ్వీశ్వరుని పితామహ శాసనము5 ఈ కాకతి దుద్రరాజు పేరు నుడువదు. కాని ఆ దుద్రుని “రిపు”ని నిరసనగా బలుకుచు ప్రజలు “రిపు” శిబ్దమునకు, “చోళ” శిబ్ద మునకు వ్యుత్పత్తిర్థము నెఱుగజాలకపోయిరని తెలు పును. శత్రువుయొక్క పేరు నయితయు ఉచ్చరింపక పిరాఘర శిలాశాసన కావ్యకర్త అంధ్రదేశముపై విండెత్తి వచ్చిన రిపుడు దుద్రరాజు, చోరునివలె ప్రవేశించి ద్రోహకార్యము గాచరించెనని నూచించి నాడు. దానికి కాకతి దుద్రుని చాడరామ శిలాశాస నము తోడ్పడుచున్నది.6 కాకతి దుద్రరాజు గావి.

చివర మిత్రద్రోహ కార్యములకు గినిసి వెలనాంటి పృథ్వీశ్వరుని బహుళ సైన్యమువలన కౌకతి గుర్ర రాజుమీదకి కోపాద్రీపితుడై వడిచెను. అది శ. ౧౧౦౫-౧౦. అల్లభరు ౧౧ తేది కౌర్తిక పున్నమ తరువాతను, జరిగియుండును. కౌకతి గుర్రరాజు పృథ్వీశ్వరుని సంగ్రామ సంగమున ఎదుర్కొనబాలక 'నోగు'నివలె న్నిచ్చి పారెను. అనాకు పృథ్వీశ్వరుని కౌకతి గుర్రరాజును పోరున నోడించెనని, గూతని 'ర్యాసల'నునకు తాళబాలక గుర్రరాజు సంగ్రామ సంగమునుండి పలాయనము చెయ్యెనని పిర్రాపుర శాసనస్థానము నూచించుచున్నవి. పృథ్వీశ్వరుని ప్రాకారములకు బహుళ సేనాసమేతుడై 'నినాసిని, తెలిసిన ధయంకరమయిన' 'అంధర్పటహ' పామరర గ్రామమును వినిసంతినే, ఆతని శత్రువుల సమూహము ధనుచికితులయి వారి కేకదేశములకు పారి పోయినారు!

పృథ్వీశ్వరుని ఉంతలు విజయోత్సాహముతో గేరుచు పిర్రాపురమును బ్రవేశించెను. ఆతడు తిండి వలె సుసంపన్నుని చిత్తవృత్తి గల చైత్యపురు గావున శ. ౧౧౦౫ వ సంవత్సరమున మేష సంక్రమణ పుణ్య కాలమందు (అందుకు సోద్యోన ఇంగ్లీషు తేది మార్చి ౨౪, ౧౧౦౬ అగుచున్నది.) మహామండలేశ్వర సల నాంటి కులొత్తుంగరాజేంద్ర చోళరాజులయిన పృథ్వీశ్వరునిగల్గియు, కులొత్తుంగ చోళ గొంకరాజుల ధార్మ్యము (రాజుల, రాజపత్నియును) అను జాయము దేవులు ప్రసాదనాంటిలోని సవళింపవాడెను గ్రామమున 'పుహా'త్రై గామసహితముగ, అనుండుముగ

1. శ్లోకములు ౫౯, ౬౦.

యస్యాని నిర్మలతరణ పరీతమేతద్

బ్రహ్మాచార యశసా నితరాం విభాతి

సూహంకభౌత కలభౌత కరంధభాంప

మగ్యప్రవిష్ట మివ విష్టపవల్లభస్య॥

గూఢ ప్రారంభ కులభత్పటహ

పూతరధ్యానమాకర్ణ్య

మాణంహిత్యోదేశాం దిగంతా

భయచకిత దృశోవ్యాప్య యస్యారిసంహా

కిం స్వి త్సంవతక మేఘస్వనిరుత

వికట ప్రస్ఫుటత్కంఠఘోషః

కింహ కల్పంతవాయు త్సంభిత మితి

ముహూర్తంతయంతో భ్రమంతి॥

2. ఎ. పి. ఇం. సం. ౪. పుట 32 మొదలు (౧౦౪-౧౫౪ పంక్తులు)

1. S. I. I. Vol. V No. 1338.

శ్రీ పిర్రాపురవాసియైన భగవంతుడు శ్రీ కుంతిమాధవ స్వామివారికి హవిర్బల్యర్చనలకు, నిత్య నైమిత్తిక మాసోత్సవ సంవత్సరోత్సవాదులకొఱకు గీత సృత వాద్యాది వివిధ భోగాధ్యక్షు దానము చేసెను. 1 జాయము కేవులు అర్పించిన దానమును, ఆమె కుమారుడును, 'రాజరాజ' పర మేశ్వరుడును, రాజపురంపరుడును, పరమమాహేశ్వరుడును ఖండితరిపు మండులుడు నను పృథ్వీశ్వరమహారాజు మంత్రి పునోహిత సేనాపతి యుత రాజదావారికాదుల సమక్షమున ఆజ్ఞాపించెను. ఈ శాసనమునుబట్టి చూచి, పృథ్వీశ్వర మహారాజు చాళుక్యచోళు చక్రవర్తి ముమ్మడి కులొత్తుంగ చోళ కేవుని సార్వభౌమత్వమును అంగీకరించక, తానే సార్వభౌముడని, రాజరాజపర మేశ్వరుడని ప్రకటించు కొనినట్లు తెలియగలదు.

పృథ్వీశ్వరుడు సమగ్రము. కలసయ (నీతి) శాస్త్రమును పూర్తిగా నభ్యస్తముచేసిన రాజ నీతి వేత్త; కావున సరిపోవుచున్నట్లున్న అంగ్రరాజ్యమును తనకు ఆజ్ఞానవర్తినీయుటకు పృథ్వీశ్వరుడు గట్టిగా సంకల్పించుకొనెను. కాని యాతనికి కాలము అనుకూలముగాక విపరీతముగా నుండెను. ఆతడు తన రాంగ్రదేశమును, కళింగమండలమును తన యదుపు లానికి తీసుకొని వచ్చుచుండి, దక్షిణమున పాకనాటి సీమయందును తత్పరిసర పులుగులనాడు రేనాటి సీమ లందు తెనుగుచోడులు విజృంభించి, ఆట చాళుక్య చోళ చక్రవర్తి యధికారమునకు, ఇటా సలనాంటి పృథ్వీశ్వరుని రాజపరమేశ్వరత్వమునకును ఎగ్గుతల పెట్టి సాగిరి. శ్రీ పిర్రాపుర శాసనకాలము క్రీ. శ. ౧౧౦౬ మొదలుకొని ఇంచుమించుగా పండెండు సంవత్సరములు, అనగా క్రీ. శ. ౧౧౦౮ వఱకు పృథ్వీశ్వరుడు నందూరి కొమ్మనమంత్రికుమారుడు కేతనమంత్రిసహాయమున తన రాజ్యము శిథిలము గాకుండు కడుదక్షుతో శాసించెను. పృథ్వీశ్వరుని కాలమునాటి శాసనములు మాడు మాత్రము గాన వచ్చుచున్నవి. పృథ్వీశ్వరుని అంగ్రరాజ్యము ఆతని తిండి తాలినాడుండినట్లు, మహేంద్రగిరిపర్యంతము విస్తరించియుండినట్లు ఆతని శ్రీ కూర్మనాథు దేవుని నగరియందున్న శిలాశాసనము సాక్ష్యము. 1 అందు చమాపతి కొల్లూరు ఎఱపనాయకుడు పృథ్వీశ్వరుని యానవాలుగా యావత్కళింగము నేలుచుండినట్లు తెలుపబడినది. ఆ పీఠభటాగ్రణియొక్క తిండి తాల ముతైతలు సలనాంటి మహారాజుల సైన్యములందు చమాపతులై యుండిరి. చమాపతి ఎఱపనాయకుడు

చతుర్థకులజుడు. ఆతని శాసనము శ. ౧౧౧౦ కు సరి
యైన క్రీ. శ. ౧౧౧౦ నాటిది. ఆ సంవత్సరమున
చైత్ర శుక్ల పంచమి బుధవారము (మార్చి ౧౧౧౦)
నాడు చమూపతి ఎఱపనాయకుడు తన తండ్రికి గర్భా
ర్థముగా శ్రీ కూర్మనాథ దేవరకు అఖండవర్తిదీపమును
బెట్టెను. ఎఱపనాయకుని శాసనముచూడ, క్రీ. శ.
౧౧౧౦ తరువాతి పృథివీశ్వరుడు శ్రీ పరాపురము
నుండి శ్రీ కూర్మమువఱకు సైన్యసమేతుడయి అరిగి,
ఆ రాజ్యమునందు తన (శాసన) మును సుస్థిరము జేసి
వచ్చెనని యూహింపవచ్చును. పృథివీశ్వరుని యనం
తరము కళింగము కటకగంగవంశీయుల క్రీ. శ. ౧౨౦౨
ప్రాంతమున అధీనమయ్యెను.¹ విశాఖపట్టణమున దొరి
కిన శిలాశాసన ముకటి శకవరుషంబులు ౧౧౦౬ మార్గ
శిర శుద్ధి ౧౦ గురువారము (డిశంబరు ౩, ౧౨౦౬)
నాటిది, శ్రీమన్మహామంజరీశ్వర కులోత్తుంగ పృథి
వీశ్వరునిపాలనము డెలుపునది గలదు² అది యొక
వ్యాపారి ముఖ్యునిచే విష్ణులయమున కీయబడిన దాన
మును తెలుపుచున్నది. మూడవశాసనము కోశాధ్యక్షు
అనంతయది. పృథివీశ్వరుడు సమస్తేశ్వరుడనియు,
అనంతుడు పృథివీశ్వరుని కోశాధ్యక్షుడనియు నాశాస
నము డెలుపుచున్నది. శ. ౧౧౨౦ మేష సంక్రమణ
పుణ్యకాలమున అనంతయ శ్రీ కూర్మనాథునికి అఖండ

వర్తి దీపమును బెట్టించెను.³ కావున క్రీ. శ. ౧౨౦౬
వఱకు పలనాటి పృథ్వీశ్వరుడు పాలించుచుండినట్లు
తెలియుచున్నది.

క్రీ. శ. ౧౨౦౭ కడిపటిసెలనాటికి కులో
త్తుంగ పృథివీశ్వరుని రాజ్యము అంతమందినట్లు
ఊహింపవచ్చును. ఆతడు క్రీ. శ. ౧౨౦౭ న మర
ణించినట్లు కన్పడుచున్నది. శ్రీ కూర్మముననున్న
గాంగవంశశత్రుపతి వీరనరసింహుని శాసనమునుబట్టి
చూడ పలనాటివారిశాసనము కళింగమున శ. ౧౧౦౦
కులూసంక్రమణమునాటికి (౨౩ ఆగష్టు ౧౧౦౦)
నశించిననియు, గాంగవంశమువారి శాసనము నెలకొని
నని యూహింపవలయును. కళింగమునంగును, క
నాటియందేగాక మధ్యాంధ్రభాగమునంగునుకూడ నెల
నాటి పృథివీశ్వరుని రాజ్యము ఒక్కసారిగా కూలి
పోయెను. దక్షిణమున తెనుగుచోడులు, నూడవ కులో
త్తుంగ చోడ చక్రవర్తి నెదిరించి నిర్వహ్యతంత్రులయి
పలనాటి పృథివీశ్వరుని ఓయించి, యొక విశాల
తెనుగుచోడ రాజ్యమును స్థాపింప ప్రయత్నించిరి.
ఆ సంకల్పమును కార్యయాపగించు పట్టన వాళ్ళు.
తెనుగుచోడ తిక్కరాజు. పలనాటి రాజవంశమును
నిర్మూలనచేసి వారి రాజ్యలక్ష్మిని వశపఱచుకొను
టకు తెనుగుచోడలందఱు తిక్కరాజు నాయకత్వమున
ఏకమై నిలచిరి. కమ్మనాటిలోని కొట్టచోన తెనుగు
చోడులు మొదలుకొని పొత్తపినాటివఱకు గల తెనుగు
చోళ మండలేశ్వరులందఱు విక్రమసింహపుర పృథ్వీ
శ్వరున మొదటి మస్కనిద్దికుమారుడయిన యువరాజు
చోళతిక్కరాజు నాయకత్వమున సంగీకరించి యుద్ధ
సన్నద్ధులయిరి. పృథివీశ్వరుడు కురుములూరు లేక
గురుములూరికడ తెనుగు చోళ తిక్కరాజు సైన్యముల
నెదుర్కొనెను. గురుములూరు పాకనాటిలోనున్నది.⁴
విక్రమసింహపురమని బరగిన నెల్లూరికి దక్షిణమున
ఇరువదిమైళ్ళదూరమున నున్నది. గురుములూరి కీనాడు
గూడూరుని పేరు. ఆ యూరిచెంత దిగిన ఘోర
సంగ్రామమునందు పృథివిరాజు పరాజితుడయి మర
ణించెను. గురుములూరి యుద్ధము ప్రాయశః ౧౨౦౭న
జరిగియుండెనని నిర్ణయింపవచ్చును. నిర్వచనోత్తర
రామాయణమందు తిక్కనకవి 5 ఈ చోళ తిక్కరాజు

1. S. I. I. Vol. V No. 1265.

2. S. I. I. Vol. X No. 211. ఈ శాసన
మున గల శకవర్షములో గడిపటి సంఖ్య లేదు. మిగిలిన
తిథి వారిములనుబట్టి లెక్కబెట్టినపుడు ఆ కడిపటి
సంఖ్య ౬ అని తెలియుచున్నది. కావున శాసనపు లేది
శ. ౧౧౨౬ అని తేలుచున్నది.

3. S. I. I. Vol. V. No. 1254.

4. రంగాచారిగారి టాప్ గ్రాఫికల్ లిస్టు.
సంపుటమురెండు, పుట ౧౦౭౦ గూడూరుకు గు(కు)రు
ములూరుని చేరున్నట్లు అక్కడి పెరుమాళ్ళ గుడి శాస
నములందున్నది.

5. కేశవసన్నిభుండు సంగీత
యశోనిధి చోళతిక్కరా
త్రీశుండు కేవలం డే! నృపు
లెవ్వరి కాచరితంబుగల్గునే

సార్వభౌమము వర్ణించెను. ఆ సంగ్రామము జరిగిననాటికి తిక్కనస్మృతి ఇంకను బాలుడేనట! ఆత డింకను యువరాజే! ఆయుధము జరిగిన సదునెనిమిదివిండ్లకు బిమ్మటగాని యతడు రాజ్యాభిషిక్తుడు కాలేదు. 1 ఆతడు తిక్కన సోమయాజి పోషకునియైన గెంపవ మన్మథసిద్ధి గాననకు తండ్రి. గురుములూరి యుద్ధము నందు చోళ తిక్కరాజు నాయకత్వమున నలనాటి పృథ్వీశ్వరుని నెదిరించి నాగడిసి మంజులేశ్వరులను గును ఆనాటినుండి వంశసంపరానుగతముగా 'పృథ్వీశ్వరుని' కంకుక ప్రదానినోప' బిరుదును పొంది యుండిరి. 2

నలనాటి పృథ్వీశ్వరుని ముందుతో అంగ్ర భూమియందు చాళుక్యచోళుల సామ్రాజ్యము అంత

శైవలీల నాటా పటు

సార్వభౌమరంగబాహుడై పృ

థ్వీశ్వరేంద్రు ముక్తకు

నేర్పార గండుక కేళి : ల్పడె !

కెలవ సప్తము.

1. తిక్కరాజు వర్ణాభిషేకము శే.

(౧౩౮౯ నందు జరిగియుండునని గొబ్బు మూయు లెక్కించి చెప్పినాడు. ఆనాడు పొత్తినాడు పాక నాడులు గంటని ఒక్కవంశమువారే శాసించు మండిరి.

2. ఉదాహరణము క్రింద చూడుడు:—
S. I. I. Vol. IV. No. 661, మరియు S. I. I. Vol. VI. No. 166.

రించెను. మూడవ కులోస్తుంగుని విజయరాజ్యవర్షములు పాకనాటియందును, పొత్తినాటియందును ఉదాహరింపబడుచుండినను చాళుక్యచోళుల యధికారము నామమాత్రావశిష్టమై యుండెను. పశ్చిమమున కాకతి సుద్రరాజు ఆమరణాంతము తన రాజ్యము సుస్థిర మగుటకు దేవగిరి పురాధీశుడైన సేవణ గూడవులతో బోరాడుచు తెలిపి లేకుండిరి. కాకతి గుడ్రరాజు క్రీ. శ. ౧౧౯౬ ప్రాంతమున కడు వృద్ధునియై రెండు రంగమున ప్రాణములు గోల్పోయెను. అతడు పుత్రు విహీను సుగుటచేత నాటిని తమ్ముడు మహాదేవరాజు రాజ్యాభిషిక్తుడయి మూడు నాలుగు సంవత్సరములు మాత్రమే పాలించెను. అతని రాజ్యకాలము దేవగిరి గూడవులతోడి పోరాటములతో గడిచిపోయెను. చివర కాలము గూడ రాజ్యాలిని గూలి నేనిస్వస్థులును నొందెను. అతని తనయుడు గొప్పశివేశుడు బాలుడు శేవ రాజు పెరులబడి పదియేండ్లు ఇందుమిందుగా దేవగిరియందు చేరిననుభవించెను. క్రీ. శ. ౧౩౦౯-౧౪ ప్రాంతమున గణపతిశేవుడు చెవియు క్షయమైను. అంతకు పూర్వము నలనాటి పృథ్వీశ్వరుడు మరణించెను గావున అంగ్రేశమున సార్వభౌమముడు కాదగిన నరపాలుడు గణపతిశేవుడుతక్కు వేరొకడు గానరాచియ్యెను. తెనుసుచోడులుగూర్చి సమలోతామ్రకృతిను బహుభూతక క్రుంగిపోయిరి. క్రీ. శ. ౧౩౧౦ తో చాళుక్య మంతరించుటయు కాకతీయ యుగము ప్రారంభమగుటయు నొకసారిగ సంభవించెను. ఆనాటితో ప్రాచీనయుగ మంతరించి మధ్య యుగము ప్రారంభమయ్యెను. అంగ్రదేశమునకు చోళ సంబంధబాంధవ్యములు అంతరించెను.

చాళుక్య చోళ చక్రవర్తులయు వారి భృత్యులైన నలనాంటి మహామండ్లశివ్యులయు కాలము. ఇందు సంవత్సరములు క్రీ. శ. మున నున్నవి.

చాళుక్య-చోళులు

శ్రీభువన చక్రవర్తి -

సప్తర విష్ణువర్ధనులయిన

మొదటి కులోత్తుంగ

చోళ శివుడు

౧౦౪౬ - ౧౧౧౮.

చక్రమ చోళ చక్రవర్తి

౧౧౧౮ - ౧౧౩౫.

గెంపి కులోత్తుంగచోళుడు

౧౧౩౩ - ౧౧౪౬.

గెంపి రాజరాజచోళుడు

౧౧౪౬ - ౧౧౫౩.

గెంపి రాజాధిరాజు

౧౧౬౦ - ౧౧౭౮.

మహాప కులోత్తుంగ

చోళ శివుడు

౧౧౭౮ - ౧౨౧౬.

వెలనాంటి వంశము

మొదటి వెలనాంటి గొంకరాజు

౧౦౭౬ - ?...

మొదటి వెలనాంటి రాజేంద్రచోళుడు

౧౧౮౩ - ౧౧౮౮.

చక్రవర్తికి పతనమగుచు

గెంపి వెలనాంటి గొంకభూపతి

కులోత్తుంగచోళి గాంగేయ

గొంకరాజు ౧౧౩౨ - ౧౧౬౧.

వెలనాంటి కులోత్తుంగ రాజేంద్రచోళుడు -

గెంపి రాజేంద్రచోళుడు, లేక వీరరాజేంద్రచోళుడు

౧౧౬౧ - ౧౧౮౧.

కులోత్తుంగ చోళి గొంకరాజు

(మహాప గొంకభూపతి)

౧౧౮౮ - ౧౧౮౫.

గెంపి కులోత్తుంగ రాజేంద్రచోళుడు

లేక పృథివీశివుడు

౧౧౮౫ - ౧౨౦౭ - ౮.

రాష్ట్ర గానము

శ్రీ మారంపూడి భాస్కరరావు

కృష్ణాశాతమి తుంగభద్ర లోకటన్ క్రీడించి సన్నించి శ్రీ
విష్ణుప్రీతిగ నాంధ్రఖండమున మాధ్వీకుల్యలై పారె మా
తృప్త బీరగ; నేటి కిట్లు మొరయున్ దివ్యాంధ్ర భూశయ్యలన్
కృష్ణానంత విభావరీగ్ల సిత శుష్కీభూత జీవములై.

“ముప్పదిమూడు” దీర్ఘ యుగముల్యలై వత్సరము ల్గతించె, మా
నిప్పుల కోర్కెలే చదలనిండి దహించె మహాంధ్ర భూమిసీ,
ముప్పలు తప్పరాని వయిపోయిన పోవునుగాక గాని పె
ల్లుప్పెనయై మహాద్యమ మహాదధి మంచెడుసుమ్మ లోకముల్!

లేదు విరామమింక, కెరలించిన యీ హృదయములందు ఏ
వో దివసాంతకాళి మలభూధరముల్ పెరియిల్లిపోయి, గు
ర్నాద విదారితమ్మయి మనఃశలకమ్ములు క్రగ్గిపోయి, ని
ద్రాదళనమ్మ రుద్ర డిమరమ్ముగ నాంధ్రము మారుమోగెడిన్.

మల్లి మొగ్గల వాల్జడ లల్లుకొన్న
కల్ల లెరుగని ప్రత్యాంధ్ర కన్య దలిచి
నా పునీతాంధ్ర మాతృస్థనంధయుండు
ప్రతి కుమారకుడు నేడు ప్రతిన సేయు
మాతృరక్షావిధికి ప్రాణ మర్పణముగ.

“గంగదరిని గాని కాశిలోపల గాని - శాతమీ తరంగ గానపూర్ణ
కోటిలింగ తీర్థవాటి దక్షిణకాశి - గుండెలోన వేలుకొనునుగాక.”

సౌందరనంద విమర్శనము

సింహావలోకనము

శ్రీ పొట్లపల్లి సీతారామరావు

విజయ - విశాఖ భారతిలో శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రి గారు సౌందరనందాన్ని సమీక్షిస్తూ ఒక వ్యాసం వ్రాశారు. సురభి గారు వ్రాసింది చాలా సమర్థనీయంగా ఉంది, నేను వ్రాసినదానిలో ఎక్కడా సహృదయత కనపించుటలేదనీ, ఒకతీర్పు చెప్పారు. ఇప్పుడు వివాదము చేసికొనేటప్పుడు తాను సమర్థుడుగా నుండి తీర్పు చెప్పదలచుకొన్నవారిని నిస్పృహక మైనదృష్టి ఉండాలి. అదిగాక లోకములో ఆయన సహృదయ ఉండాలి. ఆయన చెప్పిన మాటకు తగురుండుగా పగు. ఈ గంతు లక్షణములూ లేని శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రి గారు సమీక్ష చేయటానికి ప్రయత్నించటం హాస్యాస్పదం. ఆ వ్యాస మంతో నన్ను నిందించటమే యున్నది. వ్యర్థనిందలకు విమర్శ యేరున్నది. దానిని వదిలివేలి ఆయన నాకు సమాధానమియ్యటానికి ప్రయత్నించిన భాగములకు నా త్రిం కొంటి సమాధానముగా వివరిస్తాను.

సావధానమునకు నా సమీక్ష సంప్రదాయానుబద్ధము లైన విమర్శలు కావలెను. ఇంతవర కీదేశములో వచ్చిన విమర్శలన్నియు వట్టి గాలికబుగ్గు. కవియొక్క ప్రతిభను తూచేవి కావు. ఇలాంటివిమర్శలవల్ల దేశములో గుడ్డుమైన సారిస్వతము పెరిగింది. దాన్ని పెరుగనీయకుండా ఉండటానికి సాహిత్యానికి మంచి విలువరావటానికి చార్యాలంకారికులు నిర్మించిన నూత్రములమీదుగా విమర్శ సాగించాలి. ఆ ప్రయత్నానికి అడ్డురావడం, తన్ను వచించుకోవడం; ఇతరులను వంచించడం అవుతుంది. గణపతిశాస్త్రి గారు “ప్రపంచంలో సువిస్తృతమైన విమర్శనామాగాలు అనేకం బయలుదేరిన ఈరోజుల్లో ఇంకా ఈ అలంకారశాస్త్రమార్గముపట్టుకొని, ఇక అందులో ఉన్నదే వేదమనీ తిద్వ్యుద్ధమైనదంతా అపమార్గమనీ వేశ్యాపటం ఎందుకో తెలియడంలేదు” అని వ్రాశారు. అలంకార శాస్త్ర మేమిదెబుతుంది? విమర్శించటానికి కావలసిన కొన్ని శాశ్వతమైన పరమసత్యాలను చెబుతుంది.

ఆ మాత్రాలను వాసం కీసికొని గానిమీగుగా నొక మాగాన్ని నిర్మించాలి కావ్యవిమర్శనములో మన మెన్ని విధాల ఉన్నట్టయ్యి సందుకొన్నామో, అలంకారశాస్త్రం చదివిచే తెలుస్తుంది. మనదేశములో విమర్శ ఒక శాస్త్రంగా అభివృద్ధి చెందింది. అలంకార శాస్త్రము ఏ ఒక కవినో ఉద్దేశించి వ్రాసినదా కాదు. సర్వకవులనుద్దేశించి వ్రాసినది. వారి దృక్పథమే యుగాల్తమైనది. ఎంత చిన్నవిషయమునైనా పరిశీలించి వ్రాస్తారు. మన అచ్చుష్టం కొద్దిగా నాగు ఋషులవలె అనేక మాగాలులేర్పిస్తారు. అలా తీర్పు డానికి కావలసినంత ప్రతిభ వారికి ఉంది. నోడము వస్తే కావడాసాగులనైనా అంగీకరించుట నాగు. అలాంటివాగ్గాలన్న వదిలిపెట్టి ఇవ్వేది నేనుగానీ, గణపతిశాస్త్రి గారుగానీ, ఒక చిత్రాచ్య విమర్శనాపద్ధతిని ప్రవేశపెడితే, అది గానికోని అశాశ్వతమైరిం జేదు. నా సమీక్ష ప్రపంచములోని విస్తృతవాగ్గాలన్ని యీ అలంకారశాస్త్రంలో అంతర్భవిస్తూ కొబట్టి అలంకారశాస్త్రం చదివి వానివృద్ధ్యా విమర్శించవలె. వేటాక గత్యంతరిం జేదు. ఇప్పుడు దేశంలో వాడుకలోనున్నది ‘గాలికబుగ్గుమర్శం’.

అర్థకునిగా అలంకారశాస్త్రం చదివి, సంస్కృత శ్లోకాల నుదాహరిస్తూ వాడుకలోకాన్ని హాసలుకోడు తున్నారని గణపతిశాస్త్రి గారు విచారిస్తున్నారు. ఇందులోని వాస్తవికత అట్లా ఉంచుదాం. కనీసం ఒకశ్లోకమైనా రాకుండా నాలుగు మాటలు చెప్పి లోకాన్ని హాసలుకోజేయారనేమిదా. కీరికంటే వారే నయం. రానిద వచ్చిపట్టుగా నటన జేసే పద్ధతి ఎవరిదైందీ, వ్యాసభారతాలనుబట్టి తెలుస్తూనే ఉంది. “మూలములో కానుప్రవృత్తులై సుందరీనందులు పరిణతులై క్రమంగా కర్మవాగ్గానికి వచ్చారు... తెలుగుకావ్యంలో సుందరీనందులప్రేమ, బాధ ధర్మస్వీకరణద్వారా విస్తృతమై పునీతమైనది” అని

ప్రాశారు. మూలములో సుందరీసందులను కాముకులగా వర్ణించారు. తెలుగుకావ్యములో కూడా సుందరీసందులను కాముకులుగానే వర్ణించారు. ఆ ఘట్టంలో మూలములో ఎట్లా ఉందో తెలుసుకోగూడ, అచ్చు స్రుద్ధి నట్లు అట్లే యున్నది. మరీ దాన్ని కామం— దీన్ని ప్రేమ— అని ఎందుకనాలి? విమల అయోమయం. సుందరీసందుల ప్రేమ పాద్య సర్వస్వీకరణ ద్వారా విస్తృతమైనదట. ఎలా విస్తృతమైనది? బుద్ధుడు, స్త్రీ, పురుషులు, గాథంగా ప్రేమించు కోవలోని 'సందోరా' వేయించాడా? గణపతిశాస్త్రి గారు ఇంత ఆయోమయంగా, తాను విమర్శవాస్తావైగా నావిమర్శ ఆయోమయమంటారు. ఈ ప్రేమ కామములను గురించి భవభరతే ప్రాశాను. ఎట్టి వ్రాయటమెందుకు?

ఒక రసవిరోధాన్ని గురించి సమాధానం చెప్పబోయాము. దానికి సమాధానం దొరకలేదుకాబోలు. స్వనాట్యాచార్యుడు సూత్రప్రాయంగా చెప్పారు అంతే కాని అన్ని కావ్యాలలోను ఉండవలసిన చెప్పలేనివి సమ సమాధోరణి కొనసాగించారు. అందవర్ణన ఉన్నాడో చూడండి.

“స్వచ్ఛాని యదయోజ్య తద్రసవిరోధినీ చరణాబ్య”

“ప్రబంధే ముక్తకేవాపి రసాదీన్ బంధుమిచ్ఛతా యన్వికార్యో సుఖతినా పరిహరే విరోధనామ్

ప్రబంధే ముక్తకేవాపి రసభావ నిబంధనమ్ ప్రత్యాదృతిమనాః కవిర్విరోధ పరిహరే పరమ్ యత్నిమాద్యత” ఇక్కడ కవి అంటే సర్వకవులకు యత్నించనా? పి. గణపతిశాస్త్రిగారి కీమాత్రమెందుకు తెలియలేదు! నాని బుకాయింపు అంటాడేమి? ఒక గణపతిశాస్త్రిగారు ఆయన విమివాస్తాడో ఆయనకే తెలియదు. అన్నీ స్వవచనాభ్యుతాతే. ఆవన్నీ విచార్పించవలసి నాకు నిమిత్తం లేదు. నాకేయన సమాధాన మెంతవరకు ఇచ్చాడో దానికి సూత్రమే నవాబు కబుతాను. నేను అంగరసం, అంగి తనాన్ని ముంగివేస్తుందంటే అది లేదంటాడీయన. సోందరసంద గ్రంథంతీసి ఆకావ్య మెన్ని ఆశ్వాసాలలో—అన్ని ఆశ్వాసాలలో అంగరస మెంత విపరీతంగా ఉందో పరిశీలిస్తే తెలుస్తుంది. బహుశః ఈయన అంగి తనాన్ని గంగానమ్మగాంటి ఒక జీవతగా వాదించి యుంటాడు. అంగుకే కనుపించలేదు. కథాభాగంలో సగానికి పైబడి సుందరీసందులఘట్టముంది. ఇది బాగా

చూస్తే తెలుస్తుంది. ఇవన్నీ పెద్దవిషయాలు. విషయం తెలిస్తేనే అవి అవతరమాతని. ఏదో శాకికంగా సమాధానం చెబుదామంటే తేలేవిషయాలు గావు.

సమగ్రమైన కవి కావ్యములో వాతావరణం సాధించడానికి తాయశక్తులూ ప్రయత్నిస్తాడు. కథ ఏకాలంలో ఒరిగింది—ఎడేశములో జరిగింది—దాన్ని వ్యక్తం చేయడానికి ఎలాంటి రచనచేయాలి—నిశబ్దము నాడితే ఆ వాతావరణం సాధ్యమైంది—ఇవన్నీ కవి యోహించుకోవాలి. కవి ప్రతిభగలవాడైతే వాతావరణాన్ని సాధించుకోవాలి అనంతమార్గాలు కనుపిస్తవి. వాతావరణం కూర్చుకోవాలన్న విషయం ప్రతి స్వల్పకథకునికీ తెలుస్తుంది. కథకు వాతావరణం ఉద్ధిపనవిభావమాతూంది. కాబట్టి అది లేకపోతే కావ్యంలో రసం ఉద్ధిపి పోవదు. కాళిదాసుని శాకుంతలం చూడండి. కణ్వశ్రమణాన్ని వర్ణించేటప్పుడు ఆ యాశ్రమజీవితసరిస్థితులను ప్రతిబింబింప చేయటానికి ఎంత ప్రయత్నిమైనా వశాదు. తన ప్రతిభచేత చతుర్థాంకమంతా దానికి బోధిపోశాడు. ప్రతిభచే వాతావరణాన్ని ఎంత ప్రౌఢంగా సాధించారన్న విషయ ముగ్ధాఉంచుదాం. అసలు వాతావరణాన్ని, సృష్టిండు కోవలన్న స్వల్పవిషయమే, సోందరసంద కర్తలకు తెలియదు. దాన్ని గణపతిశాస్త్రిగారు సమర్థించాలని ప్రయత్నం చేస్తాడు. భారతిములో నైనా, మరే గ్రంథములో నైనా, ఆకావ్యానికి తత్పరిస్థితికి భిన్నమైన వాతావరణం కనుగొన్నే అది దోషమే. భారతిలో అది ఉన్నదా లేదా అని చెప్పించడం అసమర్థం. ఒక వేళ మహాకవులలో ఇలాంటివి కనుపించినా మనం చెయ్యగూడదు. దాన్ని స్ఫురింపనీయనన్ని మంచులక్షణములు వారిలో నుంటవి. సోందరసందములో అవిలేవు. ఆనంద వర్ధనునా కూడా ఇట్లే చెప్పాడు.

“పూర్వ విశృంఖలగిరః కవయః ప్రాప్తకీర్తయః

తాస్యమాశ్రిత్య సత్యజ్య నీతిరేషా మనీషినా”

ఆలంకారికశాస్త్రమంతా భరతాదులు అర్థమైన మనఃప్రవృత్తితో నిర్మించి దానిప్రకారం కావ్యముల పరిశీలించినట్లు కనుపిస్తుంది. అలాకాకుండా లక్ష్యాన్ని బట్టి నిర్ణయించినట్లయితే కాళిదాసాదులలో తప్పులు చూపించరా. తెలుగులోవలె మహాకవుల ప్రయోగాలు గ్రాహ్యంబులయ్యేవి. మహాకవుల కావ్యాలలో దోషమేదో ఒకటి ఉన్నా, దాన్ని కప్పిపుచ్చే మంచులక్షణము లనేకము లుంటవి. ఆలంకారికుల దృష్టి ప్రకారం దోష మెవరుచేసినా, ఎప్పుడుచేసినా, దోషమే.

“యత్త్యేవంవిధేవిషయే నుహాకరీనాప్యసమీక్ష్య
కారితాలత్యేద్యుశ్యతే నదోషవివ. సతుశ్చై తిరస్కృ
తత్వాత్తేషాం నలత్యుత ఇత్యుక్తమేవ”

ఇక నందునికి బలవంతముగా సన్యాసమిప్పించ
దాన్ని సమర్థించడం మఱి విచిత్రం గాడంది. నందుడు
వద్దు మొర్రో అంటూఉండగా పదిమంది పట్టుకొని
సన్యాసమిప్పించడం వినటానికే భయంకరంగాడంది.
దాన్ని అశ్వఘోషుడు తప్పకొన్న పద్ధతి నిదివఱకే
నూచించాను. గణపతిశాస్త్రీగారు అది బుద్ధుడికంక
ల్పానికి వదిలివైచారని ఊహించగూడదా అని ప్రశ్నిం
చారు. ఆ ఊహకు వ్యంగ్యం కమైన రచన ఎక్కడ ఉంది
అని నాప్రశ్న. మన ఇష్టము వచ్చినట్లుగా ఊహించ
గూడదు. అలా ఊహిస్తే తప్పులన్నీ ఒప్పులుగానే
ఊహించుకోవచ్చు. “ఇలా ఊహించడానికి ఈ రచన
వ్యంజకముగానున్న”దని శాస్త్రీగారు విస్పష్టముగా
చూపించవలెను. అదిలేకుండా ఊహించడం సాధ్యము
కానిపని. వీరియశ్చ సామముప్రకారం సహృదయున
కొక నిర్వచనం కనుపిస్తుంది. ఆ సమీక్షణ తిప్పల
నధిగమించి కావ్యాలలో ఉన్నదీ తేనివీ ఊహించు
కొని “అహో”యని మెచ్చుకోవడం. ఇది మందప్రతి
భునిలక్షణం; సహృదయునికి నివాళిం దోషం తెగి
లినా ప్రాణం చిచ్చుక్కుమంటుంది. సహృదయుడు
ఆలోచించకుండా మెచ్చుకోడు. ఆలోచించకుండా
మెచ్చుకొనేది పామరుడు.

సంగీత ముసాహిత్యం సర్వత్యైః ప్రసవ్యయమ్
నికమసాత మధుర మన్యమాలోచనాన్ముతమ్

అన్నారు పెద్దలు. కావ్యములోలేని భావాన్ని
మనం ఊహించి సరిపెట్టుకోగూడదు. బుద్ధుడి కంక
ల్పానికి వదిలి వేళారనుకో దానికితగినబలం లేదు. ఊహని
పొసగించుకోవడానికి తగిన సామగ్రి లేదు. ఆసామగ్రి
లేనికావ్యము నేగదా సౌందరసందాన్ని విమర్శించడం.
ఆసామగ్రి మాపకపోతే అది సమాధాన మెట్లవుతుంది.
అశ్వఘోషుడు తా నందుకే విస్పష్టంగా వ్రాసు
కొన్నాడు. తెలుగుకవులు తప్పుదారి త్రొక్కారు.
అది సమర్థించబడదు.

“సంసరణమహాన్ధి మగ్న మగు నూనవకోటిపయన్
కృపాయురుల్”

ఇక్కడ ‘కృపాయురుల్’ బాగాలేదని గణపతి
శాస్త్రీగారు ఒప్పుకొన్నారు. అది ప్రస్తుతానికి మన
అదృష్టం. కాని మళ్ళీ

“కంట నీగ్వట్టతగదు నీవంటివాడు”

అన్నదాన్ని తీసికొని సమర్థించ ప్రయత్నించారు.
“కంట నీగ్వట్టతగదు” అనే దానికి గుఱించ గూడ
వనే అర్థము తీసికొంటే సరిపోతుందన్నారు. ఇలా
సమర్థిస్తే పై దాన్నిగూడా సమర్థించ వచ్చును గదా!
“కృపాయురుల్” ఏకంగా రూపకంగా చెప్పకొని
సమర్థించవచ్చు. “కంట నీగ్వట్టతగదు” అన్నదానిలో
వాచ్యార్థానికి ప్రాబల్యముంది. అక్కడ గౌణార్థం
పట్టదు. పట్టించాలని ప్రయత్నించినా, వాచ్యార్థము
పట్టనీయదు. కాబట్టి ఈ సమర్థన కుదురదు. అక్ష
ణార్థం ఎక్కడబిటే అక్కడ చెప్పగూడదు. అలా
చెబితే ప్రతిదాన్ని సమర్థించవచ్చు. గుఱించడం
కన్నీరు లేకుండాకూడా ఉంటుంది. అందుచే కంట
నీగ్వట్ట తగదనడంలో వాచ్యార్థమునకే ఎక్కువ
అస్కారముంది.

గణపతిశాస్త్రీగారు “శబ్దదోషాలున్న కావ్య
మేదీ గౌరవం పొందదు”న్నారు. అయినప్పటికీ రస
దోషమున్న కావ్య మెలా గౌరవం పొందుతుంది.
అది ఒప్పుకొన్నవారు దీని నెందు తొప్పుకొనరు?
ఇంకా శబ్దదోషం సహించవచ్చునేమో కాని రస
దోషం సహించరానిది. వీరి విమర్శప్రకారం ఆలం
కాస్తాన్ని వదిలేపెట్టి, నాతనిమాళ్లం నిర్బటముకో
వచ్చు. కాని వ్యాకరణ శాస్త్రం వదిలిపెట్టి, నాతని
మాళ్లం నిర్బటముకొనరాదు. ఇవంతో వివేచనాదన.
తా నేమి వ్రాయుచున్నాడో తనకే తెలియదు.

తెలుగుకవిములో పూర్వ విమర్శనలన్నీ శబ్దం
పొడ చేసిన సాములు. అంతేగాని రసవిషయకంగా
చేసినవి కావు. శ్రీ గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు
మొదలైనవారు శబ్దవిషయకంగా. సాధుత్వ సాగు
త్వములు నిర్ణయించారు. ఆలంకారిక మార్గాన్నిబట్టి,
విమర్శించిన వారులేరు. మన దేశీయమైన సాంఘిక
నాగరికత అంతా, సంస్కృత లంకారిక మార్గము
లలో నున్నది. ఆదృష్టావధిమర్మలు చదివడం నాగరిక
జాతిలక్షణం. ఆ భాషాస్తధివం తెలియనివారు అనాగ
రికులు. శాస్త్రీగారి సత్యాన్ని తెలిసికోవాలి.

నేను లోకంలో దూర్భిల్లంగా ఉన్నవని
వ్రాసిన శబ్దాలను తీసికొని వారు నిఘంటువులు
వ్రాశాడారు. నిఘంటువులో నేనని ఎవరన్నాను?
నేనా శబ్దం లోకంలో ఆ అర్థములో కూడా ఉన్న
దాన్ని. ప్రాథమిక అన్న శబ్దం లోకంలో
Elementery అన్న అర్థములోనే దూషగా ఉంది.

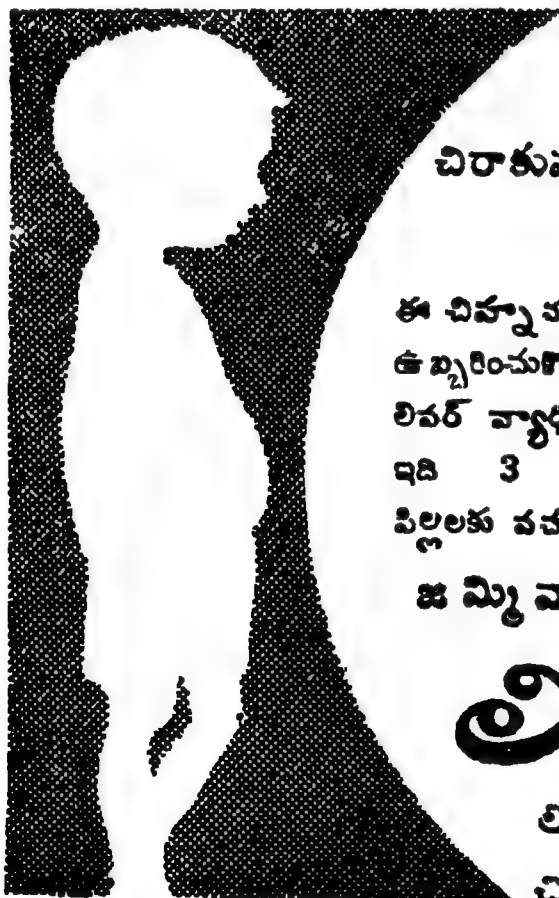
ఆలంకారికులలో కథా శరీరమును గురించి విమర్శించిన నారు తక్కువ. దాన్ని గురించి కొంతవఱకైనా చెప్పినవాడు ధ్వన్యాలోకకారు డొక్కడే. ఆయన కావ్యంలో కథ ఎట్లు సీర్పవలెనో చెప్పాడు. కావ్యమంటే పుష్కలకావ్యం, శ్రవ్యకావ్యం గూడా అగుతుంది.

“రసాది వ్యంజకస్య ప్రబంధస్యచేష మన్య న్నాఖ్యం నిబంధనం, యత్సంకేతాం, ముఖప్రతి యథ గర్భానమర్చ నిర్వహణా శ్వానాం, తదాంగానాం, చోపతేవాదీనాం, ఘోషం, రసాని వ్యక్త్యా చేక్ష్యమాన్”

ఇది నాటకాన్ని గురించేగాని శ్రవ్యకావ్యాలను గురించి కాదని చెప్పటానికి వీలులేదు. ఇది కావ్యములో కథ ఎట్లుం? కథనను సందర్భములో చెప్పినది. అయితే నేం ఉపాహరణలన్నీ నాటకములో నివేదించావగా గదా! అంటే — అదేకాదు, రసం, — రసవిరోధములు — నాయకులు చెప్పలేన నానిని నొనరించుపద్ధతుగూడా. నాటకాలలో నుండే ఉదా

హరణ లిచ్చారు. అంతమాత్రంచేత శ్రవ్యకావ్యాలలో రసంకాని, రసవిరోధాలు కాని పాటించ నవసరం లేదని చెప్పటానికి వీలుపడుతుందా? ఇక్కడా అంతే! మల్లి నాథాదుల వ్యాఖ్యానాలు కథాదృష్టితో చేసినవి కావు. రసదృష్టితో చేసినవి. వ్యాఖ్యాతలందరూ, పంచసంగల ప్రాముఖ్యాన్ని, నాటకాల మీదగనే పట్టించారు. కాని ఆలంకారికుల దృష్టి ప్రకారం, వానిని శ్రవ్యకావ్యములందు గూడా పాటించవలెను. సామాన్యదృష్టితో గూచినా, ఏ కథ రైతేనా ముఖప్రతిముఖాదులైన కొన్ని సంగతులలోనే ఇమిడియుంటుంది. అవి లేని కథను చూపించలేము.

ఇక సౌందర్యనంది మూలకథకూ, సీనికీ, లక్ష్యం వేరుగావడంచేరి, మూలకథ కంటే, విభిన్నంగా, వలదుకొన్నారనడం కుదరదు. కథను మన ఇష్టము వచ్చినట్లు మార్చటానికి వీలేదు. మూలకథలో రసానికి అననుగుణమైన స్థితిఉన్నప్పుడే, దానిని మార్చవలెను. సీని దానిని రసబోధకాకొఱకు మార్చారు?

మీ పాపాయి

చిరాకుపడుట, మాటిమాటికి కోపగించుట

అకారణముగా ఏడ్చుట

ఈ చిహ్నములు గలిగి కడుపు ఉబ్బరించుకొనివుంటే, బహుశా లివర్ వ్యాధిగా ఉండవచ్చును. ఇది 3 సంవత్సరాలలోపు పిల్లలకు వచ్చుట సహజము.

జమ్మి వారి

లివర్ క్యూర్

లివర్ & స్పైన్ వ్యాధుల

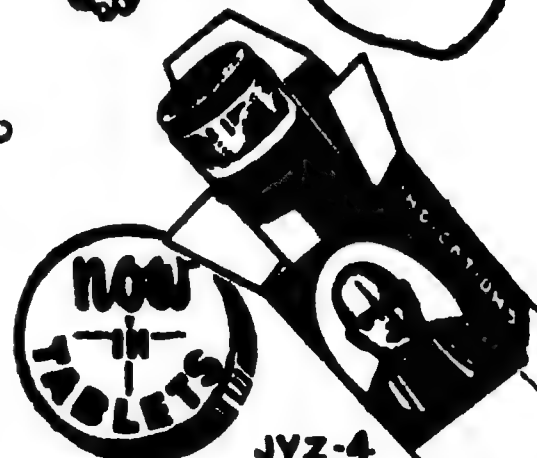
చికిత్సకు, నివారణకు.

ఇప్పుడు మాత్రం రూపంలో లభిస్తున్నది.

జమ్మి వెంకటరమణయ్య అండ్ సన్స్,

‘జమ్మి బిల్డింగ్స్’, మైలాపూర్, మద్రాసు.

శాఖ: వేరుగంటివారి ఏటి, విజయనగరం ఏటి, మరియు ఇతర ప్లలములలో.

JVZ-4
TG

శ్రేష్ఠము

మన మీనాటి పరిస్థితులు కొన్ని కలిపిద్దామని మార్చ గూడదు. దీనికి ఉదాహరిస్తున్నాను.

“శేష కథాశ్రయేషు తావత్ స్వేచ్ఛైవ నయోజ్యాయదుక్తమ్ - “కథా మార్గే న చాతిక్రమః” స్వేచ్ఛాపీయదియో జ్యోతిద్రవవిరోధినీ నయోజ్యాయ శ్రేతివృత్తే యది రసాననుగుణాం స్థితిం పశ్యేత్తం భక్త్యాక్రవే స్వతంత్రతయా రసాను గుణం కథాంతరము పాదయేత్ . నహి క వేగితి వృత్తి మాత్ర నిర్వహణేన కించిత్ ప్రయోజనమ్”

వ్యాసుడు వ్రాసిన కథను కాలిదాసు రసదృష్టాన్వితముగా వ్రాసాడు. రసానికి అసనుగుణమైన స్థితి మూల కథలో ఉంటే దాన్ని పరిహరించాడు. కాలిదాసు కథకు నూతనత్వం తెచ్చాడంటే దాన్ని రసవంతపు పాశ్చల్య పాతిపాశాడు. మనీ మన సౌందర్యంపై కర్తలో—మూలములో నున్న రసాన్ని గూడా టిచి ముట్టుగా వ్రాశారు. ఇది ఒకవిధంగా గూతనత్వమే. కానీ కాంత్యణీయమైనది కాలిదాసు తెచ్చిన నాత నత్వం.

గణపతిశాస్త్రిగారు - మూలకథలో నున్న చొద్ది ముగిం తీసివేశారు అంతే శ్రేష్ఠమంటారు.” మళ్ళీ ఒక చోట “కథను విభిన్నంగా మలచా”రంటారు. సౌందర్యంపై కథ కీరిబుద్ధికి విస్పష్టంగా తెలిసినట్లే లేదు. అన్నీ స్వవచనవ్యాఖ్యాతలే.

2. గణపతిశాస్త్రిగారి ధోరణి ఇలా ఉందిగదా దీనికితోడు సురభిని సమర్థించటానికి ప్రయత్నం —తనకు దూరదారిలేదు పైగా ముఠాకొక డోలట— అవతలివాడు ఏ అవధుల్లోనుండి విమర్శిస్తున్నాడు— ఆ అవధులు మన కందుబాటులో నున్నాయా—మన

సౌందర్యం విమర్శనము సింహావలోకనము

పద్ధతి—అవతలివాడి పద్ధతి—వీనిలో ఎది ఉదాత్తమైనది—ఈ మొదలైన ఆత్మవిచారము చేసికోకుండా సహృదయుడవడూ వాదంలోనికి దిగకు. గణపతి శాస్త్రిగారు తనకు సమాధానము చొరకనపుష్టా “సురభిగారు తగిన సమాధానమిచ్చా”రని సమర్థిస్తూ వచ్చారు. ఆ విమర్శకంతో ఇదివఱకు వ్యాసంలోనే సమాధానము చెప్పాను.

గణపతిశాస్త్రిగారు “యథా ప్రవర్తనం దృష్టితో నీ విమర్శన చేస్తున్నా”నని యెంతచెప్పినా, వారి పాక్షికదృష్టి ఎంత సామాన్య పాఠకునికైనా గోచరిస్తుంది. వారిని నేను నిందించను.

గణపతిశాస్త్రిగారికి శాస్త్రాలపై నున్న అవగాహంతో అంతా కాదు. “అలంకారిక మార్గం అస్పష్టమైన మార్గము”ట. “అంతా శాస్త్రం ప్రకారం జరిపితే కుక్కపిల్లలు పులితా”యట. సాహిత్య పరిజ్ఞానం కలిగిన ఏ వ్యక్తి వీరితో నేరీభవించడు. ఇంట్లోనే సర్వతీ వ్రోహులుంటారు. ఇలాంటి వ్రాతలవల్ల సౌందర్యంపై నిలవదు. అది రసవంతమైన కావ్యం ఎన్నటకీ కాదు. దానిని రసవంతమైన కావ్యమనడం మూలగకొమ్మకు ఉయ్యెలగట్టి ఊగటం.

ఇన్ని దోషాలున్నప్పటికీ దాన్ని “స్వాదిం” భావుకులంటే ఉండనీయంకే. నాకేమీ అభ్యంతరం లేదు. ఈ దేశంలో పండిత శబ్దానికి భానుకశబ్దానికి విపరీతార్థాలు వచ్చాయి. ఇక నీ విమర్శకు నేను ప్రత్యుత్తరమియ్యను. దీనికైనా సమాధానమిచ్చే వాణ్ణి కాదు. గణపతిశాస్త్రిగారి లాంటి విమర్శకుల సామాన్య పాఠకులను ప్రతారీస్తున్నారు. వారి బుద్ధులకు కొంత వివరణగా వ్రాయవలసి వచ్చినది.

వాయువు - రసాయనిక దృష్టి

శ్రీ హరి ఆదిశేషువు

రసాయనికుల దృష్టిలో గాలి మిశ్రమపదార్థము. అందులో నైట్రోజన్, ఆక్సిజన్, నీటి ఆవిరి, బొగ్గు పులుసు వాయువు కలిసి ఉన్నాయి. ఇంకా వాటితోపాటు ఎంతో శక్తులతో కూడిన వాయువులు కూడా కలిసి ఉన్నాయి. ఇవే కాకుండా ఒకచోటలో ఉండే గాలికి మరోచోట ఉండే గాలికి కూడా కొద్దికొద్ది తేడాలు కనిపిస్తుంటాయి. పారిశ్రామికస్థలాల్లో ఉండే గాలిలో గుమ్మరాసగా ఎక్కువగానూ, పాళాలమీదనున్న పైరు గాలిలో తక్కువగానూ, మరికి నీరు నిలవ చోట్లలో దుర్వాసలు పులు ఉంటూంటాయి. గాలి మిశ్రమన్న విషయాన్ని పేలే, కేండ్లి పశాస్త్రపేర్లు ప్రయోగాలవల్ల గుర్తు చేశారు. ఆ విషయం కేవలం శాస్త్ర విషయమైందేననిపించేది దాన్ని వదిలి గాలి దానిలో ఉన్న పదార్థాలూ మనకు ఎలా ఉపకరిస్తున్నాయో మాత్రం తెలుసుకుందాము.

నైట్రోజన్, ఆక్సిజన్ శీతజ్వలు మనకు కీ, కొన్ని పరిశ్రమల్లో ముడిపదార్థాలుగానూ ఉపయోగం. శీతజ్వలు అందులోనూ ముఖ్యంగా పెక్కులు మాత్రమే గాలిలో ఉన్న నైట్రోజనిని వినియోగించుకొని ఉండకపోతే లభించే ప్రయోజనాలని రియోగ్ చేసుకుంటున్నాయి. విధానాలూ, వాటి వివరాలూ సంగ్రహంగా వ్యావసాయక రసాయన శాస్త్రం అనే అధ్యాయంలో వివరించబడ్డాయి. అదే ఆ వివరణకుచితిమైన స్థానంకూడాదు. ఇంక నైట్రోజని అమ్మోనియా పరిశ్రమలో ముడిపదార్థంగా ఉపయోగింపబడుతోంది. రియోగ్ ఆది నైట్రోజన్ అమోనియా మార్పబడితూ రసాయనిక పుష్కలతలలో ముఖ్యమైన అమ్మోనియాను సేర్పేట తయారీలో వినియోగ మవ్వడమూ గుర్తుతాయి. ఆది ద్రవీకరింపబడి రిఫ్రీజిరేటర్ (రైఫ్రీజిరేటర్లు) లో చల్లని వానీయాల్ని తయారు చేసుకోడానికి అవసరమైన ప్రత్యేకతని కల్పించడానికి కూడా ఉపయోగపడుతోంది. మొదట గెందూ రసాయనిక పరిశ్రమలు. అవికూడా వ్యావసాయక రసాయన శాస్త్రం అనే అధ్యాయంలో వివరింపబడ్డాయి.

ఇంక మిగిలిన మూడవది వాయుద్రవీకరణ విధానం వల్ల సాధ్యమైంది. దాన్ని గాలిలో ఉన్న ఇతరపదార్థాల వినియోగాల్ని పరిశీలించిన తర్వాత తెలుసుకొందాము.

గాలిలో ఉన్న ఆక్సిజని నైట్రోజనికంటే కూడా ముఖ్యమైంది. దాన్ని కూడా గాలిని ద్రవీకరించే వేరు చేస్తారు. ఆక్సిజని, జీవులు ఆహారాన్ని జ్వలం చేసుకోవడంలో ఒరిగే రసాయనిక క్రియాలో వినియోగ మవుతోంది. వాటి వివరాలు జీవరసాయన శాస్త్రాన్ని వివరించే సందర్భంలో వివరించబడ్డాయి. ఈ జీవరసాయన క్రియలు శరీరానికి అవసరమైన శక్తిని సరఫరా చేస్తున్నాయి. ఊపిరి తిత్తులలో ఏదైనా వ్యాధివల్ల ఆక్సిజని సరఫరాలో అవరోధం కలిగితే ప్రద్యులు ఆక్సిజనిని సరఫరాచేసి జీవరసాయనిక క్రియలు నిలిచేటందుకూ అందువల్ల శరీరానికి తగిన శక్తి చేకూరాల గా చేయగలుగుతున్నాము.

ఆక్సిజని జీవరసాయనక్రియలోనే కాకుండా వస్తువులు మంకినప్పుడుకూడా వినియోగ మవుతోంది. అందుచేత వంట చేసుకోడానికి కల్డ్ లిన్ మంటపెట్టి నప్పుడు రసాయనిక క్రియని నడిపిస్తున్నామనీ, గాలిలో ఉన్న ఆక్సిజనియొక్క కణ్డెల్లో ఉన్న కార్బను పదార్థాలయొక్క రసాయనిక గుణాల్ని వినియోగిస్తున్నామనీ భావించాలి. వస్తువులు మండి నప్పుడు ఒరిగే మార్పుల్ని శోధించడంవల్లనే రసాయనశాస్త్రం అభివృద్ధి అయింది. ఈ విశేషాన్ని వివరించడంలోనే రివాషియర్ ఆరంభమైన కీర్తిని సంపాదించాడు. ఈ వివరణమూలాన్నే ఇనపసామాన్లు గాలిలో ఎండికి ఎండి వానకి తడిసినప్పుడు తుప్పు పట్టడానికీ, దూది లేళ్లు మారానుగా అంటుకొని కాలి పోవడానికీ కూడా మెల్లిగా ఒరిగే ఆక్సికరణమే కారణమని తేలింది.

ఆక్సిజని వాయువుని హైడ్రోజని వాయువుతో గాని, ఆసిటల్ను వాయువుతో గాని మిశ్రమచేసి ఉదు కొలిమిలో (Blow Pipe) అంటించినపుడు అత్యంత

తోష్ఠము లభిస్తోంది. అట్లా లభించే ఉష్ణం సుమారు 3000-3815 డిగ్రీ లుంటుందని అంచనా వేయబడింది. ఆ మహోష్ణంలో ఇనపరేకులూ ఉక్కురేకులూ కూడా కరిగిపోతాయి. అందుచేత ఇనపరేకుల్ని చూలొల్ని కరగించి అతకడానికి పీలవుతోంది. ఈ కొత్తవిధానంవల్ల భాగు వినియోగ విధానంలో కొత్త మెళకువలు లభించాయి. టంకంకోకాని గుండు మీకుల్తోగాని (Rivets) పనిలేకుండా యుద్ధపు ఓసల్ని నిర్మించేటటువంటివన్నీ కట్టడమూ సాగ్యమైంది. ఈ సందర్భంలో ఒక్కమాట చెప్పవలసి ఉంది. ఆక్సిజన్, ఆక్సిజన్ హైడ్రోజన్ జ్వాలల్లో పనిచేసినప్పుడు భాగువులు రవలు కక్కుతూ మండుతాయి. అందుచేత పనివారు శుభానికి చేతులకి రక్షణ కవచాల్ని గొడుగుకొని మరీ పనిచేయాలి. లేకవాతే అపాయకరము.

గాలిలో ఉన్న వాయుపదార్థాల్లో నైట్రోజన్, ఆక్సిజన్ తర్వాత నీటి ఆవిరీ, బొగ్గు పులుసు వాయువు ముఖ్యమైనవనాలి. నీటి ఆవిరి ప్రమాదం కాలమానాన్ని మార్చింది మాగుతూంటుంది. దానిలో తేడావల్లనే వర్షయోగమూ, పొగమంచూ మబ్బులూ, మబ్బుతేర తీసిన ఎంపిలూ కలుగుతూంటాయి. కాలమాన పరిస్థితులకు కారణాలూ, నీటి ఆవిరితో నాటికుండే సంబంధాన్నీ వాతావరణశాస్త్రజ్ఞులు వివరిస్తుంటారు.

గాలిలో ఉన్న బొగ్గుపులుసు వాయువుని మొక్కలు ఉపయోగించుకొని కాల్బొ హైడ్రేటులనబడే పిండిపదార్థాల్ని తయారుచేసుకుంటున్నాయి. కాల్బొ హైడ్రేటులు ఆహారపదార్థాల్లో ముఖ్యమైనవి. అవి రసాయనికంగా సృష్టిఅవుతున్న విధానం వ్యావసాయక రసాయన శాస్త్రం అనే అధ్యాయంలో వివరించబడింది. ఇంజన్లు నడిచేటందుకు బొగ్గా నీరు ఎంత అవసరమో మానవులు జీవించేటందుకు వారి ఆహార పదార్థాల్లో కాల్బొ హైడ్రేటులు అంత ముఖ్యము. ఇవి జీవుల జీవంలో జీర్ణమైనప్పుడు ఆక్సిజన్తో సంయోగిస్తాయి. ఆ సందర్భంలో తిరిగీ బొగ్గుపులుసు వాయువు తయారై తిరిగి గాలిలోకి జీవుల నిశ్వాసాల రూపంలో కలిసిపోతుంది.

గాలిలో ఉన్న నైట్రోజన్, ఆక్సిజన్, బొగ్గుపులుసు వాయువు జీవులకు వినియోగించడామూ తర్వాత తిరిగీ గాలిలో కలిసిపోవడమూ జరుగుతోంది. అందువల్లనే సామాన్యంగా వీటి ప్రమాదంలో తేడాలు కలగవు.

పారిశ్రామికంగా అవసరమైన నైట్రోజన్, ఆక్సిజన్ విడివిడిగా తయారుచేసేటందుకూ లోటి కొక్కపాలుగా గాలిలో కలిసిఉన్న అపరూపపు వాయుద్రవ్యాల్ని సేకరించేటందుకూ వాయుద్రవీకరణమూ, అద్రవ స్వేదనమూ శిర్యము గూయి. వాయుద్రవీకరణ విధానంలో రసాయన శ్రమల కేమీ పనిలేదు. ఎలా అందువల్ల లభించే ద్రవ్యాల్ని రసాయనికంగా ఉన్న ప్రాముఖ్యతల్ని బట్టి దాన్ని సంగ్రహంగా తెలుసుకోవడం అవసరం.

వాయుపదార్థాల్ని ద్రవీకరించడంలో గండు ప్రధానిక సూత్రాలు వినియోగమవుతున్నాయి. ప్రతీ వాయుపదార్థాన్నీ కొంతవరకూ చల్లార్చి బాగా అదిమితే ద్రవీభూతి మవుతుందనేజే ఆ విధానంలోని మూలసూత్రం. ఏ వాయుపదార్థాన్నేనా ఎంతవరకూ చల్లార్చాలి? అనే విషయం ఆ వాయుపదార్థం యొక్క స్వభావాన్ని మార్చింది ఉంటుంది. బొగ్గుపులుసు వాయువుని 31° డిగ్రీలవరకూ చల్లార్చి 73 గ్రేడ్లు అదిమితే ద్రవమవుతుంది. కాని నైట్రోజన్, ఆక్సిజనుల మిశ్రమైన గాలిని—140 డిగ్రీలవరకూ చల్లార్చి 39 గ్రేడ్లు అదిమితే గాలి ద్రవమవుతుంది. వాయుద్రవీకరణలో అవసరమైన ఈ మూల సూత్రాల్ని అందుకూ, అమెరికా అనే శాశ్వత రసాయన శాస్త్రవేత్తలు ప్రయోగమూలకంగా కనుగొని నిర్వచించారు. వాయుద్రవీకరణ కవచమైన మహాచైతన్యం ఏ సా, వానవల్ల సులభసాగ్యంకాదు. అందువల్లనే దాన్ని ద్రవరూపంలో తయారుచేయడం 1883 వరకూ సాగ్యంకాలేదు. బోల్, థామ్సన్లవే శాశ్వత రసాయన శాస్త్రవేత్తల కృషివల్ల గాము ద్రవీకరణకు అవసరమైన మహాచైతన్యం లభించే విధానం చిక్కింది. బాగా అదుగుబడిన వాయువును సన్నని నూది బెజ్జంటాంటి రంగ్రంంలోనుంచి పైకి విశాలంగా ఉన్న చోటులోకి ప్రసరించేలాచేస్తే అది బాగా చల్లబడుతుందని బోల్ థామ్సన్లు ప్రయోగమూలకంగానూ, సిద్ధాంతాలనుబట్టి కనుక్కున్నారు. నూరు గ్రేడ్లు అదుగుబడిన గాలిని గొరుతెత్త్యంలో చల్లార్చి సూచీరంగ్రంంలోంచి ప్రసరించేస్తే—25° డిగ్రీలవరకూ చల్లబడుతుంది.—25° డిగ్రీలవరకూ చల్లార్చి, నూరు గ్రేడ్లు అదుగుబడిన గాలిని సూచీరంగ్రంంలోనుంచి ప్రసరింపజేస్తే—53° డిగ్రీలవరకూ చల్లబడుతుంది. తిరిగీ ఆ చైతన్యంలో అదుగుబడిన గాలిని చల్లార్చి మరోసారి సూచీరంగ్రంంలోనుంచి విస్తరింప

తేసివస్వదు—81.5° డిగ్రీలవరకు చల్లబడుతుంది. ఈ విధానంలో చల్లదనం క్రమాభివృద్ధిని పొందుతుంటుంది. అందుచేత అవసరమైన చల్లదనం లభించగానే వాయువు ప్రవహిస్తుంది. ఈ విధానంలో గాలిలో ఉన్న నీటి ఆవిరినీ, ముప్పులును వాయువునీ ముందుగానే తొలగిస్తారు. అందుచేత మిగిలిన వాయువులో ఉన్న నైట్రోజన్, ఆక్సిజన్ కలిగి ప్రవహిస్తుంది. అపరూపపు వాయువులు ఇంకా వాయురూపంలో లేనిగానూ ఉంటాయి. వాటిని తొలగించి ఎలక్ట్రిక్ బల్బులో నింపేటందుకూ, గాస్ గ్యాస్లో నింపే రంధ్రరంధ్ర కాంతునీ నిర్మాణ మొనాపుడిలోని పుష్టించేటందుకూ ఉపయోగిస్తారు.

ప్రవహం పొందిన వాయువులోనుంచి నైట్రోజన్, ఆక్సిజన్ అంశ స్వచ్ఛతరమున వేరు చేస్తారు. యుపదాగ్తాల్ని ఎగుమతి చేయమను చీనబంతుకు నీలుగా ఇంకా నిలెండుగులలో సేకరిస్తారు. వాడూకాటాల్లో అవసరమైన కార్బన్ డయాక్సైడు వాయువుకూడా అలాంటి నిలెండుగులలోనే సేకరింపుతారు.

గాలిలో అతికొద్దిగా ఇతర మిగిలిన పదార్థాలుంటాయని తెలుసుకున్నాము. అలాంటి వాటిలో హైడ్రోజన్ సైన్సు వాయువు, నాక్సజీవులూ ముఖ్యమైనవి. హైడ్రోజన్ సైన్సు ప్రమాణంలో కొద్దిపాటి మాత్రమే ఉన్నా కాని కలిగిస్తుంటుంది. ఆ చిక్కకు మూడు కొరకు సాంకేతిక మార్పులే అనీ, వాటికి విరుగుడువంటి ప్రతిక్రియలు కూడా రసాయనిక విజ్ఞానంవల్లనే సాధ్యమయ్యాయనీ తెలుసుకోవలసివస్తుంది. పెద్దపాపిని గౌరవంచేత మనం వారి చిత్రాల్ని రంధ్రరంధ్ర చిత్రకథాకుశలులచేత జేయించి గోడకి వ్రేలాడి వేస్తాము. రంధ్రలు అందులోగా ముఖ్యంగా తెలుపురంధ్రగా వాడబడే సాధన సీసపు లవణమే. సీసపు లవణాలు హైడ్రోజన్ సైన్సుతో యోగిస్తాయి. అప్పుడు నల్లటి లవణ సైన్సు తయారవుతుంది. ఈ రసాయనిక క్రియవల్లే గాలిలోనున్న హైడ్రోజన్ సైన్సు గోడమీద మనం ముచ్చటగా పేలబడిన పటంలోని తెల్లటి తెలసాగాలూ, కంఠవాణలూ ఉన్న తెల్లటి సాధన రంధ్రం నల్లచుట్టగా మారుతుంది. ఈ నలుపు రంధ్రం అంతటా ఏర్పడినా బాగానే ఉంటుంది. కాని మరకలు మరకలుగా మాత్రమే ఏర్పడటంవల్ల అంద

వికారంగా తయారై జనుస్పావహ మవుతుంది. అలాంటప్పుడు దూదిని హైడ్రోజన్ పెరాక్సైడు ద్రావకంలో ముంచి ఆ మరకలమీద ఆరారగా అది ఎంపి నిస్తారు. హైడ్రోజన్ పెరాక్సైడు అత్యంత అస్థిరమైనపదార్థము. అది సులభంగా వియోగమై ఆక్సిజనిని సరఫరా చేస్తుంది. అది కార్బన్ డయాక్సైడ్ ముగ్ధ క్షయక అవడంచేత లెడ్ సైన్సుతో యోగించి దాన్ని తెల్లటి లెడ్ సైన్సుగా మార్చేస్తుంది. అందుచేత నల్లటి మరకలన్నీ తిరిగి తెల్లబడతాయి.

గాలిలో ఉండే గుమ్మ, నాక్సజీవులూ, సోగకారకములైన వవడంచేత. శీఘ్ర కపకాగులని పరిశోధింపవలసివుంటుంది. వాటివల్ల కలిగే అపకృతిని శాస్త్రీయంగా నాలవల్లనే అరికట్టడానికి వీలవుతుంది. పారిశ్రామిక కార్యాలలో గుమ్మ మరీఎక్కువ పాకుండా ప్రత్యేకంగా గౌరవు చిహ్నముగా ఉన్న, కాబట్టి శాస్త్రవేత్తలు పరిశోధించే లక్ష్యం తీసుకున్న అవశ్యకతరణాల్ని (Precipitators) అమలుస్తారు. అందువల్ల నల్లటి గుమ్మకణాలు

జీవా అదేమిటామాట!

సంతానం కుళ్లి కృషిస్తూ ఉంటే
తల్లికి క్షోభకాదూ?

భారతీ - భారతాంబ తన కుష్టు, బొల్లి సంతానం కోసం ఎంతని దిచారిస్తుండందో?

ఇదుగోమా 33 సంవత్సరముల అనుభవంతో ఇస్తుండన్న అభయం మాకు నేడే వ్రాయండి

రెడ్డి అండ్ కో.,

గోపాలపురం. (హైదరాబాద్)

కొల్లాయిశుష్కితిలోనే ఉండి గాలిలో తేలి ఆడి పోకుండా అవక్షేపమవుతాయి ఈ అవక్షేపకరణుల నిర్మాణంలో గౌతికరసాయన శాస్త్ర పరిశోధనలవలన తెలియవచ్చిన కొల్లాయిడు పదార్థాల సుతంలే వినియోగింపబడ్డాయి. కొల్లాయిడు స్థితిలో నున్న కణాలు విద్యుత్ ను ధరించి ఉంటాయనీ విద్యుత్ప్రసారం చేసినప్పుడు అవి ఏవో ఒక గ్రువం దగ్గరకు ఆకర్షింపబడి అవక్షేప మవుతాయనీ తేలింది. అవే అవక్షేపకరణుల నిర్మాణంలో వినియోగ మయ్యాయి పారిశ్రామిక నగరాల నివాసం ఆలవాటు లేని మనకి గుమ్మనీ, పొగనీ చెడరగొట్టేందుకు యంత్ర లవసరమా అనిపిస్తుంది. ఇంగ్లండులో ఇనుప పరిశ్రమకు ప్రసిద్ధిచెందిన షెఫీలు నగర ప్రాంతంలో రాక్షసి గొళ్లు వాడకంవల్ల గాలిలో దుమ్ము ఎక్కువగా ఉంటుంది. ఆ దుమ్ము మూలంగా బట్టలు త్వరగా మాసిపోతాయి. వాటిని ఉతకడానికి అయే అదనం గుర్తూ, స్వచ్ఛమైన రాక్షసి బొగ్గు విలవా సంవత్సరానికి ఏ కొట్ల పానులుంటుందని అంచనా నయ్యబడింది. ఈ విషయం లార్డ్, కాటరెల్ విధానానికున్న ప్రాముఖ్యాన్ని దాని అవసరాన్నీ తెలియజేసేటందుకు చాలు.

గాలిలోఉన్న పొక్కుకణ శీవులు రోగకారులయే అవకాశం ఎక్కువ. జలుబూ, కొంపూ, దగ్గు, గ్యామోనియా, ఇన్ఫ్ల్యూమొంజూ, సాంసు ముదైన వాట వ్యాధిల గాలిలో తేలియాడుతూండే పొక్కు కీవులే కారణము. అందుచేత ముఖ్యంగా ఈరోగాలు వెలరేగినప్పుడు గాలిని స్వచ్ఛపరచడం అవసరం. అందుకోసమే సూక్ష్మక్రిమిసంహారములైన పదార్థాల్ని గాలిలో వ్యాపింపజేసేందుకు సాంబ్రాణినీ, సుగ్గి గానీ హారతి కర్పూరానీ నలిగించడమూ, దీని వల్ల మతాబాల జోరుతో సల్ఫర్ డయాక్సైడుని అంతటా వ్యాపింపజేయడమూ వాడుకలోఉన్న విధానాలు.

గాలిలో నైట్రజని, ఆక్సిజనికంటే నాలుగు గెట్లుంది. నైట్రజని ఆక్సీకరణాన్ని గాని మంప సాన్నిగాని ప్రోత్సహించదు. అందుచేత ఆక్సిజని యొక్క చురుకుతనానికి ఇది కళ్లెంలా పనిచేస్తుంది.

ఏ కారణంవల్లనైనా గాలిలోఉన్న ఆక్సిజని హెచ్చిందంటే ఆక్సీకరణక్రియ లతి చురుకుగా నడుస్తాయి. జీర్ణక్రియలుకూడా ఆ తరహాకి చెంగినవే. అందుచేత తిన్న ఆహారం కూడా చురుకుగా శీగ్రమై పోతుంది. జీవరసాయన క్రియలలో ఆక్సీకరణ క్రియల వేగం హెచ్చగానే మానవుల శీవితం మూఢ్నాశన పట్టవగలై పోతుంది. గాలిలో ఉండే నైట్రజనీ, ఆక్సిజనులు ఎన్ని రసాయనిక క్రియల్లో వివిధానంప్రకారం పాల్గొన్నా తిరిగి గాలిలోకే చేరుకుంటూ ఉండటంవల్ల వాటి నిష్పత్తిలో మార్పు గాని శీవుల జీవితంలో విపరీతాలు గాని జరగటం లేదు.

గాలిలో ఉన్న బొగ్గుపులుసువారము ప్రమాదం ఎక్కువైనప్పుడు అలాంటి గాలిని పీల్చేవారికి తల నొప్పి రావడం నిశ్చయం. ఈ విషయమే జనసమ్మర్థ మెక్కువగా వుండే సినీమాహాలుల్లోనూ, సినీమావేళాల్లోనూ కొంతసేపైంతర్వాత ఆవలించేవారూ, తల నొప్పితో బాధపడేవారూ ఎక్కువవడానికి కారణం. ఆవలింతలు రావడానికి కారణం పీల్చే గాలిలో కార్బన్ డయాక్సైడు వాయువు ఎక్కువవడమేననీ, అందువల్ల పరిసరాల్లో జనసంచారం ఎక్కువైందనీ యుగంధరుడు గ్రహించి 'మహుడు శబ్దం కుండుతు న్నట్టవో' అని వండుతూన్న అన్నాన్ని ఇప్పుడి తిరిగి పీల్చి పట్టా లనది వేషధారణ అని నీలీవాకుండా బాగూకల వహించాడని స్ఫురించే ప్రతాపగుక్రి యంలో వేదం వేంకటరాయశాస్త్రి గారు వర్ణించారు.

సేంద్రియ పదార్థాలు కుళ్ళి అసంపూర్ణంగా ఆక్సీకరణమైనప్పుడూ, అలాగే అవి గాలి బాగా ప్రసరించని సలంలో మండినప్పుడూ నీలిరంగు జ్వాలతో మండే కార్బన్ మోనాక్సైడు తయారవుతుంది. నూనెదీపాన్ని నలిగించి ఆరిపేసినామనే అభిప్రాయంతో కొంచెం జ్వాలని వదిలేసినప్పు డిది నీలంగా ఉంటుందని మీరు గమనించేఉంటారు. అది కార్బన్ మోనాక్సైడుని చిమ్ముతూ ఉండే దవటంచేతనే 'ఈణాక్షమ్మ దీపం ఇంటికి చేటానీ' 'దీప నిర్వాణ గంధం మూర్క్క నతగదానీ' సామెత లేర్పడ్డాయి.

“దీనిని వాడిచూడండి...

...లక్స్ టాయలెట్ సబ్బుతో
మీరు ఇంక మనోహరముగా నుండవచ్చును”

“సౌందర్యమునకు అద్భుతమైన సహాయము
ఇదిగో. మీగడవంటి లక్స్ టాయలెట్ సబ్బు
మరగను చర్మము మీద బాగా రుద్ది తరువాత కడిగి
వేయండి. వియమము తప్పకుండ వాడినచో లక్స్
టాయలెట్ సబ్బు మీ చర్మమునకు ఒక క్రొత్త
అందమును ఇచ్చును” అని లలిత చెప్పుచున్నది.

అని లలిత
చెప్పుచున్నది

లక్స్
టాయలెట్ సబ్బు

నీనీమా తారలకు
సౌందర్యమునిచ్చు సబ్బు

మాటల దాంపత్యం

శ్రీమతి నాయని కృష్ణకుమారి

శబ్దమూ, అర్థమూ, పరస్పరమూ చేతులు కలుపుకుని జంటగా ముందుకు సాగితే అదే భాష అవుతుంది.

అయితే భాషలో రూపొందిన ప్రతిమాటకూ నిశితమైన అర్థం అన్ని వేళలా వ్యక్తం కావాలని లేదు. ఒక్కొక్కసారి వక్ర ఉపయోగించేమాటకూ, ఉద్దేశించిన అర్థానికి పొన్చు కుదరకపోవచ్చు. అంత మాత్రాన శబ్దాల స్నేహం విడిపోదు. భేదాభిప్రాయాలు కలిగిన ఆలుమగలకుమల్లే యిని ఇంటి నుట్టును రట్ట చేసుకోకుండానే మామకుంటవి. అందుకే శబ్దానికి తెగిన అర్థం కుదరలేదనో, అర్థానికి అవసరమైన శబ్దం ప్రయోజ్యం కాలేదనో శ్రోత గమనించలేడు. వక్ర పట్టించుకోకు. ఇది యిట్లా సద్గుణ పోవడానికి కారణం శబ్దార్థాలకు మించిన సంఖ్య సహాయం భాషకు సుమృద్ధంగా ఉంటుంది గనుక.

మాటలే భాషను కూర్చేవి. నాటికన్న అర్థం భాషకు జీవంపోసి కలకలాదిస్తుంది — మనిషి విచారంగా ఉన్నప్పుడు ఆ భాషం వ్యక్తంచేసే మాటలు కరుణార్థాలుగానే ఉంటవి. దిగులుగా దీనంగా సాగే వాక్కు మనిషి మనస్సు మనముందు విప్పి పెళుగుంది. వాక్కులేని వ్యక్తికి జంతువుకూ భేదం లేదు. సంతోషాన్ని, కోపాన్ని, రాదాన్ని, విచారాన్ని, శృంగారాన్ని, ఒకటేమిటి, మనుష్యుడి జీవిత నాటకంలో అంగంగి రసాలుగా అమరిన పర్వరస సముదాయాన్నీ వ్యక్తంచేసే మాటలు మానవజాతికి దివ్య వరాలు! అనందోద్రిక్తతలో ఎగిరి గంతులు వేస్తూ, కొట్టి కోలాహలంచేసే పలుకులు, కోపంలో, రాద్రంలో కళ్ళలో జలధి సరిత తరంగాలూ ఎగిరిగిరి పడే నిశితపదాలు, శృంగారతన్మయతలో శ్రుశ్శి శరీంతంగాడే చికిలిమాటలు, ఇవన్నీ మానవజగత్తు తనంతట తాను నిర్మించుకుంటే ఏర్పడేవా? ఆ మాటల నుంపు ఒకరు అమర్చుకున్నారే విభిషయం మనుష్యులకే తెలియకముందు అమరినవి. మానవాంతర శక్తి బాహ్యప్రేరణకు తెలిసేలోపలనే చేసిన

యాయేర్పాటువల్ల భాష భగవన్నిర్మిత మనుకోవలసి వచ్చింది.

అయితే మాటకూ అర్థానికి ఈశక్తి ఎప్పుడూ ఉన్నదా అనేది ఒక ప్రశ్న. మాట, మాటగా, ఒంటరిగా ఉన్నంతవరకూ దానిలో సాగసుదనం రాదు. దానిలోని అర్థం తన శక్తి సామర్థ్యాలు చూపించే సమయం కాలేదని నుగుసుకుప్పగుసుంది. మాటకున్న సాగనూ, అర్థంలోని సుకుమారత బయటికి రావాలంటే, దానికి ఎన్నో హంసులు అమరాలి. ఆ గెంటి మధ్యా కంటికి కనిపించని మార్చేదో జరిగి మన మనుకున్న ఫలితం బయటకు రాగలగాలి—అంటే మాటలు వాక్యరూపంలో కూడితే వివిధార్థదాలయిన పదాలు ఏకముఖాలయి రమణీయత్వ ప్రతిపాదికాలు కాగలవు.

కాబట్టే భాషలోని సాగసంతా వాక్యరచనలో ఉన్నది. వాక్యమనేది రసాత్మకమైన కావ్య మన్నాడు ఆలంకారికులు—అప్పుడు భాష భాషంతా ఒక కావ్యం కాదా? అనేది ప్రశ్న. సరే—ఇది తెగని ప్రశ్న!

ఇంతకూ మాటల పొందికలోనే ఉంది భాషలోని తీయదనమంతా అని చెప్పడానికి ఈ ఉపోద్ఘాతం.

తెలుగుభాష తీయని భాష! ఆ మాటకు వస్తే విభాషలోనైనా తీయదనం ఉన్నది. కాని ఆ తీయదనమనేది ప్రతిభాషలోనూ చూడగానే కనిపించేది కాదు. భాషలో, వివిధమార్గాలలో ప్రసరించే మెలుగులను తెచ్చి జిజ్ఞాసువులకళ్ళలో ఆ కాంతి కిరణాలు జొనిపేవరకూ విభాష గొప్పతనమూ ప్రకాశితం కాదు. అయితే అనంతమై, ప్రవాహి అయిన భాషను అవలోదనం చెయ్యాలనడం అసంభవం. ఇదేకాదు; వివిషయాన్నీ పూర్తిగా తలచడానికి మానవజీవితమే చాలదు. అన్ని కోణాలనుండి సమగ్రంగా ఒక విషయ పరిశీలనమనేది ఒక్కరివల్ల కానిపని. అట్లాగే తెలుగు

భాషకు తీయదనం ఎందుకువచ్చిందో అని ప్రశ్నించుకుంటూ, ఇందుకూ అని పూర్తిగా చెప్పగల మనుకోవడం, నవ్వుపాటు. కాకపోతే బహువిధాల పయనించి చేరిన ఆ తీయదనాన్ని ఆస్వాదిస్తూ “బహుశః ఈవిధంగా రారేదూ ఈతీపి?” అని కొన్ని మార్గాలను, మనుష్యులకు తట్టినవాటిని చర్చించుకోవచ్చు. ఈ చర్చలు పూర్తిగా దోష లేవ్వద్దా కావు. కాకపోతే స్థానిత్యాలు ఉండవచ్చును.

నేనొక దోష చెప్పాలని కుతూహలపడుతున్నాను. ఇది దోష అవునా కాదా; నిజంగా తెలుగులోని తీయదనంలో ఇన్నోవంతు ఈమార్గం గుండా వచ్చిందా లేదా అనే చర్చలు విజ్ఞులకు!

తెలుగుభాషలో ఒక విచిత్రపుధోరణిఉన్నది. నాకు తెలిసిన ఇంగ్లీషులో ఇది కన్పించదు. కొద్దిగా తెలిసిన హిందీలో అక్కడక్కడా ఉన్నది. మరి యితరభాషలలో ఉన్నదో లేదో!

ఇది జంటపదాల ఏర్పాటు. తెలుగునోట తలుచూ ఈ పదాలు వినవస్తూనే ఉంటవి. ఈ జంటలను చూస్తూఉంటే, వేదోక్తంగా వివాహితులయిన దంపతులా అనిపిస్తుంది. వాటి బాంధవ్యమంత స్థిరం. అసలీపదాల జన్మ ఏమిటి? ఏయే పరిస్థితులలో ఈ జమిలుమాటలు ఏర్పడవలసి వచ్చింది అనేది ప్రశ్న—

మాట్లాడటప్పుడు మాతృభాషలో సాందికా, ఒదుగూ, ప్రతివాడికీ జన్మతః రానే వస్తవి. కాని ఒకమాట ఒకసందర్భంలో వాడినప్పుడు చెప్పదలచుకొన్న అర్థం ఆ మాటవల్ల స్పష్టం కాకపోవచ్చు. కనిపించుకొనే మోసానన్న అసంతృప్తి వక్రమస్థిష్కంగా సెలవేయవచ్చు. అప్పుడు, ఆ మాట అట్లా రికామిగా నిలువదు. ఒక తోడు తెచ్చుకుంటుంది. ఆ తోడు ఎటువంటిదో, రెంటికీ ఏర్పడిన సంబంధ బాంధవ్యా లెటువంటివో ఆ రెండింటి సాన్నిహిత్యం వల్లా వక్ర ఆశించిన మెలుగు లెంతవరకు ప్రకాశితాలయినవో— ఇవన్నీ మనం పరిశీలించవచ్చును. మనకీనాటి చర్చకూడా అదే!

ఈ సంబంధం చిత్రవిచిత్రంగా కనిపిస్తుంది. ఒక్కొక్కపదం మరొకపదంపక్కన ఉంటే ముచ్చటగా భర్త మనస్సు తెలిసి మెలిగే భార్యలా అనిపిస్తుంది. మరొకటి పసిపాపలా, అమాయకంగా లోక వ్యవహారమే తెలియనట్లు స్తబ్ధంగా ఉండి అంతులేని అందాన్ని కూరుస్తుంది. ఇంకొకటి ఉత్త వసపోసిన వాగుడుపట్టలా అర్థంలేనిమాటలాడుతున్నట్లుంటుంది.

మరొకటి అర్థమూ, పర్థమూ లేకపోయినా అది అక్కడ ఉంటేనే నిందూ, అందమూ.

కాబట్టి ఈ జంటమాటలలో ప్రయోజకత్వమంతా గెంపవమాటది. ఆ మాటా, చానితీగూ, అది యిచ్చే అర్థమూ ఓటిమీదే ఆ జంటగొక్క రామణీయకం ఆధారపడిఉంటుంది —. ఈ గెంపవపదాన్ని మనస్సులో పెట్టుకుని చూస్తే జంటమాటలన్నీ చేర్చి అయిదు రకాలుగా విభజించుకోవచ్చు. అవి;

1. మొదటి మాటకు కించిన్వ్యత్యయం కలిగి అర్థం లేకపోయినా వచ్చిచేత మాటలు.

2. మొదటి మాటతో అర్థసామ్యం కలిగి, లేక అదే అర్థాన్ని వెలువరించో, అందాన్నిచ్చే మాటలు.

3. మొదటిమాటకు పూర్తిగా వ్యతిరేకమైన అర్థాన్ని సూచిస్తూ సన్ని వేళాన్ని నిశితంగా చిత్రించే మాటలు.

4. మొదటిపదం సూచించే వాతావరణానికీ, పరిస్థితికీ సరిపడి, నాటిని స్పష్టంగా సూచించే సమగ్రమైన మాటలు.

5. కేవలం మొదటిపదానికి ఉదాహరణ పూర్వకంగా నిలిచే మాటలు— ఇవీ!

మొదటి తరగతికి చెందిన కొన్నిటిని పరిశీలిద్దాం.

1. అప్పు సప్పు
2. అడుకూ సరుకూ
3. భూమి పుట్ర
4. నగా నల్లా
5. పురుగూ పుట్ర
6. ఇరుకూ సరుకూ
7. చెడా మడా
8. చింకీ బొంకీ
9. అడుగూ బొడుగూ
10. ఆదరా బాదరా

ఈ పట్టికలో చాలావరకు చివరిమాటలు నిరర్థకాలనే చెప్పాలి. అయితే అంతమాత్రాన వీటికి స్థానంలో ప్రాముఖ్యం లేదనడానికి వీలులేదు. చూడండి;

“అప్పుచేసి పిల్లపెళ్ళి చేస్తాను!” అన్న మాట లకు “అప్పుసప్పుచేసి పెళ్ళిపెళ్ళి చేస్తా”నన్న మాట లకు ఎంతో భేదమున్నది. అట్లానే మిగిలిన జంట మాటలన్నీ ఉపయుక్తాలయి అర్థవైశిష్యాన్ని సృష్టించ జేస్తున్నయ్. చివరివి చాచాపు అర్థం లేనివనే చెప్పాలి. అయినా మొదటిపదంతో సంపర్కంవలన, ఆమాటలో లేని అర్థం వినూత్నంగా పుట్టి చక్కని విశిష్టతను సంపాదించుకుంటున్నది.

నిఘంటువులు వెదికినా దొరకని యీ పదాలు వాడుకలోకి ఎట్లా వచ్చినవి? “అప్పు సప్పు” అన్న జంటపదంలో ‘సప్పు’ కొక విశిష్టత వచ్చిందే, అటువంటిది ‘సప్పు’ అనేది విడిగా వాడితే ఎవరికీ ఎందుకు అర్థం కాదు? — అంటే గీనికి జవాబు మృగ్యం.

అర్థంలేనిమాటలు కాబట్టి ఇవి తాత్కాలికంగా వక్ర ఉద్దేశకంవలన ఏర్పడిన మాటలు. ఈ యేర్పాటులో ఒకరితీయేమన్నా ఉన్నదేమోననిచూస్తే అదీ కనిపించదు. అటువంటిదే ఉంటే “అప్పు సప్పు” లోని ‘స’ వలెనే “అడుగు బాడుగు”లో ‘బో’కు బదులు ‘స’యే వచ్చిఉండవలసింది. ఈ పదం ఒక్కొక్కచోట పగుపాదీ మరొకచోట సరపాదీ కూడా అవుతూ ఉంటుంది—ఇంకొకటి ‘అతుకూ సతుకూ’ అన్నదానికి “అతుకూ బొతుకూ” అనే రూపాంతరంకూ ఉంది. ఈ అనియమితరూపాలూ, వీటి యేర్పాటులూమాస్తే అతివిచిత్రంగా ఉంటయ్.

ఈ ఒంటలో గెందూ తెలుగుపదాలుండాలని లేదు. ఒకటి అన్యజాతీయం కావచ్చు. లేదా గెందూ కావచ్చును — ఈ సందర్భంలో వచ్చే పదాలన్నీ సాధారణంగా హిందీపదాలుగానే కనిపిస్తున్నయ్. సంస్కృతపదాలు బహుకొద్ది—ఇట్లా వచ్చినపదాలు పరభాషాపదాలుగా అనిపించడమే లేదు. అవి తెలుగులో కలిసి లీనమైపోయినవి. అటువంటివి.

1. అజా పజా
2. ఛక్కా మెక్కె
3. గల్లాముల్లీ
4. కచ్చా పచ్చా!—వంటివి.

మొదటిపట్టికలో ఒకరకపు మాటలు కొన్ని కని పిస్తున్నయ్. అవి,
భూమి పుట్ర
నగా నట్ర

పురుగు పుట్ర వంటివి.

ఇక్కడకూడా ఈ ‘ట్ర’తో అంతమయ్యే పదానికి అర్థంలేదు. కాని యీ పదాలన్నీ ఒక నూత్రానికి కట్టుబడినట్లు తోస్తుంది. మొదటిపదం లోని మొదటిఅక్షరమే రెండవపదం మొదట ఆవ ర్తిత మవుతుంది. తరువాతి అక్షరమే ఈ ‘ట్ర’ ఈ ‘ట్ర’ అనేది ఎట్లా ఏర్పడిందో వాడుకలో కింతగా ఎందుకు వచ్చిందో ఆలోచించదగ్గవిషయం. విశాఖ మాండలిక భాష పరిశీలిస్తే ‘గట్ర’ అనే పదం ఎక్కువగా ఒక ఊతపదంలా వినిపిస్తున్నది.

ఉదా:—“మీ ఆగోగ్యం గట్ర బాగున్నదా అండీ!”

“ఇల్లా గట్ర సదురుకోబోతే యీ వాద్దియి పోనాది!” — ఇవే వాడుకలు. వీటినిబట్టి మాస్తే చిన్నయనుచున్న “నిందార్థకంలోని గిగీ”లతో ఈ ‘ట్ర’ స్నేహం కలుపుకున్నట్లున్నది.

హిందీభాషలో పదాలు తెలుగున చేరిన వను కున్నాం. ఇవి పరిశీలిస్తే;—

‘ఇరుకు సరుకు’ అనే జంట చూద్దాం — ఇక్కడ ‘సరుకు’ అనేది తితిమా అన్ని పదాలలో మల్లే పూర్తిగా వ్యర్థం కాదేమోననిపిస్తుంది. “ఇల్లు ఇరుకూ సరుకూ లేకుండా కుశలంగా ఉన్నదా!” అందామనుకుందాం. ఇక్కడ ‘ఇరుకు’ అనేదాని అర్థం ‘విశాలంకాని’ అని—ఈ ‘ఇరుకు’కు విగత గూపాలు, ఇతకటము; ఇతకాటము; “ఇల్లు ఇరికటం ఆలిమరకటం” అనేచోట ఈమాట వినిపిస్తున్నది. అయితే యీ యిరుకుకు, “విశాలంకాని”, అనే అర్థం కాక మరొక అర్థంకూడా ఉన్నది. “వెయ్యి ఇరుకు పట్టింది!” అన్నచోట దీని అర్థం ‘బెణికింది’ అని. నిజానికి దీన్ని విపులంగా, నిశితంగా తఱచిచూస్తే, పై సంకుచితత్వంలోనిభావమే యిక్కడా ఉన్నదని తేలుతుంది. దీనికి మూలధాతువు ‘ఇఱ’ — “అణగు లేదా, నలుగు” అనే అర్థంలో ఏర్పడిన ధాతువిది—. ఇట్లా ఉంచి దీనిపక్కన ఉన్న సరుకు చిరిత్ర చూద్దాం. ఇది ‘సప్పు’కు మల్లే వ్యర్థమేనా?— వ్యర్థపదమైతే రంటాలేదు. కాని నాకిక్కడ ఒక సందేహం!

హిందీలో ‘సరక్ నా’ అని ఒక పదం ఉంది. అంటే ‘తొలగు లేక జరుగు’ అని. ‘జర్ర సరొక్కీ’ అనే వాడుక తఱచు బహుళలో, రైళ్ళలో చెవుల పడుతూనే ఉంటుంది—వైవైనమాస్తే ఈ సరుకుకూ

ఆ ఇరుకుకూ సంబంధం చప్పన స్ఫురించదు. కాని, హిందీ న్యాయవాదికభాష పరిశీలిస్తే హాత్ సలక్ గయా అనే ప్రయోగం వినిపిస్తుంది. ల, ర ల, అభేదాన్ని బట్టి అర్థసామ్యాన్నిబట్టి ఇది యీ సరక్ అనే క్రియేనేమా అనుకోవడానికి విప్రతిపత్తి లేదు — పై హిందీ నాక్యానికి అర్థం 'వెయ్యి బెణికంది' అని. అంటే తొలగు, జగుగు అనే అర్థాన్నిచ్చే సరక్ నా "వెయ్యి ఎముక తొలగు, కీళ్ళి పట్టు జగుగు" వంటి అర్థవిశేషాన్ని సాంగత్యంపడవచ్చు— దీన్నిబట్టిమాస్తీ గానవశేరీర సంబంధంగా రూపొంది ఈ యిగుకు సగుమగు గెందూ కలిసి చివరకు ఇంటి యిగుకూ, తొక్కిన వస్త్రపు సగుకూవంటి నాటిని బోధించుచుగా నాడుకలలో స్థిరపడినవి. 'సగుకు'ను గురించి నా "హయా — ఇహే నిజమైతే సగుకు విజాతీయపదమవుతుంది — గెండుపదాలూ అలాంటివే అయిన 'అజానబా'ను మాస్తీ లో అనే దాని' తెలుగులో మాధమైన అర్థం 'శృంగ' అనీ 'బాషా' అనీ —

1. ఆ 'సగు'న్నీ నీ సగుకోయ్?

2. నా డెక్కడా 'అజా'లేకు — ఇంటివంటి ప్రయోగాలు.

'అజా' అంటే హిందీలో ఉన్న అర్థం 'ప్రకృతి' అని. అంటే 'యాపు' అని, మనం విపులీకరించుకోవచ్చు. ఇక ౪౭ అనే సమం కనిపించదు కాని, 'ఎజా' అంటే 'ప్రకృతి, ఎజి' అనే అర్థాలలో ఒక సమంకనిపిస్తుంది. 'స, శ'లు గెందూ ఒకదాని కోకలా గాడవి. ఈ 'అజా' అనే సగుమగు ముంపలికింట్లో వికేగా కూడా కనిపిస్తుంది. చూడండి. "అ 'వజా' బాము నేపై నుండి గిన్నుంటే ఎవరూ పట్టించుకోరేం?" — ఇక్కడ ఈ గాని అర్థం 'అరీతిగా'; 'అప్రకారంగా' అంకా సగిలంగా మాస్తీ, 'అప్రకృతి' అని! — కాబట్టి ఈ గెండుపదాలూ ఇంకోభాషలో నా కలిసి ఒంటపడిమై మెలుగులు చింపినవి. కాని యీ ఒంట మళ్ళీ హిందీలో కనిపించదు.

హిందీలో ఉన్నవి తెలుగులోకి అట్లాగే వచ్చి చరిత్రవి కొన్ని ఉన్నయ్యే. అవి;

1. థక్కా మెక్కి.

2. బూలా ట్లోటీ.

౩. కచ్చా పచ్చా — వంటివి.

"నాకు జీవితంలో చాలా థక్కా మెక్కిలు తిన్నానుపాపం!" — అనేవాక్యం చూద్దాం. ఇక్కడ

యీనూట కర్తం: 'కష్టాలు, లేక ఎదురు దెబ్బలు' అని — హిందీలో థక్కా ముక్కా అనేది పదం. దీనికి ఉమ్మడిగా అర్థం, కొట్లాట, లేక పోట్లాట అని. ఈ అర్థాలకు సన్నిహితత్వం కలిగిన, 'దెబ్బ' అనే భావం తెలుగులోని నాడుకకు రూఢమైపోయింది. మొదటనున్న 'స' కఠినత్వం తొలుకాజే 'థ' గా ఎంగుకు వారిందో అనూహ్యం.

'బూలా ట్లోటీ' హిందీలోని 'బూల్ ట్లోర్' అని. అంటే 'ఇగుగో అగుగో' అని సోగురిగా కాలం గడిపడం. తెలుగులోని నాడుక చూడండి.

"నాకు త్త 'బూలా ట్లోటీ' గా తిగుతున్నాడు!" దీన్నిబట్టి హిందీలోని అర్థాచ్చాయయే తెలుగుకుకూ దాదాపుందనుకోవచ్చు. కచ్చా పచ్చా అంటే నలిగి నలగక అని ఒక అర్థం, 'అపరిపక్వమైన' అని మరొక అర్థం.

1. "పచ్చిక 'కచ్చా పచ్చాగా' నాగు!" —

2. "కచ్చా పచ్చాగా ప్రతిదీ తింటే విచవు నుం?"

పై శబ్దసహజలలో గెందూ హిందీపదాలు. ఉత్తరపదమే విజాతీయపదమయిన జంటలను మనం చాలా చూడవచ్చు.

1. మ్మో మశాణం.

2. పెట్టే బేదా.

౩. కొంపా గోడీ.

4. మెల్వా మెహగ్యానీ — వంటివి.

5. సిగూ సెరం —

"నీరో ఇంక 'మట్టో' మశాణమో' కొట్టుకుని బయలుదేరతాడు పాపం!" — ఇక్కడ యీ జంట నూట నాడుక చూడండి! ఆ బయలుదేరవాడు, 'అదరా బాదరా' ఇన్ని మెతుకులు నోట్లో వేసుకుని నోళ్ళదాన్ని చీత్రించే జంటపదమగు. ఆ త్వరగా తినే ఆతురతి వాడిని మట్టో, అన్నమో అనే విచక్షణతో చూడనీయదని దీనికి వివరణ. ఇటువంటి సందర్భంలో వాడిని 'మట్టో' నోడు 'మశాణం' — బహుశా ఇది శ్లోకానపదానికి వికృతి కావచ్చు. హిందీలో దీని రూపం 'మశాన' మట్టిక సంబంధించింది శ్లోకానమే. పాంచభౌతిక శరీరం మట్టిగామారే దక్కడం. ఈవిధంగా శ్లోకానానికి మట్టితో సంబంధం ఉన్నది. మట్టినిబట్టి వ్యక్తి తినే అన్నంతో కూడా ఆ బంధం కుగురుకున్నది.

ఇక గంభీరమైన 'పెట్టే బేదా!—

“పెట్టే బేదా సర్ది సిద్ధంగా ఉండు! నాలుగు గంటలకే బండి!” అని భర్త భార్యనే హెచ్చరించాడనుకుందాం. ఆ యిల్లాలు పెట్టేలు సద్గుతుండి, నిజమే! కాని సర్దానికి బేదలనేవేమిటి? ఇవి సర్దపి మేమిటి? అనే సందేహం కలగవచ్చు. దీన్ని సమకటకొన్నిటికిమిదే అర్థస్థానకల వేని వ్యర్థపద మనవలెనా అనే దొక ప్రశ్న! వ్యర్థపదమే అయ్యేట్లయితే దానికి మొదటపదాన్ని పోతే అర్థసామ్యమన్నా ఉండవలసింది. ఇక్కడ అదీ లేదు. మరి ఇది యిక్కడనున్నందువలన స్థాక్యమేమిటి?

‘బేదా’ అనేదానికి తెలుగులో, ‘పరకనూపాయ, కాయధాన్యముల సస్య’ అని అర్థాలు. ఈ గంభీర అర్థాలూ మొదటపదంతో సరిపోవు— దీన్నెట్లా పరిష్కరించండి?

నాదొక చిన్న పాప! హిందీలో బేదే అంటే అకరణమనీ, దీని అనీ అర్థం. బహుశా పెట్టే సర్కసున్న ‘బేదా’ మన తెలుగు ‘బేదా’కాక హిందీబేద అయి సట్లయితే అన్వయం చక్కగా కుదుగుతుంది. ఇటు బయలుదేరే యిల్లాలు పెట్టే సర్దినట్లే ఇల్లుకూడా సర్దతుంది. ఇంతిహాసరణ అంతో బండ్ బస్సులో ఉంటేనే కాని ఆమె బయటకు కదలలేదు — ఇటువంటి ‘కొంపా గోడీ’ అనే ఒంటపదంలో ఉన్న ‘గోడీ’, ‘గోడీ’ అంటే తెలుగు అర్థం ‘అచటపది’ అని. ఇటుకూడా ఇక్కడ సరిపోదు. ఇక హిందీలో గోండా అంటే పూవులకొత్తి, లేక ముంగిలి అనే అర్థమిచ్చుచుండ కనిపిస్తుంది. కొంపకు బంధుత్వం కల్పించుకునే స్వల్ప పరిశాలకే ఉన్నది.

ఇక మెహర్బానీ: ఇది అచ్చంగా హిందీ పదం. దీని అర్థం ‘చయనీ, కరుణ’ అనీ; అనుగ్రహమనీ. మెహర్బానీ ఉండే అనుగ్రహప్రసారం ఈ మెహర్బానీలోకూడా ఉంది.

లీలనాతిల సెరం.

“సిగ్గు సెరమూ లేకుండా విమిటా ప్రవర్తన” అనే చీవాట్లు వింటుంటాం మనం. నిజానికి ఈ ‘సెరం’ అనేది ‘స’ కారాగ ‘కా’ శబ్దకారా — మొదటపదం ‘సిగ్గు’కే అర్థం ఉన్నదో ఈ ‘సెరాని’ అదే అర్థం. ఇది తెలుగుపదంగా స్వలింగినా పరిగించాస్తే కాదని తేలుతుంది. హిందీలో ‘శరమ్’ అనే పద మొకటైంది. “శరమ్ అగయా” అంటే “సిగ్గా?”

అనీ, “శరమ్ నహా ఆతీ?” అంటే నిగులేనా అనీ లిరుదూ హిందీసినిగలలో వింటూనే ఉంటాం. బహుశా ఆ శరమ్ ‘శరము’గా వచ్చి తెలుగు ముద్ర వేసుకుని సిగ్గుతో కలిసి ఉండివచ్చు. అదీ నిజమయితే గంభీరదాలూ సమావర్థకాలు.

ఇక గంభీరవిభాగాన్ని పోషకుండాం. ఇంగులో చేరేపదాలు, గంభీరకే ఒకే అర్థం ఉన్న పదాలు. ఒకే అర్థాన్ని గంభీరపాస్ట్ర అనడంలో వక్ర గణించేదేమిటి? అనిపించవచ్చు. ఇంకేవలం పోలికొడుకు. అటువంటివి కొన్ని:—

1. గడ్డి గాపం.
2. నోటా నాయా.
3. అకూ అలమూ.
4. మాటా ముట్ట.
5. నోరూ నాదూ.
6. సగుటా బెగుటా.
7. చారీ చెన్నా.
8. బగ్గి బూదా.
9. అగ్గూ అల్లా.
10. తాలూ తప్పురా.

1. ‘గాపము’ అనేదాని ‘వైగులోని కనవు’ అని శబ్దరత్నాకరం వివరిస్తున్నది. కలుపు ముక్కలకు కూడా గుంపదాన్ని ఉపయోగించవచ్చు. గడ్డికూడా యిటువంటిదే! ఇక్కడ నాశనం.

“కూరపాములో ‘గడ్డి గాపం’ లాగి-గూరలి!” అని ఇటువంటివే మిగిలినవన్నీ కూడా. ఇంచు మించుగా ప్రార్థనగానికి, ఉత్తరణదానికి అర్థకర్తం కుగురింపనే ఉంది — ఇంచుమించుగా అని ఎంగు కన్నా నంలే. ఈ ఒంటపదంలో ‘కేన’ పటలకు ‘కాక’లో ఉన్న అర్థాన్ని బట్టి వికల్పం లభిస్తున్నా. నిఘంటువులు కించిత్వభిన్నాన్ని లభిస్తున్నా ‘కాబట్టి’ మామం.

1. ‘అలము’ అనేదాని- 2. ర. కాయని అర్థం భాకవిశేషము అని.

2. ‘తాలూ తప్పురా’లో ‘తాలు’కు జనులలోని నాడుక, ‘పోలుగింజ’ అని. ఉదా:—“ఉత్త ‘తాలు గింజ’ లొచ్చినయ్ గుపాలి?” ‘తప్పురా’ అన్నా అదే అర్థం. కాని శబ్దరత్నాకరంలో ‘తప్పు’ అనే పద ముక్కలైయుచ్చి, దాని- “గింజపట్టని ధాన్యము” అనే అర్థాన్ని సూచించాడు. కాగా, ‘తాలు,

అంటే నన్ను తీసివేయగా ఎంకిన పొలము అని వివరించాడు. ఈ విశేషాలయినా యీ గంటలోనే. ఇంతటాతో గంజవ విభాగం పరి.

ఇక మూడవది. దీనికంటే వచ్చేవన్నీ మొదటి మాటకు పూర్తిగా వ్యతిరేకమయిన అర్థాన్ని సూచిస్తూనే ఉన్నవేకాన్ని నిరసించగా చిత్రించే మాటలు అవి;

1. మంచి నెబ్బర.
2. వంట పెండ్లి.
3. ఎగా దిగా.
4. పెద్దా చిన్నా.
5. మిన్నా మిన్నా — వంటవి.

మంచి నెబ్బర అనిగా వ్యతిరేకార్థాన్ని చేపడం. 'నెబ్బర' అంటే నెరు అని. దీనికి రూపాంతరం, నెబ్బ.

"మంచి నెబ్బరా చూడకుండా రంగంలోకి దిగనాకు!" అన్న వాక్యం దీని కుండా. సంస్కృతంలోని "నిచక్షణో విచక్షణో భానం, అభిలాభాలు, వాషాదోషాలు" వంటి మాటలను కిది పరిపూర్ణమే సుటపడింది. వాళ్ళకు వ్యతిరేకార్థం చెయ్యడానికి 'నె' (న) చేర్చుకోవడం వాటి. మనకు, అట్లా కొక ప్రత్యేక పదాలున్నవి. —

ఇటువంటిదీ గంటవదకూడా. ఇక మూడవది. "ఎగా దిగా న్నాళ్ళ దిగా మాన్తానెం?" అనే వాడుకలో, ఆ మాటవలన దిగి ముక్కుకుంటుంది, మాచేవాడి ధోరణిలోని అనుభవం, దిగా అన్న మిథితమై ఇద్దరి మనస్తత్వాలకు వచ్చే మనసులకు పెట్టే చతురత ఉన్నదనిపించింది. సంస్కృతంలో "నఖశిఖ పర్యంతం, అనేతు రిసగం" వంటి మాటలచనతో, ఈ తెలుగు సుకారణం వాలు చేస్తుంది — ఇటువంటివే మిగిలినవి కూడా.

ఇక నాలుగవ విభాగం. దీనికిందకు చేరేవి; మొదటి పదం చిత్రించే గతావరణాన్నీ, పరిస్థితిని, అవగాహన చేసుకుని దానికి మెలుగులు పెట్టి మరింత నిశితంగా చూడే ఉద్దేశాలు.

ఇటువంటివి; —

1. చీకూ చింత.
2. ఊపూ ఊదరా.
3. మట్టూ మర్యాద.

4. పోలూ పొందిక.

5. మాటా మంతి.

6. రవ్వ రట్టూ.

7. నగలూ నాణెం.

8. సిగూ ఎగూ.

9. చచ్చి చెడి.

10. పేచీ పేతరా.

11. ముద్దూ మచ్చటా. —

ఇట్లా చెప్పాలంటే వీటి కంతమే ఉండదు — ఈ వ్యాసోద్దేశ్యం, విభిన్నతలు దిక్కుత్రంగా చూపించాలనే కాబట్టి యివి చర్చించి ఉండకుండాం. —

1. చీకూ చింత: — చీకు అనగా జీర్ణమైన అని అర్థం, దీనికే అంధత్వమని కూడా వాడుక. దీని రూపాంతరం చివుకు. వీటినుండి వచ్చినవే చికాకు చింత అనే రెండు పదాలు. చింత అనేది మనకు సంస్కృతం నుండికూడా రాకపోలేదు. కాని ఆ చింతకు విచారమనే అర్థం. ఈ చింతకు నలకువ, శ్రమము అనే అర్థాలు. బహుశా ఈ జంటమాటలలోని చింత తెలుగువారి చింతే కావచ్చు.

ఆయనకేం మహారాజు 'చీకూ చింత' లేకుండా కాలం గడుపుతున్నాడు. — వంటిది ఉదాహరింపు.

2. "ఆయన గతి మరీ 'ఉపూ ఊదరా' అయి పోయింది" అనగా ఉక్కిరి బిక్కిరి అయినదని.

ఇక్కడ; 'ఉపూ' అనేది 'ఉగు'కు ప్రత్యాయ పదంగా రాయలసీమవారు వాడుతుంటారు. 'ఉదే' బప్పుడు నోరు ఉవర్లోచ్చారణ కనుగుణంగా కూడా బట్టి ఈ క్రియకు ఈ ఆక్షరంతోనే మొదలు, 'ఉగు' అనగా గాలిని నిశ్వసించు స్థితి ఒకటి, గంజవది 'వాచు' అనీ.

'పురు గూదింది.' అనే వాడుక మనకు తెలిసిందే. ఇంకొక విశిష్టత ఏమంటే ఈ ఊదులో పొగను సూచించే భావంకూడా అంతర్గతంగా ఉండేది. కారణం పొగకూడా వాయుమండలంలో వ్యాపిస్తున్నది కాబట్టి. చూడండి;

'ఊదర' అంటే పొగ. అదీ, కాయలు పండ్లదానికి ఎలుకలు చావడానికి పెట్టే పొగ.

మనకొక సామెతలో,

"ఉండమనలేక 'ఊదరా,' పొమ్మనలేక 'పొగా' పెట్టారన్న"ది ఉంది — పొగలో కళ్ళు మండించే

శక్తి ఉంటుంది. ఊడరలో దానితోడు తపింపజేస్తే శక్తి కూడా ఉంటుంది. ఇదీ దీనిలోని భేదం—కాబట్టి యీ ‘ఊడు’ నుండి వచ్చిన ఊపు నూచించే పొగా ఊడరలోని తపనశక్తి మనుష్యుని ఉక్కిరి బిక్కిరి చేస్తాయననంగా విప్రతిపత్తి లేదు. ఈ రెండు పదాలూ, ఒకదానిమీద మరొకటి బలంగా నుట విశేష కరణచేస్తూ అర్థవంతాలుగా ఉన్నవి.

తర్వాత ‘మట్టు మర్యాద’.— దీన్ని చూస్తే ఇక్కడ ఒకటి తెలుసుపడం; మరొకటి సంస్కృత పదం. మట్టు అనగా ‘కుదురు’ అని ఒకర్థమూ, మితి అని మరొకర్థమూ—ఈ రెండూ కాక త్రొక్కు అనే ఇంకొకర్థంగా ఈ పదం విశాఖమాండలికంగా ఎక్కువగా కనపడుతుంది.

ఉ॥ దా:—“వాడు నాకాలు మట్టిశాడు”.

ఈ ‘మట్టు’కు దగ్గరిబంధువు ‘మట్టమ’ నేదానికి, సమప్రదేశమనీ, సూన్యమనీ రెండర్థాలు — రెండవ అర్థానికి ఉదాహరణ, “నాడికి బుద్ధి మట్టం!”— ఎప్పుడు తగ్గులు లేకుండా, సరిగ్గా అనే అర్థానికి ‘మట్ట సరిగా’ అనే నాకుక నుంటూగు ప్రాంతాలలో వినిపిస్తుంది—అయితే పీటన్నిటిలో మనకు కొవలసింది ‘మడుగు’ అనే అర్థం. అనగా సమమైన, ఒడుదుడు కులు లేని, మూలమైన, అనేవి దానికి పర్యాయాలు — పీటని మరొక అర్థం ‘మితి.’ చూడండి “మట్టు మీగు; మట్టు మీగులు” అనే రెండు క్రియాలు వాడుకలో ఉన్నవి మనకు. అంటే అతిశయించు; మితిమీరు అనే అర్థాలలో!—దీన్ని అంతా విశదంగా చూస్తే ‘మట్టు’ అనే పదం, ఒక అంచులు మీరని విషయ సమగ్రతను సూచిస్తుంది. దానికి కించితు నొచ్చు నాటిల్లినా అదంతా అతి అనకతప్పదు—ఇదీ యీ మట్టుకు అర్థం. మర్యాద అనగా హద్దు—సమగ్రంగా ఉండే నిషయ స్వరూపానికిఉన్న హద్దును సూచించే పదమే ఈ మర్యాద. కాబట్టి ఒకదానికొకటి ఆలంబన మిచ్చుకుంటూ అందా లొలికిస్తున్న విక్కడ.

తర్వాత ‘పోలూ పొందిక’—

“వాడున్నదానికి చేసిందానికి ఎక్కడా ‘పోలూ పొందిక’ లేకుండా పోయింది!”—అనేది ప్రయోగం—

ఇక్కడ పోలు అనేది, నామనాచకమే అనుకోవాలి. అర్థం ‘పోలిక’ అని. లేదా ‘సరి పోలు’ అనే అనుకుంటే అది క్రియ. ‘ఆలూ పోలూ’ లేదు. అన్న పోల ‘జాడా జవాబూ’ లేదనే అర్థం. ఒక వ్యక్తి

మరొకరితో పోల్చుకోవడం; ఒక వస్తువును ఇంకొక దానితో పోల్చడం ఇక్కడ ప్రమేయాలు—ఇక ‘పోందు’ అనగా ‘ప్రసాదించు; సంధించు’ అని అర్థాలు.

పొందిక—పేరిక—ఈ భాగులునుండి వచ్చిన మరొక నామనాచకం పొందిక. దీన్ని అన్నిచోట్లా క్యాచిత్కంగా నాని విశాఖాదార్యసంపర్కంలో వధూవరుల బాలవారు ‘రిహాస్యే’య్యారు విశేషంగా వాడుతారు. ఉదాహరణకు.

“స్వల్పకే నిల్పినాడికి ‘పొందినాలు’ నుదిరి నట్టేనా?” అనీ, “నీనో నాకంటే ‘పొందన’ కుదరనేకుదరను” అనీ! — ఈ పొందనము; పొందు అనము అని విర్వద్ధ దనుకుంటామా?—

ఇంలెకూ ఇక్కడ ‘పోలిక’ ఒక విషయమూ, పోలిన లెక్కలూ గుర్తించుకూడే ఒక విషయమూ చెప్పాల్సివచ్చినప్పుడు ఈ రెండు పదాలూ కూడి జంట విర్వదుతుం!—అయితే ఇక్కడ ఒక ప్రవీర్తియిం ఉంది. ఈ జంటనూట ఎప్పుడూ, ‘పోలూపొందు’ కుదిరిన సమయాలలో ప్రసాదించ బంటలేదు. కేవలం కుదరని సమయాలలోనే, ఈ కుదరని తనాన్ని ఎత్తి చూపించడానికే ఉపయోగపడుతున్నది.

తరువాత దీని “మంట” మంటి!— “ఒక ‘మంటా’ మంటి ఏమిటాచూడో ఎప్పుడూ ‘మంటా’ పదాన్ని చూసా?” అన్నారనుకుందాం. ఇక్కడ ఈ జంటపదానికి ఉమ్మడిగా, “లిసి మితి వ్యవహరించే స్వభావమని అనుకోవచ్చు. ఒక వ్యక్తి మరొక వ్యక్తియందుండే ఆప్యాయత మాటవల్లనే తెలుస్తుంది. సంభాషణలో తొలుకాడే ప్రీతి, ఛార్మవమూ, విచరణ, ఇవి ఎదుటి వ్యక్తిని మన గుండెల నుండి జ్ఞప్తచేసి సమప్రభావానికి దారి తీస్తవి అందుకనే ‘మంటా’ దానినొక మంటి ఒక వ్యక్తికి ఇరుదులతో ఉండే సంబంధాన్ని సూచించ బోయేయిండు నిర్వచనం—ఇంతా చెప్పాను గాని, ఈ ‘మంటి’ చిగ్గి నా కిండుపట్టలేదు— ‘మంతెనము’ అనే తెలుగు మాటకు ‘అలోచన’ అనే అర్థం ఉంది. బహుశా ఈ మంటి దానితో ఏమన్నా సంబంధ మున్నుచేమోనని నా అనుమానం—ఇదీ కాదని కొట్టిపారవేస్తే మంటిని ‘మంటి’ గా మార్చుకోనూ వచ్చు. ఆప్పుడో పదం ‘మంటా మంటి’ అవుతుంది—మంటా, దానివల్ల విదిరమయ్యే మంచి తనమూ చక్కని నంట కాదనడానికి పీలులేను.

‘రవ్వారట్టూ’ అనేది మరొకటి! “రవ్వారట్టూ లేకుండా హాయిగా ఉండి సంసారం” అనే

మరొకటి 'గుడ్డా గుడుసు'—“ఎవరింటికై నా వెళ్తామంటే 'గుడ్డా గుడుసు' సక్రమంగా అమిరి లేనా!” అంటామనుకోండి!—ఇక్కడ 'గుడుసు' అనే పదానికి అర్థం ఉండి, అది పూర్వపదంతో సునిశితమైన సంబంధాన్ని వ్యక్తంచేసుకుంటున్నా దాన్ని ఎవరూ గుర్తించక వ్యర్థపడంలానే వాడు కుంటున్నాం. ఇక్కడ ఇది కేవలం 'కావ్య' ఉపయోగపడుతున్నది.

'గుడుసు' అంటే అర్థం, “సరివేషము గుండ్రము.” అని—

“వాడిలో వాడు 'గుడుసుగుడు' పడ్డాడు!” అనే పదప్రయోగ మొకటుంది—ఇక్కడ దీనికి అర్థం, “చుమ్మలు చుట్టుకొను;” అంటే సుడులు తిరుగు; గిరగిరలాగు అని—కాగా 'గుడిసె' అనే పదానికి జనులలోని వాడుక పూర్వము, లేక చుట్టి. శబ్దరత్నాకరకాదుషిచ్చిన అర్థం, “చంద్ర సూర్యులను చుట్టూ నేర్పడు మండలాకృతి” అని. ఇంతకూ ఈ జంట పదానికి అర్థం; వస్త్రాదికమూ తత్సంబంధమైన గృహ వరణాదులూ.

ఇక అయిదవ విభాగంలో ఉత్తరపదం కేవలం పూర్వపదానికి ఉదాహరణ ప్రాయీకంగానో లేక, ఒక పోలికగానో నిలుస్తుంది. దానివలన మొదటి పదానికి అనుకోని సాగసు కూడుతుంది. —అయివంటి మాటలు చూపండి కొన్ని!

1. చిలుకా గోరింకా.
2. పాలూ నీరూ.
3. నీరూ నిల్వూ.

4. ముక్కు మొహం —.

“సువ్వా మీ ఆయనా 'చిలకా గోరింకలా' ఉన్నారమ్మా!”—అన్నచోట, చిలకా, గోరువంకా ఒక చక్కని జంట అనేది స్ఫురిస్తుంది. చిలుకకు గోరువంకా, దానికి చిలుకా, ఒకదానికొకటి కూడి, పొంది అందాన్ని చేవిగా ఉంటాయని భావం—

రెండవది పాలూ నీరూ.—

నా శిబ్దయా 'పాలూ నీరూ' లా కలిసి మెలిసి పోయారు—ఇక్కడ పై రెంటిలోని కలయికే సర మార్గం. ఆ విధంగా ఆ రెంటికీ పొగు—

ఇటువంటి వే మిగతవి కూడా!—

ఇప్పటికి నెప్పదలచుకొన్న విభాగాలన్నీ నెప్పి నట్లే—

నా వ్యాసరచనకూడా ముగింపుకు వచ్చింది. అయితే దీనివల్ల సాధంపబడిందేమిటి? భాష అనేది ఒక ప్రజ్వలితి మహాగ్ని సంహం. అందులో ఉండే విశిష్టత గానీ, హృదయాన్ని హత్తిసలికే ప్రత్యేకతగానీ, అతి గంభీరమై ఎవరికీ అందకుండా ఆకాశానికి నాలుకలు చాస్తుంటుంది. దాన్నిపట్టి బంధించి ప్రతినాటికీ విశేషం నేరూలనుకోవడం సాహసం. కాకపోతే ఇటు వంటి రచనలన్నీ ఆ మహాబ్యాలనుండి విడివడి సుడులు తిరిగే విస్ఫులింగాలు. నాటి నుండి ఒక క్షణమే అయినా కౌంతిని చిక్కలనీ, విశిష్టంగా ఉండాలనీ ప్రయత్నాలు ముమ్మరంగా చేస్తూంటవి! అంత గాత్రాన అన్ని ప్రయత్నాలూ విజయవంతాలు కావాలనీ లేదు. అన్నీ మొగ్గలోనే నాడిపోవాలనీ లేదు—అంతే!!

టాజ్ మహల్

శ్రీ అప్పల వీరవెంకట జోగయ్యశాస్త్రి

పున్నమి వెన్నెలన్ గరగి పోయెడి చక్కని చంద్రకాంత సా
ధోన్నత గోపురాల విభవోద్ధతి భూరి సితాతపత్రమై
జిన్నియవెట్టగా ప్రణయజీవుల మానస రాజ్యలక్ష్మికిన్
గన్నుల మల్లెపూవులు యఖండ యశస్కియ టాజి వెల్లెడిన్.

ముకుళించుకొన్న చే ముగ్ధ నేతాంజలి
తనద నిద్రిత జల-జాతమట్లు,
కను మాసిపోయెనే కల్యాణి లావణ్య
మెండి వాడిన పూల-దండరీతి,
శ్రుతి హీనమయ్యెనే నతి గాత్రమాధురి
భగ్న విషంచికా స్వరమ-రీతి,
స్తంభించిపోయెనే సాధ్వీరాగ రసంబు
రాయిగట్టిన పాద-రసము మాడ్కి,

దీర్ఘనిద్రను జెంచెనే-దివ్యమూర్తి భూరియోగ సమాధి సు-ప్తుని విధాన,
మూడులోకాల యందాలగూడకట్టి మలచికట్టిన యీ టాజి-మందిరాన.

ఏ జలహత దీర్ఘతర తేజన సుందర దివ్యమూర్తి క
య్యదెందెన్ జలహానురాగ కుసు-మాంజలులన్ ఘటియించు ఘాదామా
య్యదెందెన్ రోజును రోజు, నట్టి యపు-రూప రసాంచిత రూపరాజి ముం
తాజీకి బ్రేమచిహ్నమయి-తాజిమహల్ కనువిందు చేసెడిన్.

.....

* * * *

..... జాతీ గుండెలో మునుపు సాగిన మోహనరాగమేళ వి
స్ఫూరిత వల్లకీగతి య శ్రుతి పాలయి పోవనాడ సా
వేరి ముఖారియై హృదయ వీధి విషాదపురేఖ దిద్ది, యే
తీరున ఘాదామా మనసు ద్రిప్పెనో శోకము టాజి సృష్టికే!

గాటపు బ్రేమలో మనసు గాయము నొందిన దానికింత యా
ర్భాట మదెందుకో, తెలియ రాదు నవాబుల చిత్తవృత్తి, ము
ప్పేటల కంఠనీమ పెనవేసిన రాగవియోగ దుఃఖముల్
మాటల బోక యద్భుత కళాస్థితి గాంచుట సాజమేకదా!

ముప్పదియేండ్లు వార్చినడ పోసిన నీదు కళాతపస్సు, యీ
యొప్పుల కుప్పగా ప్రభవ మొంది నమంచిత ప్రేమవార్ధికిన్
దెప్పలు కట్టె, సుప్రణయ, దివ్యకథామయ కావ్య సత్రముల్
ద్రిప్పెను, షాజహాన్! కడు తరించితి వీవొక ధన్య జీవితై!

బేగము షాదుషా పెదవి వీడిన యంత్యపు కోర్కె నోటికిన్
బీగమువేయ మార్బలుక నేరక, గ్రుక్కము మ్రింగి షాజహాన్
త్యాగము చేసి ప్రేయసి ప దంబులు సాక్షిగ బ్రహ్మచర్య దీ
క్షాగతి గాంతు నింకనని స్మారక చిహ్నము గూర్తునం చొగిన్.

తీయని గుండెలో వలపు తీగలు సాగుచు విస్తరిల్లి నీ
గ్నాయువు బోసి కొన్నదని యాసిలు నాతని యాశ గంగపా
లాయె; విషాదఘోర విష దావృత దుద్దినమయ్యె మానసం
బాయతి శూన్యమయ్యెను ప్రి యాంగన లోకము వీడినంతనే.

చేదయి పోయినట్టి తన జీవితమం దనురాగలేశ సం
పాదన దుర్లభంబని క్ర మక్రమ మాత్మదలంచి యెట్టిదా
యాదులరైన కేల్మొగుచు నట్టి కళామయ దివ్య సృష్టికిన్
బాదుషహా పునాదియిడి నాడు ప్రియాంగన కాత్మ శాంతిగాన్.

* * * * *

రప్పించెన్ వడి పారశీక గురు శి ల్పా చార్యులన్, వేగదాఁ
దెప్పించెన్ శశి కాంతపుం శిలలు ముం దే పంపె వజ్రాలకై
గప్పించెన్ యమునా తటంబు సికతా గారంబుగా, కోటులే
గుప్పించెన్ త్రిదశాబ్దముల్ నవకళా కోశ ప్రలో భాత్ముడై

జల యంత్రంబులు మోరలెత్తి సలిలో చ్ఛావ్యసంబు గావించె, క్రే
వల వర్ధిల్లు గులాబి పెన్నగవు దోపం గన్నుతాటించె, వృ
క్షలతా గుల్మము లండ జంబులకు న త్కారంబు గావించె, లో
పలివైకాంత పురాపథంబది నమా త్తం బయ్యె నానాటికిన్

భేదము తొల్కరింపగను శ్రేవల మూగు విషాద మేఘ పుం
బాదులలో తళుక్కుని నవ్వుణి కాద్యుతి దోచెనంత నా
పాదుషహాకు గట్టెదురు పాటున నిల్చిన ప్రేమ చిహ్ని తా
హ్లాద సుధామయైక సువి లాసము కంటికి దోచినంత నే!

* * * * *
ఈనును రాతిలో మొలక లేత్తు మనోహర దివ్యశిల్ప సం
తాన లతాంత నంచయ ని తాంత యశఃపరి సౌరభమ్ము ది
జ్ఞానితమై రహించు శత మాన వసంతము లుద్వహించి, యో
హానిరవద్య మిట్టి రచ నోద్యుతి యేరి యుపజ్ఞయో కదా!

లలిత కళా లతాంగి సువిలాస లనన్నవ హేమ కింకిణీ
కలిత పదద్వ యీ చలన కల్పిత సుందర నాట్యవైఖరీ
విలసనముల్ రచించు కను విందుగ, నిందు మరంద మాధురీ
కలరవముల్ చెలంగఁ దిరుగాడు శకుంతము లుర్విజాలపై

* * * * *
మూడు శతాబ్దముల్ గడిచి పోయిన వార్ధకతా స్వరూపపుం
బాడలులేవు నీయెడ ప్రశస్త వినిర్మల కుడ్యపాళిలో
నేడును నీడలాను, కమ నీయము నీదుకళా విలాస, మే
వాడు ప్రమాదరూప రస వజ్రురిసీదడు నిన్ను గాంచిననీ?

ఈచతురబ్ధి నేష్టిత మహీవలయస్థనమస్త దేశ యా
త్రాచణశీలు రెండరు కృతార్థులమైతి మటంచు, శిల్ప శే
ఖాచతు రత్వమేర్పడ బ్రకాశిలు నీరమణీయ మూర్తిలో
బూచు కళాసుమాళి దల బూనిరిగారు ప్రమాదముగ్ధులై?

కడు ననురాగవార్ధిపయి గప్పిన చక్కని మేలి పాల మీ
గడతెర గాని యిద్ది యొకే కారుజ రూపముగాదు, గుండెలం
దడరు వియోగదుఃఖపట లాళికి వెన్నెల తేటగాని, క
న్పడునది కేవలాధి గత నవ్యకళామయ మూర్తిగా దొగిన్

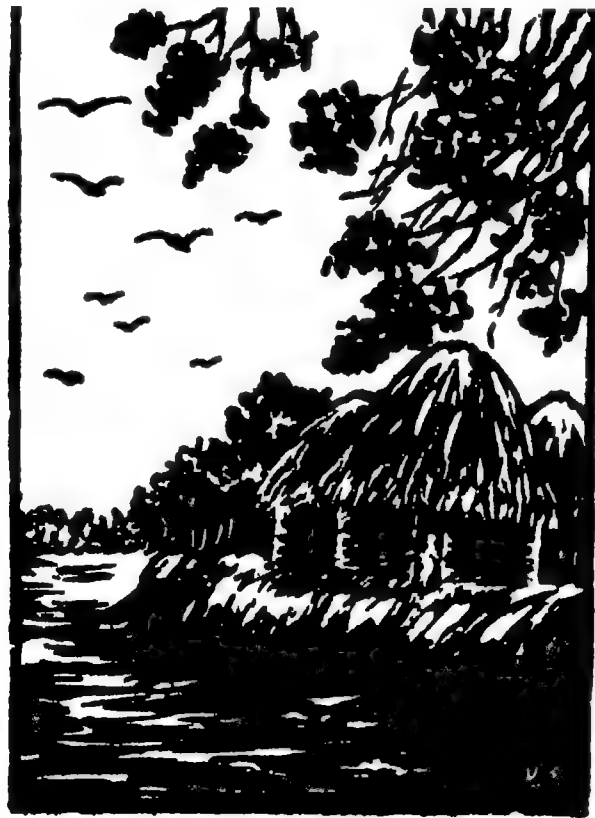
కురు విందాలమ స్నిగ్ధతఁ గఱపు నీ కుడ్యల శోభిల్లు ప్ర
స్తరముల్ సర్వము నొక్క టొక్కటిగ పత్రవ్యాప్యతింగాంచె నీ
పరమాదర్శ విశుద్ధ సుప్రణయ కా వ్యంబందు, కూహూ రవో
త్కరముల్ సత్కవులై పఠించు తమ కైతల్ మాధవ ప్రీతికై

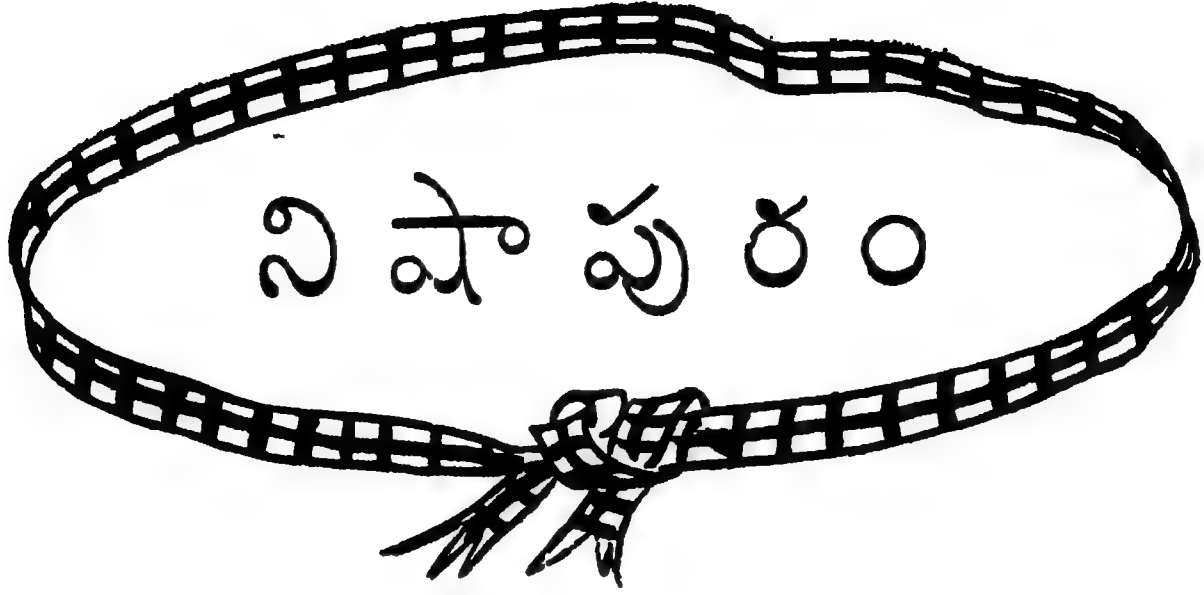
లాలిత రీతియుష్మదుద- రస్థ వినిద్రిత జాతరూప పాం
చాలికయైన రాణిసర సన్, దమి మోఘులు సార్యభౌముడే
లీల రచించె దాను పవ, భింప సమాధి గతాంత రమ్ము ను
దేవల వినిర్మల ప్రణయ వేదికి లేపుగదా వియోగముల్!

రిక్కల జాజిపూల నల రించిన నీలి సభంపు గొప్పవై
జక్కని కప్పచీర మొగ చాటుగ దాల్చి త్రియామ కాంత దా
గ్రక్కున చందమామ కపు రంపునివాళు లొసంగ బోలు నీ
కక్కట! యంతనుండి శశి యారు కృశించి క్రమ క్రమంబునన్.

పాదమిన నానతో దొగరు ముక్కుల చక్కని పేరటాండ్రు నీ
యొడిశయనించు ప్రేమికుల యుగ్మ మదాత్మల మెచ్చునట్లు, పా
డెడు నదె జోలపాట ప్రకి టీకృత శౌండి కతా ప్రభావమే
ర్పడ, దిన సంధ్యలన్ మనుజ భావల కందని భావ పుష్టితోన్

ఒరుగన్ బారిన గోపురాలు, ధరపై నూటాడుపూ దోట, లా
'పిరమి' డ్రూపకలా విశేషరచనా విరూపతి, నీ గోటికిన్
సరిగావన్న భవన్ని తాంత ముఖవ ర్ప స్సంపదల్ యిట్టివం
చెరుగన్ వచ్చునె లక్షణజ్ఞులకు, టా జే! శిల్పికాజీవమా!

శ్రీ వా. వె. ల. నరసింహారావు

[ఖియామ్ గృహంలో అతని అనుయాయులు
త్రాగిన మత్తులో సరస స్వల్పపాలాడే కల
కలం వినిపిస్తుంది]

వారిలో ఒకడు:—

‘మోహంలో పడిపోకుర జీవా
ముక్తిపొంద!’ వని పొగిలేవు!

మరియొకడు:—

తరుణి ముంగురుల తావిసోకితే
తలస నప్పుడా తత్వైలు!

మరియొకడు:—

మనోవేదములు వాడులంటే
దినాయాసమే తీరాలంటే,

అందరూకలిసి:—

వినోదాలలో విలాసాలలో
ద్రాక్షసారమే త్రాగాలి.

ఖియామ్:—ఒహో! ఇచ్చటి ఈ ప్రకృతిలో
ప్రతి అణువు ప్రణయజ్వలంతో నిండివుంది. ప్రతి
ప్రాణి తన సన్నిహిత ప్రాణి అనురాగాన్ని అన్వే
షిస్తోంది.

సాఖి:—స్వామి!

ఖియామ్:—(వినిపించుకోకుండా) ఈ ప్రాద్దు
పాడుపు వేళలో గులాబీ కన్నె మెల్లగా కన్ను విప్ప
తోంది.

సాఖి:—స్వామి, నేనే స్వామి, సాఖిని!

ఖియామ్:—(అమాట వినిపించుకోకుండానే)
అదుగో, తెల్లని మంచుబొట్టు ఆమె చిరు సొట్ట బుగ్గ
మీద ఒయ్యారంగా వ్రాలింది.

సాఖి:—ఏమిటి స్వామి, ఏమిటా కవితా
సమాధి?

ఖియామ్:—ఈ సా...ంజ వెలుగులో ఆ
మంచుబొట్టు ఎంత రమణీ గా ఉంది. ఆగ! ఆగ!
ఇంతలో ఎంతో వార్పు! చీలిపి చీరుగావ్వు
గులాబీ కన్నెకు గిలిగిలలుపెట్టి మంచు నీందావు
సౌందర్యాన్ని మట్టిపాలు తేళాడే!

సాఖి:—అబ్బా! ఖియామ్ గానూ! మీరు
ప్రకృతిలో లీనమై పోతున్నట్లున్నారు. ఎలిచినా
పలికేటట్లు లేరు!

ఖియామ్:—అ...నీకు! సలకడాని? సీరిక
లేదు. పలిచిన వారికెల్లా వృథాగా : నాభానాల్లిస్తూ,
రగడి పెంచి ఈ అమూల్య సమయాన్ని గోల్పోవడం
నా కష్టంలేదు.

సాఖి:—నేను స్వామి, సాఖీని! మీ సరం
దానిని...ఒక్కమాట!

ఖియామ్:—నీవా, సాఖి, రా! ఇదుగో. ఈ
నిశ్చల సమాధిలో, ఈ యేకాంతసేవలో ఉన్న సఖం
జీవం, సత్తువలేని మాటల్లో వ్యక్తం చేయకూడదు
సాఖీ!

సాఖి:—ఏమిటో స్వామి! అంతా అగమ్య
గోచరంగా ఉంది మీభాష. నా కర్థంగావడం లేదు.

ఖియామ్:—నిజమే, నీకేకాదు!...సాఖీ,
నీబంట పసి మృదయాలకు ఎదుటివారిని నిండు మన
స్సుతో ప్రేమించడం గూర్చిమే చెప్పినానుంది. వారి
నుండి ప్రేమ మారగొనడం చేసేగాను. గాని కింకా
అనుభవం కావాలి.

సాఖి:—జైను స్వామి, జైను! మీ మన
స్సును అర్థంజేసుకు నేస్తాయి నాకులేదు. నా కున్న
దంతా అమాయకమైన యీ శరీర సౌందర్యమే. ఈ
వసంత సమయంలో వలపులు కలబోస్తూ తీయతల

పుల్ని గారవిందే భర్తూర హరుతం కాగిలిలో పుల
కించి పోవడం మాత్రమే నాకు తెలుసు. కట్టలు తెగి
ప్రవహించి ప్రేమరసపూరాన్ని పానపాత్ర నిండా
నింప మీ పెదవి కంచించడం మాత్రమే నాకు
తెలుసు!

భయామ్:—సాఖీ! నీ హృదయం నా కర్ణ
మైంది. నీవు హృదయంతో అర్థం నేనుకోవలసింది
కూడా అదే!... నా జీవితం అంతా సచ్చించి నా
రిప్పుసులో నేను సాందిన మహాఫలం విమల
తెలుసా? చిగునేను పానకంతో మిళితమై ఎండి
పోయిన నా గుండెపై బాలువారిని నీ ప్రణయరసమే!
ఇదుగో, సాఖీ! మెల్లగా ఇటురా, ఈ సచ్చిక బయ
ళ్ళతో సుసనుల పోయే గడ్డిపూలను క్రుంద
కుండారా!

సాఖి:—పువ్వును నుంచితే ఏనుండి స్వామి?
నా ఆనందంకోసం పువ్వుతో మీ ఆనందంకోసం
నేనండేగా? మీ దృష్టిలో వయసు మిళితే జీవితం
అదే పువ్వేగా! వలపు తెలిసి విరహంతో మరణించే
కంటే అడ్డుకొని చిరంజీవి కావడం మంచిది స్వామి!

భయామ్:—సాఖీ, ఈ లోకానికి మనకి
అక్కడే తేడా, ఇదుగో, ఇంకా చూడూ! మన ఈ
తోట నున్నాయుండా ప్రపంచాన్ని పరిశీలించు! ప్రతి
వానపుడూ విసుగూ విగామం లేకుండా ఒక మహా
ప్రస్థానాన్ని సాగిస్తున్నాడు. ఈ గూనపులందరూ
సాఖీ! మారి గుప్తస్థాన పాముల కూడా నాగి
వెలియరు. ఏన సాఖీ, ఇంకా నీసుకురా, ఒక్కనుక్క
ద్రాక్షావం!... [పానపాత్రలు కదిలిన చప్పుడు]

సాఖి:—భయ్యముగానూ! ధైర్యంగా మీ
ముందు నిలిచి మాట్లాడానికి నేను భయపడు
తున్నాను.

భయామ్:—ఓసి పసిచానా; భయమెందుకు?
హృదయం విప్పి మాట్లాడు. నీ పెదవి జారివచ్చే ప్రతి
అక్షరం అమృతాక్షరం.

సాఖి:—కాదు స్వామికాదూ, ప్రపంచ
మంతా మనదృష్టిలో నుడ్డిది. కాని ప్రపంచందృష్టిలో
మనంకూడా.....

భయామ్:—ఊ... ప్రపంచం దృష్టిలో
మనమూ నుడ్డివాళ్ళమే. మన యీ పెరటి తోటలోని
ప్రకృతి అంతా సుఖపారవశ్యంలో మునిగి, మాన
ముద్రలో ఆనందాన్ని ఆకాంక్షిస్తూంటే, నుడ్డిలోకం
జాగరూకమై అంతులేని తన ఆశయాలకు ఆహుతై

వూరుకుంటుంది. మన యీ ప్రకృతి జాగరూకమై
ప్రపంచాన్ని పర్యవేక్షణ చేస్తూంటే, ఆ లోకమంతా
నిద్రలో నవ్వుకొంటుంది. తెలిసిందా సాఖీ, ఆ
లోకానికి మనకూ ఉన్న అంతరం?

సాఖి:—తెలిసింది స్వామి, తెలిసింది! తెలి
సిన కొద్దీ నాకు ఆయోమయంగా ఉంది. నేను ఒక్క
మాట చెప్తాను విండీ!

భయామ్:—చెప్పు సాఖీ!

సాఖి:—నా అందం అందం ముడుపుగట్టి మీ
పాదాలముందు పెట్టాను. కానీ, నాకూ మనస్సు
వివేకమా అంటూ వున్నాయ్!

భయామ్:—ఆ పుత్రులు వస్తువులూ, ఆ వుదార
స్వభావమే నీలో లేకపోతే ఈ మాగలోకానికి
విభాసభిక్ష పెట్టే మహాకార్యానికి పూనుకునే
అర్హతకాదు. నేనూ లోకానికి చదువుపెప్పాలి. అందు
కోసమే నేను నీ దగ్గర చదువు నేర్చుకుంటున్నాను.
చిల్లని నీ దేతిమీదుగా జారిపడే మగుసారంలోని
ప్రతినిధులూ నా మనస్తాపానికి మందుగా పని
చేస్తుంది.

సాఖి:—కాదు ప్రభూ, నేను చెప్పేదని
కాదు. మనమింకాడే నివ్వనంతా మనముస పొంగే
ప్రణామ వేశంతో మీ గురసం కూర్చుంటే నాకు
నేమలయమైనా లేతోస్తుంది. కాని మీ బాహువులముడి
నుండి నివలి బైటపడే నాగుండెమే ఈ నా శరీరం
నా ఆ బాహుమీతుంది. ఆ మగు నిముసమే మీక్రి
గంటచూపుల తీవ్రతకు తాళలేక నా బాహ్య
సౌందర్యం మీ ఆనందానికి అంకితమాతుంది. ఈ
ఆలోచనల గడిచిపోతే నా మనస్సు పరితపిస్తోంది
ప్రభూ!

భయామ్:—సాఖీ నీవు క్రమంగా పిచ్చిదాన
ప్రపాతున్నావ్! ఇదుగో బ్రహ్మానంద సాధానికి
సోపానాలు సవరించే ద్రాక్షావం కొంచెం నేవించు
అన్ని పరితాపాలూ అంతమాత్రావి.

సాఖి:—అదుగో, భయ్యముగానూ నన్ను
పరిహసిస్తున్నారు!

భయామ్:—ఇందులో పరిహాసమేముంది సాఖీ,
ఈ పారశీక సందినవనం అంతా వ్యాపించి వేరుదన్ని
నిలిచిన 'సూఫీమతం' గూడా ఈ సత్యాన్ని కాదన
లేకపోయింది.

సాఖి:—సూఫీ మతప్రసక్తి యెందుకుస్వామి,
వారు మీవలె భౌతిక సుఖాలకోసమే జీవించమంటు

న్నారా చెప్పండి! జీవుని దర్శించాలంటే వారు దారి ద్రాశ్యన్ని స్వీకరించమంటున్నారు. కానీ..... ప్రభువుల జాగీర్లు అనుభవిస్తూ సుఖంగా వివరాల కాలం సభ్యులవచ్చమంటున్నారా? దైవచింతన లేకుండా, జీవితాన్ని లౌకికభోగాలకు బలిచేయ మంటున్నారా?.....అయ్యో, స్వామీ, ఆవేద నలో ఏమనబోయి ఏమంటున్నానో?

భయామ్:—సాఫీ, దేవా న్నావరించినట్లే సూఫీమతం నిన్ను ఆవరించింది, మనస్సు చిక్క బట్టుకో! (వ్యంగ్యంగా) కాస్త దారిలెప్పటే ఆత్మ పోయి పరనాత్మలో కలుస్తుంది. ఆ రివ్యూ నీ బో హగ్నిలో నేను మిదుతనై హాకిపోతాను.

సాఫీ:—భయామ్ గారు, సూటిగా చెప్పలేక పోతున్నారు సమాధానం.

భయామ్:—ఔను సూటిగానే చెప్పలేకపోతు న్నాను. ఉన్న సత్యాన్ని చెప్తే నీ శృంగారం మరింత బాధపడుతుంది.

సాఫీ:—చెప్ప స్వామీ, చెప్ప; ఈ అంత స్పృహగర్భంలో కుమిలిపోయే కంటే అ మర సత్యాన్ని అర్థంచేసుకొని ఆనందిస్తాను.

భయామ్:—సాఫీ, నావంక చూడు. జీవిత మంటే ఏమనుకుంటున్నావ్! ఆకానిరాశిల మధ్య జరిగే ప్రణయకావం అన్నమాట, జీవితమంతా ఒక రోజు భోగం. పచ్చని చెట్టు ఆకుల మధ్యనుండి గాలి పాటున వారి, మహావేగంతో పరవళ్ళు పోక్తే ప్రవాహంలో పడ్డ చిగ్గిన పువ్వులాంటిన జీవితం. అంత నాత్రం చేత భయపడనక్కర్లేదు. మరొక దృష్టితో చూడూ! జీవితమంతా పూర్తిగా వికసింపని సూర్య మొగ్గలో దాగివున్న ఆకారేఖవలె కన్పి స్తుంది. సాఫీ...ఇంత లలితమైన జీవితాన్ని, లౌకిక నెలగిపోయ్యే జీవితాన్ని పరతత్వ చింతన అనే మిషన్ బహుబాగ్నికి ఆహూతి గావించడం నా కిష్టం లేదు.

సాఫీ:—(బిగ్గరగా) ఏమంటున్నారుస్వామీ? పరతత్వ చింతన బహుబాగ్ని వంటదా?

భయామ్:—ఔను సాఫీ! బహుబాగ్ని వంటదే. అందుకే నే మోడువారిని జీవితాన్ని కన్నీటిధారలతో తడిపే కంటే, కమ్మని ద్రాక్షాశవంతో తిరిపడం మంచిదింటున్నాను, ప్రతి శీవకి నే నందించే సందేశ మిదే. అటుమాడూ, మన గృహరామంలో ప్రతి నాడూ నా సందేశాన్ని అక్షరాలా ఆచరిస్తూ

వున్నాడు. జీవితాన్ని రసమయం చేసుకుంటు న్నాడు.

[తిరిగి భయామ్ ముగారి అంటే వాసులు త్రాగిన మత్తులో చేసే కలకలం]

అందరూ కలిసి:—

జవ్వని వాతెర చవిగని వుంటే
చల్లగ విడువల నీ మతమా!
ద్రాక్ష సార మొకగుక్క తాగితే
తలప వెప్పడా తత్వాలు.....

భయామ్:—సాఫీ, పానపాత్ర ఏదీ, ఒక్క శగకం! (పాత్రల చప్పుడు, త్రాగే శబ్దాలు).....
.....అ.... ఎవరదీ, అక్కడ! నాయనా, నిజామి! ('నిజామి ఉమా' ప్రవేశం)

నిజామి:—(గద్గదికంగా) అ....అ.... నేనే స్వామీ, నిజామిని. బజారుమండి ద్రాక్షాశవం తెచ్చాను.

భయామ్:—అట్లా దూరంగా నిలబడతావేం నాయనా, రాయురూ, సాఫీ, ఆ పాత్ర ఇటు అందుకో.....

సాఫీ:—(ఆశ్చర్య సూచకంగా) నిజామి, ఏమిటిదీ? గజగజ వణకిపోతున్నావ్! ఎందుకూ, అట్లా కళ్ళుగూడా చెమ్మగిల్లుతున్నాయ్! ఏం జరి గింది నిజామీ?

నిజామి:—(గద్గదికంగా) ఏమీలేదుమ్మా, ఏమీ లేదు.

భయామ్:—(కొంచెం నవ్వు భవించేటట్లు) నిజామీ, భయపడుతున్నావా? మన ఈ ప్రళాంత సదనంలో భయాలకూ భ్రమలకూ తావులేదు నాయనా!

నిజామి:—స్వామీ, ఈ నిషాపుగ వీధుల్లో నేను తలఎత్తుకు తిరగలేకుండా ఉన్నాను.

సాఫీ:—అస లేంజరిగింది నిజామీ?

నిజామి:—ఏం చెప్పేడుమ్మా!

భయామ్:—చెప్ప నిజామీ!

నిజామి:—స్వామీ,...ప్రభువులైన మలిక్ షా మొదలు, మీ ప్రాణస్నేహితులైన నిజాముల్ ముల్క్ మంత్రిగారివఱకూ...అబ్బా! కాదు...అంటే కాదు ...బజారులో బిచ్చమెత్తుకు బ్రతికే ప్రతి దైరాగి వరకూ . అంతా మన శీలాన్ని శంకించేవారే.

భయామ్:—(సన్నగా చిన్నగా ఒక నవ్వు నవ్వి) నిజామీ, అంత మాత్రంచేతనే భయపడాలా?

నిజామీ:—అదికాదు స్వామీ! వారు ఘోరముగా ప్రశ్నిమీద ప్రశ్న వేస్తూ నోటికివచ్చి నట్లుగా మాట్లాడుతూంటే సమాధానం చెప్పలేక తెల్ల పోయ్యాను.

భయామ్:—వింటున్నావా సాభీ, నేను చెప్పావా? ఆ లోకానికి మనకూ చాలా అంతరం ఉంది. ప్రభువుల అక్కసు నాకు తెలుసు. వారు వట్టి ఆహంబర శీవులు. వారికి గులాములై ఉండిగం జీయడం నా కిష్టంలేదు. ఎన్నడూ రాసిభేదాలు పరిశీలిస్తూ, గ్రహకక్ష్య వృత్తాల్లోనే యిట్లు బ్రహ్మలుచేసుకొన్నాను. వారి మనస్సు తృప్తికోసం నా జీవితం యంత్రప్రాయం విపాయించి.

సాభి:—స్వామీ, మీరు మనస్సులో బాగా పడుతున్నారు.

భయామ్:—బాగాకాదు సాభీ, ప్రియమైన నా శీవితంలో సగం భాగం కష్టమైన శాస్త్రపరిశోధనలో నాశనమైపోయింది. అప్పుడు నన్నీ లోకం చేవుణ్ణి పూజించినట్లు పువ్వులతో పూజించింది. నేను హృదయంలోని రాశిబొమ్మలా సమరయ్యాను సాభీ! .. లలితమైన నీ శరీర స్పర్శలోనే నాకు చైతన్యం కలిగింది. ఒక పెద్ద హిమప్రళయం వచ్చి పృథ్విని కబళిస్తున్నా కనుకనే నేను, నీ స్నేహంవల్ల వాలిపోతూ వున్న అలప్రకాంత హృదయాలకు కన్నీటి కానుక లిప్పించి గొలుతున్నాను.

నిజామీ:—అదికాదు స్వామీ! పవిత్రమైన పాదానికి భేదాన్ని నీతి నియమాలు లేని కామయంత్రాలతో ముడివేసి అపవిత్రం చేస్తున్నావాట ప్రభూ! మనవల్ల ఈ పదకొండు సన్నెండు శతాబ్దాల కూడిలి పారశీక చరిత్రలో మాయని మచ్చగా నిల్చిపోతుం దట...అబ్బా! ఆ మాటలు నేను వినలేకపోయాను.

భయామ్:—హూ...ఎందుకు నాయనా, ఊరకే అట్లా ఆవేదన పడతావ్? తన బ్రతుకుకోసం ఎదుటి బ్రతుకును బలిగానే రాక్షసులు గద్దిస్తే జనుస్తావా? తన మనస్సులోని మరికే కుట్రా కప్పిపుచ్చుకోవడం కోసం సున్నితమైన పువ్వుల జీవితాన్ని పాడుచేసే ప్రవక్త లెంతమంది లేరు? వారికోసం మన లక్ష్యాన్ని మర్చిపోతామా?

నిజామీ:—ఏమి లక్ష్యం ప్రభూ? బ్రతుకంటే

గాలిలో పెట్టిన దీపమని మారేచెప్తారే, బ్రతికిన గెండు నాల్గయినా కాస్త పుణ్యమూ, పురుషార్థమూ...

భయామ్:—నిజామీ! (గట్టిగా) నామాట విను; వినడంకాదు; నలుగురితో చెప్ప. బ్రతికిన గెండు రోజుల్లోనే ఒక చీకటి రాత్రిని విజ్ఞానపు నలుగులకోసం వెచ్చించినా, ఒక సన్నెల రాత్రిని విగాసాలకోసం ఘోగానుభవంకోసం వినియోగించ కూడదా?...ఆ...సరే! అప్పుడే ప్రాగ్భూ జారింది. కష్టవాదాలతో తియ్యని సమయాన్ని పాడుచేస్తున్నాను. సాభీ...ఏదీ! ఒక్క గిన్నె కేంపు పానకం; గొంతులో పడి ఆరకముండే.

[వ్యక్త వ్యక్తంగా కనుకటి బృంద గీతి]
జవ్వని వాతెర చవిగని వుంటే,
చల్లగ విడువగ నీ మతిమూ
ద్రాక్షసార మొకసుక్క తాగితే,
తలప నప్పుడా పత్యలు...

* * *

[భూగర్భముగారు తన గృహంలో సుదీర్ఘంగా ఆలోచిస్తూ రుబాయత్ వ్రాసి చదువుకొంటూ వుంటారు]

భయామ్:—ఘోరిమి ఎడారియైన తలపోయ నెడారిగ, ఇంతకొచ్చి సాసడి, ఒక చెట్టునీటి మగు పాన నునగ్గునయ్యేని;.....ఘోరిమి ఎడారి యైన తలపోయ నెడారిగ;.....

ఒక స్త్రీవ్యక్తి:—(తలుపు తట్టుతూ) భయామ్ గారూ, తలుపు తీయండి.

భూగర్భ:—(ఆ పిలుపు వినకుండా)..... సాభి ప్రేముడిని సితార మీటుచు అపూర్వముగా ఒక పాటపాడి నాయెడద ద్రవింప దొక్కొక్క, రచియింపగో కమ్మని కావ్యగుండుముక్క.

స్త్రీవ్యక్తి:—(తిరిగి తలుపు తట్టుతూ) వినుండీ. తలుపు తీయండి.

భూగర్భ:—(పద్యం మననం చేసుకుంటూ ఉంటాడు)

స్త్రీవ్యక్తి:—భూగర్భగారూ, త్వరగా తలుపు తీయండి (తలుపు కొడుతూ)

భయామ్:—నిజామీ, తలుపు తీసిరా,

నిజామీ:—(తలుపు తీస్తూ స్త్రీవ్యక్తితో) ఎవరమ్మా నీవు? ఎందు కిట్లా ప్రాగ్భూపాయి ఒక్క తెనే వచ్చావ్!

స్త్రీవ్యక్తి:— ఖయామ్ గారు ఏకాంతంగా వున్నారా?

నిజామి:— ఎందుకమ్మా, ఏకాంతంగానే ఉన్నాను. ఏమిటో దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తూ వ్రాసుకొంటున్నాను; రామ్మా, బోపలకు రా.

ఖయామ్:— (పద్యం మననం చేసుకోవడం ఆపి) నిజామీ, ఎవ రక్కడ?

నిజామి:— ఎవరో యువతి స్వామీ, మీ కొఱకే వచ్చారట!

ఖయామ్:— ఆ... అయితే వచ్చి యిటు కూర్చోమను నీవు పోయి ద్రాక్షాసవం తీసుకురా...
...అమ్మాయ్, ఎవరు నీవు?

స్త్రీవ్యక్తి:— ఎవరినైతే నేం స్వామీ! ఒక అనామధేయురాలిని. (విషాదనూచకంగా)

ఖయామ్:— ఎందుకమ్మా, అట్లా సారకే నిస్పృహ పడతావ్!

స్త్రీవ్యక్తి:— ఔను స్వామీ, ఔను; ఇంత వరకూ నిరాశా నిస్పృహలతోనే ఆకలిదప్పలు తీర్చుకుంటున్నాను.

ఖయామ్:— ఆసలు సంగతేమిటమ్మా!

స్త్రీవ్యక్తి:— ఏం చెప్పను స్వామీ, సృష్టిలో చీకటి రాత్రులు వెన్నెల రాత్రులూ గెందు ఉన్నాయంటారు. కానీ, నాకు ఒక్క చీకటి రాత్రులే కనిపిస్తున్నాయ్!

ఖయామ్:— ఆసలు విషయ మేమిటమ్మా! అయినా, కాస్త వయసు ముదిరినవాళ్ళు పలుకవలసిన వేదాంతం ఒక్కసపు పొరబారని నీవంటివాళ్ళు పలకడం వింటిగా ఉండే? చీకటి రాత్రులంటూ వేమిటమ్మా, అటుచూడు, పిండాబోసినట్లు వెన్నెల ఎంత రమణీయంగా ఉందో!

స్త్రీవ్యక్తి:— హూ... మీ ఈ చిన్న వుద్యాన వనంలోని కాస్త వెన్నెలమాచి ప్రపంచమంతటా వెన్నెల వాకలు ప్రవహిస్తున్నాయనుకొంటున్నాను. ఎన్నిసార్లు ఆ కారుమట్టుల గుంపులో చిక్కి పండ్రుడు కళదప్పి పోతున్నాడో చూచారా?

ఖయామ్:— అవునమ్మా, ఆ మట్టు విడిపోలే, అవతల అంతా వెన్నెలే! ఇక ఈ వసంత సమయంలో, ఈ పచ్చిక బయళ్ళమీద మనల్ని మనమే మర్చిపోతాం.

స్త్రీవ్యక్తి:— (ఆశ్చర్యంతో) ఇది వసంత కాలమా స్వామీ! వసంతకాలాన్ని నే నెరుగుదును ఒక వసంతాన్ని కాదు. పది వసంతా ల్నెరుగుదును వసంతకాలం వస్తోంది. ఎండిపోయిన ఆకుల్ని నా ముఖాన దులిపి చక్కా వెళ్ళిపోతుంది.

ఖయామ్:— ఎండిపోయిన ఆకుల్ని ముఖాన దులిపిందాకా ఎందుకు బాగుచేశావమ్మా? చిగురు తొడిగేటప్పుడే బాగ రుపడలేక పోయావా! కిలకిల కూసే పులుగుల సందడిలో, పిలపిల కురిసే మంచు బిందువుల ముమ్మరంలో, కమ్మని బుల్బిల్ పాటలో హృదయం శ్రుతిగలిపి ప్రియుడి ఒడిలో వాలి పోలేక పోయావ్!

స్త్రీ:— స్వామీ నేను ఆభాగ్యునికి నోచుకోలేదు..... (కంఠస్వని హెచ్చిస్తూ తడబాటుతో) ఆ..., నేను భర్తృ పరిత్యక్తను. నన్నీ సమాజం వెలి వేసింది.

ఖయామ్:— ఆ... ఎమంటున్నావ్ శుభాంగీ!

స్త్రీ:— శుభాంగినా స్వామీ; నేను మీ కండ్లకు శుభాంగివలె కనిపిస్తున్నానా? ఎందుకు స్వామీ, ఎవ రనుభవించడానికి ఈ నా శరీర సౌందర్యం? ప్రియుడు మెచ్చి, అదరింపని ఈ నా శరీరంలోని శ్రుతి అవయవమూ నా కొక పెద్ద నిస్వచుద్ధూ కనిపిస్తుంది.

ఖయామ్:— (కొంచెము ధ్వని తగ్గించి పసలో) ఓహో! తిరస్కారముద్రలో కూడా ఈమె నేత్రాలు ఎంత సుందరంగా ఉన్నాయ్! ఈమె స్వభావం ఉద్రిక్తమైనకొద్దీ సౌందర్యం ఉహితీతమై పోతూ వుంది. మేలిముసుగుగా వేసికొన్న ఆ సన్నని జిలుగు వలిపంలోనుంచి మెల్లగా తొంగిదూచే నల్లని ముంగురులు ఓహో! తెల్లని ఆ ఫలఫలకంమీద ఎంత నాజూకుగా నాట్యంచేస్తున్నాయ్!

స్త్రీవ్యక్తి:— నిమిటా స్వామీ, మీలో మీరు మాట్లాడుకొంటున్నారా?

ఖయామ్:— ఆ... ఏమిలేదు, నీనాటే.

స్త్రీ:— నానాటా, ఏమిటద?

ఖయామ్:— ఔనమ్మా, నీస్థితి నాకర్థమయింది. కట్టుకొన్న గాగరా, కాళ్ళమీద జీరాడి పారాడగా, మాలోపలికి మెల్లగా అడుగులువేస్తూ వస్తూంటే నీవూ... ఒక గొప్పపారశీక ప్రభువు అగ్ధాంగి వనుకొన్నాను. ఆ భాగ్యశాలి జన్మ ధన్యమయిందని కూడా అనుకొన్నాను. నీవూ, నిజంగా అందాలబరితెచ్చు.

స్త్రీ:—ఏమిటిస్వామీ, అయోమయావస్థలో ఉన్న ఈ అజ్ఞాతజీవికి, ఏదైనా కర్తవ్యాన్ని బోధిస్తారని వచ్చాను. కాని నన్ను మిరిట్లావిసరీతంగా

ఖయామ్:—ఇంగులో విసరీత మేముందీ? చూచింది చూచినట్లు స్వభావోక్తిలో చెప్తున్నాను. నీవు నవ్వుతూంటే నీ క్షేమశ్రమిద విర్పతే పల్లపు ప్రదేశాల్లో ప్రసంగిస్తున్న ఒకడు తన హృదయాన్ని నిర్భయంగా దాచుకోవచ్చు అగుగో! నీకపోలెతిలకం, శాస్త్రపరిశోధనల్లో చిక్కైన ఒక మానవుడికి లక్ష్య పడిన సమకూరుస్తుంది.

స్త్రీ:—ఏమిటండీ, రేయి జారినకొద్దీ, మీ శృంగారవర్ణనా....

ఖయామ్:—ఆ...లేదన్నా, నాకింకా కవితా సారమ్యం సిద్ధించలేదు. నాకు తెలిసిన గణిత శాస్త్ర పరిభాష నిన్ను వర్ణించడానికి వట్టి నిరుపయోగం. ఈ శాస్త్రపరిచయాలవల్ల ఏం తెలుస్తుందమ్మా, నీ నెల బరువో, ఎంతలావో, కొలతలవల్ల తెలుసుకోవచ్చు. అంతే...కానీ, నీ హృదయస్పందనలవల్ల స్ఫురించే మధురభావనవాటివల్ల వ్యక్తంకాదమ్మా!

స్త్రీ:—ఏమిటిది ఖయ్యాముగానూ, మీ భాష స్పందినాలదాకా స్పర్శలదాకా నడుస్తోంది! మీ మనస్సులోని భావమేమిటో నాకు బోధపడడం లేదు నిరర్థకమైన నా యాదేహం మీకు వర్తనా యోగ్యంగా కనిపిస్తుందా? నా శరీరంతా నాకోక పెద్ద మంటిబెడ్డలా గోచరిస్తోంది స్వామీ?

ఖయామ్:—నా తత్త్వం నీకింకా బోధపడలేదమ్మా! ఈ విశాలప్రపంచంలోని ప్రతి మంటిబెడ్డనూ చూస్తూంటే, నాకు యుగములతెరలలో తలవార్చిన ఒక సుందరాంగి చిరునవ్వు దొంతిరలు స్ఫురిస్తాయి. విశాలాకాశంలో ఊగిసలాడే ఆ మబ్బుతునక చూడు! దానిలోనూంచి చివాలున జారిపడే జలకణాన్ని చూస్తూంటే, నాకూ ఒకనాటి పడుచువాని హృదయ కుహరంలో పరువెత్తిన వెచ్చని రక్తకణం గుర్తుకు వస్తుంది.

స్త్రీవ్యక్తి:—అబ్బా! మీనాటలలోనిగూఢార్థం నాకేమీ తెలియడంలేదు. మీ విశాల ప్రపంచవిషయాలు నా కెందుకండీ? నన్ను ప్రేమించే వ్యక్తిలేని నా కీప్రపంచంతో సంబంధంలేదు.

ఖయామ్:—నీ కీప్రపంచంతో సంబంధం లేదన్నా దానికి నీతో చాలా సంబంధం ఉంది.

స్త్రీ:—అబ్బా, మీ లర్క వేదాంతాల్లో నానోరు మూతవడిపోతోంది.

ఖయామ్:—ఓహో! సుందరీ, అర్థంగాని గీతి కలో దాగివున్న అధివాస్తవికకవిభాషనవల నీ నోరు క్రమంగా చిన్నదై, అణునాత్రిమై చివరకు శూన్యమై పోతుంది. నీ సౌందర్యం నిరుపమానం. ఏదీ తేనెలూరే నీవా తెరమిగుగా, చురొక్కనాట!

స్త్రీ:—(బిగ్గరగా) ఖయామ్గానూ, గారితప్ప తున్నారు.

ఖయామ్:—దారి సస్పకపోతే ఈ నిశీధంలో ఇక్కడ కేంగుకునచ్చావ్?

ఇదుగో, కాస్త ద్రాక్షరసం సేవించు. సరియైన దారి కనిపిస్తుంది.

స్త్రీ:—ఛీ, ఛీ, ఇది వట్టి భోగమందిరం. ఇచ్చట నీతీ, నియమాలు లేవు.

ఖయామ్:—ప్రపంచమే ఒక భోగమందిర మన్నా! అయితే, మౌ భోగమందిరంలో నీతీ నియమా లున్నాయ్. ఆ భోగమందిరంలో అట్టి శ్రవు.

స్త్రీ:—చాలు, మీ విలంబనాడం. హు..., ఏమయ్యా ఇట్లా ఎంతమంది అమాయకస్త్రీల సౌకి ల్యాన్ని నాశనం చేస్తున్నావ్?

ఖయామ్:—పారపడుతున్నావన్నా! నన్ను నీవర్థంచేసుకోలేకపోయావు. అటుమాదూ.

[నమకటి బృందగీతి వ్యక్తౌవ్యక్తంగా

వినిపిస్తుంది]

[జవ్వనివాతెర చవిగనివుంటే చల్లగ విడువచ

నీమతిమూ]

మాయాగృహారామంలో నివసించే ప్రణయవతి, యువకుడూ పరిపూర్ణమైన ప్రణయాన్ని మారగొంటు న్నారు. ఒకప్రాణియొక్క హింసకు కారణమైన ప్రేమ ప్రేమ అనిపించుకోలేదమ్మా. మాకూ, దయా రహితమైన ధర్మంతో పనిలేదు. మాకున్న సంబంధ మంతా దయానిబద్ధమైన హృదయంతోనే.

స్త్రీ:—అయితే నాకు మీరు సూచించే మార్గాంతరం?

ఖయామ్ : — మార్గాంతరం ఎందుకమ్మా, నీప్రియుడు నిన్ను నిరసించాడని అన్యమార్గ మాలో చిస్తావా? హృదయం క్రుమ్మరించైనా అతనిలో పరివర్తన లేవాలి.

స్త్రీ:—ఇది సాధ్యమేనా ఖయ్యాముగారూ?

ఖయామ్:—సాధ్యం కాకేమమ్మా, చూడూ, నాసాభీ నన్ను నిరసించినా నేను నాసాభీని నిరసించను. పో, నల్గు, తెల్లవారకముందే ప్రియుణ్ణి నీవాణ్ణి చేసుకో.

[నిజాముల్ముల్క్ ప్రవేశించిన అడుగులశబ్దం]

నిజాముల్ముల్క్:—ఘమాంజీ, ఏం చేస్తున్నావ్?

ఖయామ్:—ఆ...ఎవరు? నిజాముల్ముల్క్ మంత్రిగారా, రండి, తలవని రలంపుగా వచ్చారే ప్రాగ్భవోయి?

స్త్రీవ్యక్తి:—(నిజాముల్ముల్క్ అనే పేరు విసగా నే ససంధ్రమంతో) ఆ...తుమించండిఘమామ్ గారు; నాకిక శలవు.

ఖయామ్:—ఘమామ్మా! నిజామి వచ్చి అందాక పంపుతాడు;.....

ఆ...నిజాముల్ముల్క్! స్నేహితుడు ఇన్నాకింకు నున్నకు వచ్చాడా?

నిజాముల్ముల్క్:—నున్నకుంకేం ఘమామ్! అందమైన పానపాత్ర, సుందరమైన స్త్రీ కన్పించి నవ్వుపెట్టా నీవు నున్నకు వమానేవుంటావ్! పగటివేళ ఎప్పుడు వచ్చినా మీవిందులకు, విహారాలకు శృంగార క్రీడలకు ధంగిం కలుతుంటని ఈవేళ ప్రభువుగారి రాచకార్యా స్థానాగో ముగించి ప్రాగ్భవోయి నీవస్తకు వచ్చాను.

స్త్రీ:—నేను నల్గున్నాను స్వామి!

నిజా:—ఖయామ్జీ ఎవరీమె? ఈ అర్థరాత్రి ఒక్కతే ఇక్కడ ఎందుకు ఉంది?

ఖయామ్:—ఎవరో భర్తృపరిత్యక్త, ప్రణయాస్తయే వచ్చింది.

నిజా:—(వికటగా నవ్వి) ఉద్ధరించి పంపుతున్నారాస్వామి?

స్త్రీ:—(బిగ్గరగా) ఎవరో మర్యాద తెలియకుండా అన్యవ్యక్తినిగూర్చి ఆప్రస్తకంగా మాట్లాడుతున్నారు.

నిజా:—ఎక్కడిదీ ఈ కంఠస్వని..... ఎవరు నీవు? (ఆశ్చర్యంతో) నీవా? రాణిసాహెబా? (ఉచ్చస్వస్వంతో) ఖయామ్, ఈమెఎవరో తెలుసా? పారశీకప్రభువులైన మలిక్షా అగ్గాంగి.

ఖయామ్:—హూ, ఆమె ఇక్కడ అడుగు పెట్టి నవ్వుతే ఊహించాను; ఎవరో ఒక పారశీక ప్రభువు అగ్గాంగి అయివుంటుందని.

నిజా:—చాలు, నీ వ్రాహ్మగానం చాలించు; నీ వింతవరకూ పాముతో చెలగాటమాడావ్, ..తెలిసిందా?

ఖయామ్:—నిజాముల్ముల్క్! నేను నాకర్తవ్యాన్ని నిర్వహించాను. అంతే!

నిజా:—ఖయామ్, నీ విప్లవ మూట్టాడేది నిమిత్తుడైన నిజాముల్ముల్క్తోగాదు. ప్రభువులైన మలిక్షాగారి మంత్రిగో, ఇటుమాడూ. ప్రభువులు నిన్ను పాలుపోసి పెంచారు; నీకు బాగీనీచ్చి నిన్ను భోగలాలసుణ్ణి చేశారు. చివరకు వారి అంతఃపురగౌరవానికి కళంకం ఆపాదించావ్! చాలు నీ కృతజ్ఞత?

ఖయామ్:—నిజాముల్ముల్క్, త్వరపడుతున్నావు.

నిజా:—త్వరపడకన్నదదు! స్పష్టంగా అర్థమౌతుంది. ... హూ... ఖయామ్, నీవొక నాకుండే మక్కువకోర్కీ, సీల్చి, ఉన్నతమైన రాజోహ్యోగ మిప్పిస్తా మనుకున్నాను. కాని నీ విప్లవ చివరకు

ఖయామ్:—ఎందుకయ్యా నీ వువ్వోగాలు? ఎదుటివారి నపాశ్యంక్షీకుని మన్నా మిన్నా తెలియకుండా నాండిపడితానెకా? నిజామీ, ఎక్కడ ప్రాణంనవం?

నిజా:—ఖయామ్! నీసంత దుస్థితికి బారి పోయ్యావ్! నీవల్ల పారశీకదేశమాతకే తలవంపులు గడ్డాయి.

ఖయామ్:—ఎక్కడ నిజామీ ద్రాక్షాశవం?

నిజా:—హూ; ధరయనవంటి సరాక్రమవంతులుస్థించిన పీఠామిలో నీవంటి భోగశీలు డుడ్లు విందడం అవమానకరం. అసస్తా, ఖురాన్ వంటి పవిత్రగ్రంథాలు చదివి పునీతులైన పారశీకులు నీ ప్రేమఘాతాలు పఠించి పతితులౌతున్నారు.

ఖయామ్:—ఓహో మిత్రుడా ఎంత చిక్కని కవితాగానం! నిజామీ ఒక్కసరక్క మధుసారం (త్రాగినసుటకలు, పానపాత్రలు కదిలిన శబ్దం) (తూను మైమత్తులో)—

‘మనోవేదనలు మాయాలంటే,

దినానూసమే తీరాలంటే
విసోదాలలో విలాసాలలో
ద్రాక్షసారమే త్రాగాలి...

నిజా:—ఛీ, చందభాగ్యుడా! పారశీక కవి
త్వానికి రసపుష్టి కూర్చిన ఫిర్దౌసివంటి మహాకవుల
కావ్యాలు విన్నచెవులతో నీ త్రాగుబోతుగీతాలు విన
వలసి వచ్చింది. కళలకు కాజాచియిన పారశీకం నీవు
ప్రశస్తిించిన పానశాలవాసనలతో వాసయోగ్యం
కాకుండా పోతుంది.

భయమామ:— నిజామల్ ముల్క్, అబ్బా ..
ఇప్పటికి ఆవేశంతో నిండినకవితావిషయాలు చాల్చాడె
గలుగున్నావ్: రసనిగ్ధ పాండాలం లే...కొంచెం...
ద్రాక్ష...వం.

నిజా:—హూ...నిన్నుని ప్రయోజనం లేదు.
నీవు వట్టే ఉన్నావు. కానీ ... అన్నిటికంటే
ఒక్కవగా నా హృదయానికి కనిన ఆఘాతం
ఒక్కలే. ఆభిజాత్యగౌరవం గల మలిక్ షావంటి
ప్రభువుల సత్కారంతోని ఒక కుటీరస్త్రీ...అంటే
కాదు...వాడిదేవరి ఇంటిట నీచానికి పాల్యశుశుంపని
నేనెప్పుడూ అనుకోలేదు.

రాణిసాహెబా:—(గట్టిగా) మంత్రి, మీరు
ప్రభువుగారి ఆర్థింగి ఆంతరంగికవిషయాలలో అనవస
రంగా సోకడం కలుగజేసుకొంటున్నారు.

నిజా:—రాణి సాహెబా! మీ ఆంతరంగిక
విషయాలకి కట్టిపెట్టండి. వంశప్రతిష్ఠనీ, దేశగౌర
వాన్నీ సమూహంగా నాశనంకేసే ఆ ఆలోచనలూ
గాణిగారి ఆంతరంగికకాటనా పాటతో మంత్రులకు
సోకడం ఉన్నది.

రాణి:—మంత్రిగారూ, మీ మాటలు రాజ
కుటుంబంపట్ల మీకున్న భక్తిగౌరవాల్నిమాప్రే
మించిస్తాయ్. కానీ మీ విజ్ఞానవివేకాల్ని విమాత్రం
సూచింపవు. ఇంతవరకూ మీరు మీ భావనకు అందిం
చిరిత్ర అంతా గాలించి ఖయ్యాముగారిని చూపిం
చినా, మిమ్మల్ని వారొక్కనాటైనా అనలేదు.

నిజా:— రాణిసా హెబా, లెప్పుచేశానని తెలుసు
కొన్నప్పుడు అతడు ఖయ్యా మైనా, ఆమెమరి యేరాణి
వినా, లలివాల్చి దూషణ భరింపవలసిందే. అందు
లోనూ, ఎప్పుడూ, తాగినమస్తులో తూగే ఇతినికా
దూషణభూషణలు?

రాణి:—మంత్రి, త్వరపడి ఖయ్యాముగారిని
తూలనాడబోకండి. అసలు జరిగిందేమిటో తెలిస్తే?
మిరిట్లా ఆ తే శ ప జే వారు గా దు. ఇటుచూడండి

మంత్రి! నేను ప్రభువుగారి ప్రతిష్ఠకు భంగంకలిగే
విషయం చేయలేదు. ఖయ్యాంగారి నీలం పరీక్షించడం
కోసం మీ మలిక్ షాప్రభువులే సన్నిహిత పంపారు.

నిజా:—(సన్నగానవివ్వి) ఏమంటా న్నారు రాణి
సాహెబా? మీరు చెప్తున్నారు కాబట్టే మీమాటలు
నేను విశ్వసించాలా?

రాణి:—నమ్మలేకపోతున్నారామంత్రి, మీరూ
వట్టిపట్టుదల మనుష్యులు. ఈ ప్రక్కకురండి. ఈగుమ్మం
గుండా అటుచూడండి. మన కుడిచేతినాలుగా ఆ కను
పంచేకోటలో, ద్రాక్షపండిన ప్రక్కగా పండు
వాన్నెల్లా పచాల్లు చేస్తున్న ప్రభువులు ఎవరో
చెప్పండి?

నిజా:—(ఆశ్చర్యంతో) ఆ.....మలిక్ షా
ప్రభువులు?

రాణి:—మలిక్ షాప్రభువులేనా? ... ఇక్కడ
ఖయ్యాముగారిగృహంలో చీమ చీమిక్కుమన్నా
వారికి స్పష్టంగా కచ్చిస్తుంది.

నిజా:—నన్ను నేను నమ్మలేకపోతున్నాను
రాణిసాహెబా?

రాణి:— ఇంకా నమ్మలేక పోతున్నారా
మంత్రి!

నిజా:— నమ్మలేక పోవడం కాదు రాణి
సాహెబా? నా కిప్పుడు సర్వం బోధపడుతోంది.
అబ్బా! ప్రభువుల యీ పరిపాలనావిశ్లేష, నిష్పవంటి
ఈ మీశీలమే లేకపోతే పారశీక మెప్పుడో పాడుపడి
పోయేది. ఆవేశంలో ఏమీమో అన్నాను. నన్ను
క్షమించండి.

రాణి:—మంత్రి, ఖయ్యాముగారు, మీరూ,
మీమూ ఊహించినంత గుక్మీలురుగాను. వారి వాదా
నికి, మతానికి త్రోవా తెన్ను ఉన్నాయ్.....
ఖయ్యాముగారూ! ప్రభువులు నాకోసం బైటవేచి
వున్నారు. మీ వాదవిధానమంతా వెప్పే హరిని
ఆనందపరచుతున్నచేస్తాను. స్వామీ సెలవు.

భయమామ:—రాక్ష పోయిరా! నీరానిప్రక్కగా
నినాయనను స్పృశిస్తూ, ఖయ్యారంగా నడిచి
పోతుంటే నేను చూచి ఆనందిస్తాను.

నిజా:—భయమామజీ, నీవేది చాల్చాడినా మును
గులో దాగి చాల్చాడుతావ్! అందుకనే నీతిత్వం
లోకానికి సువ్యక్తం గావడంలేదు. నావరకు నేను
నిన్నింతవరకూ అర్థం జేసుకోలేకపోయాను. బ్రదుకు
కోసం నిత్యం పాపాలలో మునిగిలేలేది ఈ జడ
ప్రపంచంమిమ్మల్ని అసలు అర్థం జేసుకోలేదు.

భయమ్:—మిత్రుడా, పాపాలనీ, పుణ్యాలనీ కోవలమయిన నానన్నను హింసించకూడదు. అయినా పాపం శేకామేమోనని భయమెందుకు? అటువంటి తప్పుదారులకులాగే నునన్నను భగవంతు డెందుకు సృష్టించాలి?

నిజా:—భయంజీ, భగవంతుణ్ణనబోకండి. ఆయన స్వభావం చాలా చిత్తహయింది పాపపుజీవిని సృష్టించడం ఆయనకు కరదా. సృష్టించి, ఆజీవిని పవిత్రం చేయడం ఆయనకు మరే కరదా. దేవుడు ఏయాశీలుడు సుగా!

భయమ్:—ఏయాశీలుడా దేవుడు? అయితే లోకంలో కనిపించే ఈ కష్టనష్టాలకు కారణం? కావాలని మోజుపడి సృష్టించిన ప్రకృతిని తానై వ్యవహరించే దేవుణ్ణి ఏయాశీలు డెటంకంటే పచ్చివాడనటం మంచిది. కైలస్య ముట్టపడే బిల్వాన్ని మలిచిన కళా తపస్విని చేతుల్తో దాన్ని చాచుచేయగలడా?... ఆ...సరే, ఈ సృష్టివాదాలకేమిలే, అదుగో, అటు చూడూ. రాణి రాజును కలుసుకొన్నది. రాజు ఆమె హస్తాన్ని కట్టి దగ్గరకు సేసుకొంటున్నాడు.

నిజా:—అది కాదు భయమ్; ఎంతసేపునూట్లాడినా సృష్టినిగూర్చి లగూన్నిగూర్చి ముచ్చటెస్తారు గాని, ఆగ్నినుగూర్చి నాట్లాపించె?

భయమ్:—నిమిది నిజముల్ ముల్క? అటు చూడు! ఆ ప్రాకారం చిహ్నంగా రాజు రాణి మెల్లగా ఆడుగులువేస్తూ, తోటలైటకు వస్తున్నారు.

నిజా:—, గూం, ఎప్పుడూ ఒకటే పాట, నా ప్రశ్నకు బహుబలా?

భయమ్:—ప్రశ్నలూ, బహుబులూ, ఇంతేనా...అదుగో, ఆ తోటమలుపులో వారిద్దరూ ఎందుకో ఆగారు. మరేకానీ వట్టి చిటికెనాడు సును! రాణి సాహెబామీన ముద్దులవర్షం కురిపిస్తున్నాడు.

నిజా:—భయంజీ, నాకు మళ్ళీ కోపం గల్గిస్తున్నారు. నాకు బహుబలాకాలి.

భయమ్:—ఏం బహుబయా.

నిజా:—చిత్త భగవంతుని ఒప్పుకుంటారా?

భయమ్:—నిజముల్ ముల్క! వట్టి రాజనీతి కోవిదుడే అనుకున్నాను. నీకు వేదాంతం పిచ్చి కూడా వుంది. ఆ...యా తల్లి అంటూ ఒకటండా? పెళ్ళి...అబ్బా, అట్టి నా నాండర్యోపాసననుండి నన్ను ప్రక్కకు లాగుతున్నారు. ఏహో, రాణి రాజు చేతిలో పువ్వువలె నలిగిపోతూ వుంది. నలిగిపోయిన

కొద్దీ ఆమె అందం యినుమడిస్తూంది. అదుగో, రాజు చేతుల్లోనుంచి ఆమె కోడై త్రాచులా క్రిందకు జారి చివుక్కునలేచింది. అబ్బా, సాభీ, ఎక్కడున్నావ్, ఈ తీయనివేళ...

నిజా:—భయం, ఈ పారవశ్యమే నీ ఆత్మానికి అందం తెస్తూంది.

భయమ్:—అయ్యో, వారస్వదే చాలాదూరం పోయారు. ఆ నానుప్రక్క ఇసుకతన్నెమిడిగా... అదుగో, ఒకరిచేతులొకరు పెనవేసుకొని సగిచిపోతున్నారు. ఆహా! వారి పాదవిన్యాసంలో నాకు నవ తీవనమార్గాలు కన్పిస్తున్నాయి. సాభీ, ఎక్కడా నీవు, ఈ కమ్మనిసమయంలో దగ్గరలేకుండా?

నిజా:—భయమ్, నీస్వభావం నాకు ఆశ్చర్యం గొల్పుతూంది.

భయమ్:—నిజముల్ ముల్క, నే సోఫా మీదనుంచిలే, వారు మనదృష్టికి అందకుండా పోతున్నారు. బయటకు పోదాంపద. సాభీ, ఏం చేస్తున్నావ్, వస్తున్నానా, యా, అదుగో భగభగమెరిసే వారి రాజప్రాసాదం వారు చేరుకున్నారు. పెన్నెల నలుగులో, తెల్లగులాబీరకులక్రింద, అటు నిటు మసలే నల్లనినీడలా...ఆ...కాదుకాదు.... చంద్రుణ్ణి చాటుచేసికొని సిగ్గుతో గాలిన చుక్క కన్నెలా, రాణి దృశ్యాదృశ్యయై పోతుంది. సాభీ, ఎక్కడనీవు.

నిజా:—భయమ్, నీవూహా అమాఘం. నీవు నిజంగా రససిగ్గుడవు.

భయమ్:—ఆహా, వారిని చూస్తూంటే నాకు కవనిగాలేనన్నభయం తీరిపోతోంది. సాభీలే, సితార తీసుకో, తీవలు ప్రతిచేయ ఇంకా అనుమానిస్తున్నావా? (సితారా ప్రతిసమ్మేళనంతో)

అనుమానింపగ తావులేదిట,

విలాసార్థముగానిట్టి జీ

వన శృంగారవనములో వలపు

తీవల్ సాగ, ఉయ్యాలలూ

గిన నీతోడిద నాకు స్వర్గము

లతంగీ, లెమ్మ లేలెమ్మక

సానలై నెమ్మది పొంగి వచ్చు

కవితాప్రసాదములందేదెదన్.

నిజా:భయం, నీ ఆశయా లూ, ఆదర్శప్రాయాలైనా కాకపోయినా, నిమిపురంలో చివురు తొడిగిన నీ కవితాలతమాత్రం లోకాలకు సాగి కమ్మని వాస నలు చిమ్ముతుంది.

విషయానుక్రమాచిక

ఆగస్టు 1953

జయ ! సిరికంఠా !—బొడ్డు బాపిరాజుగారు	...	97
రాయల శాస్త్రవైదుష్యము—దివాకర్ల వేంకటాచార్యగారు	...	101
స్వగతము—భట్టిచోలు కృష్ణమూర్తిగారు	...	111
దాగిన కోరికలు—కాసుభే, నరసింహారావుగారు	...	118
శ్రీ సమాదశుమార చటోపాధ్యాయ—వేలూరి రాధాకృష్ణగారు...	...	115
ఊహాశ్రీ !—కిడలి సుబ్బరామశాస్త్రిగారు	...	118
పార్కు బెంచీ—'ఆరుద్ర'	...	121
శ్రీ గేయ కావ్యములు—“కృష్ణశ్రీ”	...	129
రిసము-అనుపపత్తి నష్టకము—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు...	...	137
పాప—శ్రీమతి మాలతి చందూర్	...	141
క్షేత్రయ్య పదకవిత—పి. గణపతిశాస్త్రిగారు	...	147
దివ్యభావనము—అయ్యాచితుల హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	...	156
దాక్షిణాత్యాధ సాహిత్యము—నేలటూరి వేంకటరమణయ్యగారు	...	157
తొలకరి చినుకులు—మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	...	166
అధవరం తామశాసనము—యన్. రమేశన్ గారు	...	167
వెదళ్ల పంపగ—కవికొండల వేంకటరావుగారు	...	172
గతంలోకి ప్రయాణము—వనంతు రావు వేంకటరావుగారు	...	177
బౌద్ధశిథిలములు - సాలిహుండము—మండ నరసింహంగారు	...	184
గ్రంథ విమర్శనము—	...	188

త్రివర్ణ చిత్రము : “గాంధారీ-ధృతరాష్ట్రము”—చిత్ర కారుడు : శ్రీ రణవీర సాగ్గినా.

తెలుగు వార్తాపత్రిక
గుంటూరు

“నేను నాకు సరికొత్త...
నమ్ముచున్నాను...”

...మీరు లక్ష్మీ టాయ్లెట్
సబ్బుతో ఇంక
మనోహరముగా
నుండగలరు”

అని
పి. సులోచనా
చెప్పుచున్నది

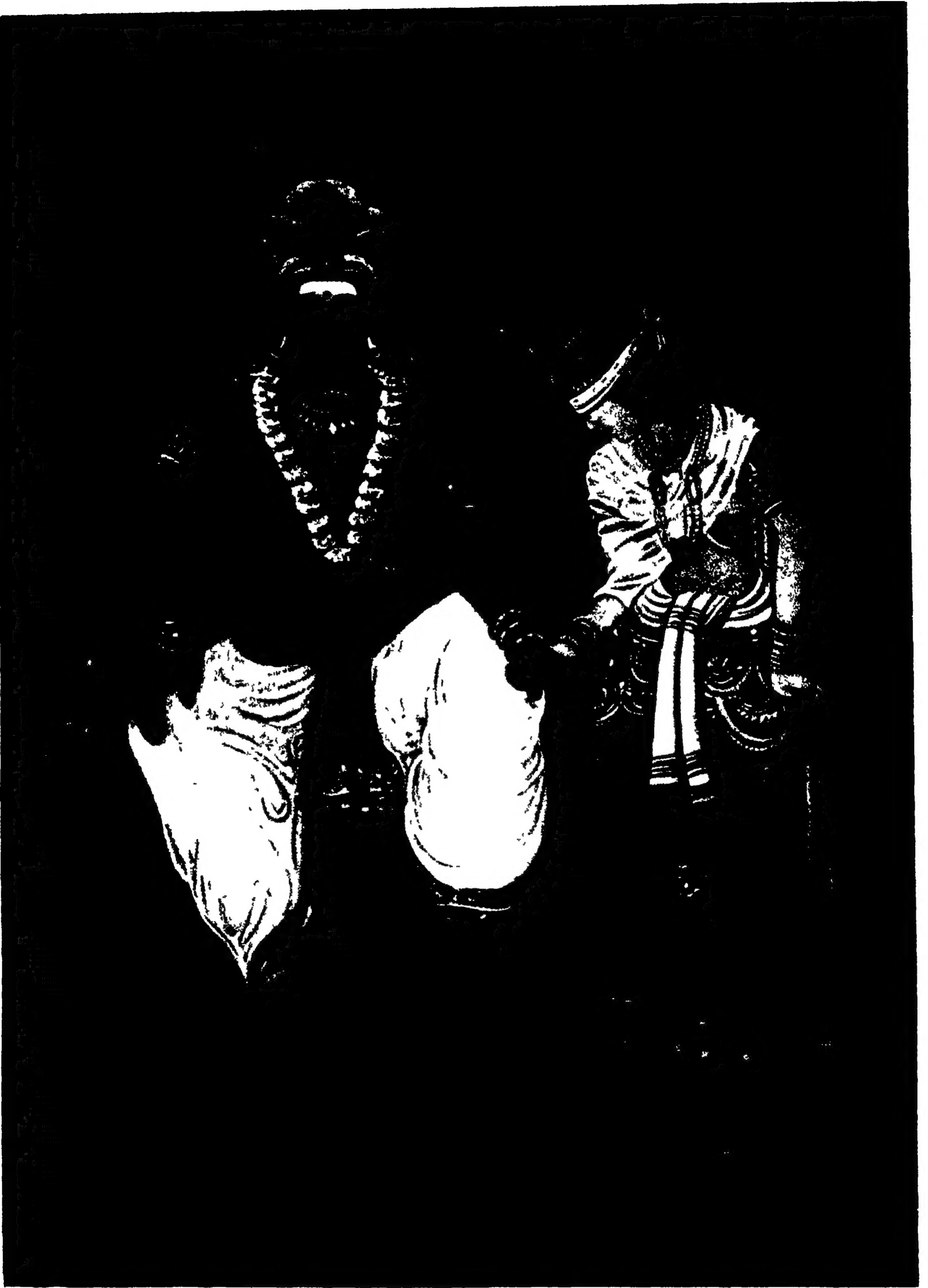
“లక్ష్మీ టాయ్లెట్ సబ్బుయొక్క మీగడవంటి నురుగు నా
చర్మ సౌందర్యమునకు అద్భుత మైన మార్పును తెచ్చుటను నేను
కనుగొనుచున్నాను. శుద్ధమైన ఈ తెల్లటి సబ్బును నియమము
తప్పకుండ నేను వాడుటచే అది నా చర్మమును సింక్వలె
మెత్తగా నుంచుచున్నది” అని పి. సులోచనా చెప్పుచున్నది.

**లక్ష్మీ టాయ్లెట్
సబ్బు**

సినీమా తారలకు

సౌందర్యమునిచ్చు సబ్బు

మిక్కిలి తెల్లది, మిక్కిలి శుద్ధమైనది, మిక్కిలి సువాసనైనది

గాంధీ - పృథరాష్ట్రులు

